

ปัญหาในการจ่ายค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่ผู้เกี่ยวข้องในคดีอาญา
ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่
จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544

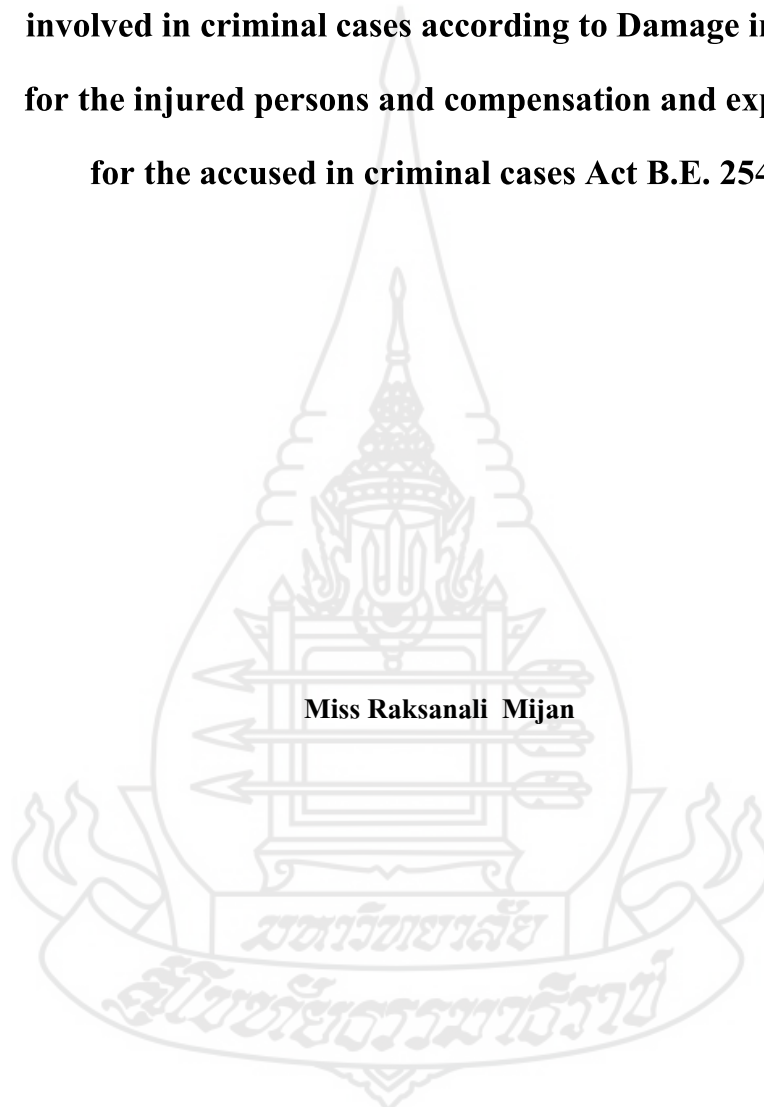

นางสาวรัชนีภาณี มีจันทร์

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2564

**Compensation problems payment replacements and expenses to those
involved in criminal cases according to Damage injures
for the injured persons and compensation and expenses
for the accused in criminal cases Act B.E. 2544**

Miss Raksanali Mijan

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice

School of Law

Sukhothai Thammathirat Open University

2021

หัวข้อการศึกษาคั่นคว่ำอิสระ ปัญหาในการจ่ายค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย
แก่ผู้เกี่ยวข้องในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทน
ผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา
พ.ศ. 2544

ชื่อและนามสกุล นางสาวรัชชณาดี มีจันทร์

วิชาเอก กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม

สาขาวิชา นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นณวิช ทัพภวิมล

การศึกษาคั่นคว่ำอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2565

คณะกรรมการสอบการศึกษาคั่นคว่ำอิสระ

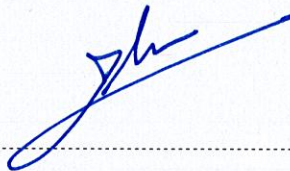
ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นณวิช ทัพภวิมล)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ)

(รองศาสตราจารย์วรรุณี เทพทอง)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ ปัญหาในการจ่ายค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่ผู้เกี่ยวข้อง
ในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทน
และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544

ผู้ศึกษา นางสาวรัชชณาณี มีจันทร์ **รหัสนักศึกษา** 2624001646 **ปริญญา** นิติศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นณวิช ทัพภวิมล **ปีการศึกษา** 2564

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และความเป็นมาของการจ่ายค่าตอบแทน และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีอาญา (2) ศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีอาญา (3) ศึกษาเปรียบเทียบและวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศและประเทศไทยในการเยียวยาการจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา (4) เสนอแนวทางการมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทน ค่าทดแทน ค่าใช้จ่ายแก่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นการคุ้มครองผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างมีประสิทธิภาพ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิจัยเอกสาร โดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กฎหมายของประเทศไทย กฎหมายของต่างประเทศ และระหว่างประเทศ โดยใช้เครื่องมือวิจัยเชิงเอกสาร วิเคราะห์ และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อหาข้อสรุปให้ได้แนวทางและข้อเสนอแนะตลอดจนมาตรการในการแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อปรับปรุงกฎหมายให้เกิดความเหมาะสม

ผลการศึกษาพบว่า (1) บทบัญญัติของกฎหมายกำหนดให้มีการจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (2) บทบัญญัติของกฎหมายไม่ได้กำหนดเกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายในด้านจิตใจของผู้เสียหายไว้อย่างชัดเจน และไม่ได้กำหนดการจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่ผู้ต้องหาในคดีอาญา (3) เมื่อเปรียบเทียบกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีกับประเทศไทยแล้วพบว่า บุคคลที่มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนและค่าทดแทน กระบวนการเกี่ยวกับการขอใช้สิทธินั้นมีการกำหนดที่ชัดเจนกว่าของประเทศไทย และ (4) เสนอแนะให้มีการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทน ค่าทดแทน ค่าใช้จ่ายแก่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหาหรือจำเลยให้มีความชัดเจนมากขึ้นเพื่อเป็นการคุ้มครองผู้ที่ได้รับผลกระทบในคดีอาญา

คำสำคัญ ค่าตอบแทนผู้เสียหาย ค่าทดแทน ผู้ต้องหา

Independent Study title: Compensation problems payment replacements and expenses to those involved in criminal cases according to Damage injures for the injured persons and compensation and expenses for the accused in criminal cases Act B.E. 2544

Author: Miss Raksanali Mijan; **ID:** 2624001646; **Degree:** Master of Laws
Independent Study advisor: Dr. Punnawit Tuppawimol, Assistant Professor;
Academic Year: 2021

Abstract

The objectives of this independent study were: (1) to study the concepts, theories, and backgrounds of compensation payments, replacements, and expenses to persons involved in criminal cases and (2) to study legal measures relating to compensation of the injured persons and replacements and expenses to the persons involved in criminal cases (3) to conduct a comparative study and analysis of foreign and Thai legal measures for redressing compensation and expenses to an accused or defendant in criminal cases; and (4) to propose guidelines for legal measures on Compensation, replacements, and expenses to the injured, the accused, or the defendants to effectively protect those affected.

This independent study is documented qualitative research by studying all relevant information, in accordance with the laws of Thailand, foreign law, and international law by using documentary research tools, analyzing and applying the data obtained to analyze problems that arise in order to reach conclusions to come up with guidelines and recommendations along with additional remedial measures for amendments to improve the law to be appropriate

The results of the study found that: (1) knowing the concept, theory, and background of compensation payments, replacements, and expenses to persons involved in criminal cases and (2) making aware of the legal measures regarding compensation of the injured persons and replacements and expenses to the persons involved in criminal cases; (3) to know the legal measures of foreign countries and Thailand in remedying the payment of compensation and expenses to the accused or defendant in criminal cases; and (4) to get a guideline proposal, legal measures relating to compensation, compensation, expenses to victims the accused or the defendant that effectively protects those affected for legal measures regarding compensation, compensation, replacements, and expenses to the injured, the accused, or the defendants to effectively protect for those affected.

Keywords: Compensation for the injured persons, Replacement, The accused

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สามารถสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยความช่วยเหลือและสนับสนุนเป็นอย่างดีจากคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้กรุณาถ่ายทอดความรู้ ให้คำปรึกษา คำแนะนำเกี่ยวกับการค้นคว้าวิจัยด้วยความเมตตาอย่างดียิ่ง ซึ่งผู้ศึกษาขอกราบพระคุณเป็นอย่างสูง

ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาของท่าน ผศ.ดร.ปัทมวิษ ทัฬหวิมล อาจารย์ที่ปรึกษาที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าให้คำแนะนำ ให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ พร้อมทั้งตรวจสอบและปรับปรุง เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ ที่ได้กรุณารับเป็นกรรมการการศึกษาค้นคว้าอิสระ พร้อมทั้งได้ให้ข้อเสนอแนะที่มีคุณค่าและประสพการณ์ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการจัดทำการศึกษาค้นคว้าอิสระในครั้งนี้ และผลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาและปรับปรุงกฎหมายต่อไป

สุดท้ายนี้ ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่เป็นกำลังใจ ให้การสนับสนุน และให้โอกาสทางการศึกษาในทุกระดับชั้นการศึกษาแก่ผู้วิจัย รวมทั้งขอกราบขอบพระคุณ คณาจารย์ทุกท่านในหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชทุกท่าน ตลอดจนเพื่อนร่วมรุ่นทุกท่านที่มีส่วนส่งเสริมสนับสนุนทำให้การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

อนึ่งหากการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้มีคุณค่าและเป็นประโยชน์แก่การศึกษาทางวิชาการประการใดแล้ว ผู้วิจัยขอกราบเป็นกตเวทิตาคุณแก่บิดามารดา คณะอาจารย์ ผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้มีส่วนเกื้อกูลเสริมสร้างรากฐานที่สำคัญสำหรับผู้ศึกษา และหากการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้มีข้อผิดพลาดบกพร่องประการใด ผู้ศึกษาขออ้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว และกราบขออภัยในความผิดพลาดมา ณ ที่นี้ด้วย

รักษณาถี มีจันทร์

มิถุนายน 2565

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	8
ขอบเขตการวิจัย	8
ระเบียบวิธีวิจัย	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี หลักการ ความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายค่าตอบแทน	
ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีอาญา	10
แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน	
และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา	11
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน	
และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา	12
หลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน	
และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา	15
ความเป็นมาเกี่ยวข้องกับค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน	
และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา	17
ผู้มีสิทธิตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย	
แก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม	31
กรณีศึกษา	37

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายค่าตอบแทน และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่บุคคล ที่เกี่ยวข้องในคดีอาญาในประเทศไทย ระหว่างประเทศและต่างประเทศ.....	50
กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในประเทศไทย.....	50
กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในระหว่างประเทศ.....	64
กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในต่างประเทศ.....	68
เปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายค่าตอบแทนความผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในประเทศไทย และต่างประเทศ.....	83
บทที่ 4 วิเคราะห์หลักกฎหมายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544.....	94
วิเคราะห์หลักเกณฑ์การจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายต่อผู้เสียหาย.....	94
ปัญหาในการจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย.....	100
วิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการจ่ายค่าทดแทน ค่าใช้จ่ายแก่ผู้ต้องหา และจำเลย.....	120
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	127
สรุป.....	127
ข้อเสนอแนะ.....	130
บรรณานุกรม.....	133
ประวัติผู้ศึกษา.....	141

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 แสดงอัตราค่าทนายความในการดำเนินคดีแก่จำเลยในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544.....	63
ตารางที่ 3.2 ตารางเปรียบเทียบหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในประเทศไทย และต่างประเทศ.....	84

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันสังคมไทยมีการเติบโตทางเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการขยายตัวของเศรษฐกิจและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เกิดการแข่งขันและผลกระทบในเรื่องสิทธิระหว่างบุคคล ปัญหาอาชญากรรมที่เพิ่มขึ้นและการบังคับใช้กฎหมาย เนื่องจากสภาพสังคมที่มีความสลับซับซ้อน มีการกระทำความผิดที่มีลักษณะรุนแรงและสร้างความเสียหายทั้งต่อชีวิต ร่างกายและทรัพย์สิน รวมทั้งผลกระทบต่อจิตใจของผู้ที่ได้รับความเสียหาย ซึ่งต้องได้รับการเยียวยาจากภาครัฐโดยใช้กฎหมายที่บัญญัติให้สอดคล้องกับความเสียหายที่เกิดขึ้น หากแต่ยังคงมีปัญหาเรื่องข้อจำกัดในทางกฎหมาย ทั้งในการตีความทางกฎหมาย และการบังคับใช้รวมทั้งปัญหาในทางปฏิบัติ ส่งผลให้ผู้ได้รับความเสียหายไม่อาจได้รับการเยียวยาอย่างครอบคลุมต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งต่อทรัพย์สิน ชีวิต ร่างกายและจิตใจ นอกจากนั้น ในกรณีที่ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ หรือเมื่อมีการลงโทษแล้ว ก็ไม่สามารถเยียวยาความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับจากอาชญากรรมนั้นได้ ต่อมาจึงมีแนวความคิดโดยการเรียกร้องให้รัฐต้องเข้ามารับผิดชอบ

วิวัฒนาการของการเยียวยาโดยรัฐในการทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา หรือเหยื่ออาชญากรรม เริ่มจากกฎหมายอัมมูราบี ที่มีการบัญญัติความรับผิดชอบของชุมชนกรณีเกิดการกระทำความผิดอาญา โดยบุคคลในชุมชน ถ้าผู้ใดถูกปล้นสะดมและเจ้าหน้าที่ไม่สามารถจับกุมคนร้ายได้ ผู้ถูกปล้นสะดมสามารถประกาศความสูญเสียในทรัพย์สินของตนต่อพระผู้เป็นเจ้าของได้ เป็นผลให้ผู้ปกครองดินแดนนั้นต้องชดใช้เงินแก่ทายาทของผู้เสียชีวิตด้วย ทำให้มีวิวัฒนาการในการที่รัฐต้องเข้ามาเยียวยาโดยการทดแทนค่าเสียหายแก่ประชาชนจนถึงยุคปัจจุบัน ทำให้หลายประเทศได้ให้ความสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ได้แก่ ประเทศอังกฤษ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สหรัฐอเมริกา ประเทศนิวซีแลนด์ โดยกำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิตามกฎหมายบางประการ เป็นผลให้รูปแบบของการให้การคุ้มครองในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันด้วย¹

---

¹ วุฒิพงศ์ วิบูลวงศ์.(2556). “หลักนิติธรรมกับการเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญา (The Rule of Law and Injuries Compensation toward Criminal Victims)”. เอกสารวิชาการส่วนบุคคล วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ หน้า 4.

ในประเทศไทย ตั้งแต่อดีตเริ่มจากพระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเนื่องจากการช่วยเหลือราชการปฏิบัติงานให้แก่ชาติและการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ. ๒๔๕๗ โคนผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือต้องเป็นบุคคลที่ช่วยเหลือทางราชการ เช่น ช่วยจับกุมคนร้าย ช่วยเหลือผู้ประสบอัคคีภัยจนเกิดอันตราย ต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเนื่องจากการช่วยเหลือราชการปฏิบัติงานและการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ. ๒๕๔๗ โดยยกเลิกพระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเนื่องจากการช่วยเหลือราชการปฏิบัติงานให้แก่ชาติและการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ. ๒๔๕๗ แต่ยังคงหลักการเดิมโดยเพิ่มเติมให้ผู้ประสบภัยซึ่งสูญเสียอวัยวะอื่น ๆ นอกจากแขน ขา หูหนวกทั้งสองข้างหรือตาบอดหรือพิการทุพพลภาพจนเป็นอุปสรรคสำคัญในการประกอบอาชีพ ได้รับการสงเคราะห์เงินดำรงชีพเป็นรายเดือนซึ่งแนวความคิดในการรักษาความสงบเรียบร้อยของรัฐ เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น รัฐย่อมเป็นผู้เสียหายและเป็นผู้มีอำนาจดำเนินคดีอาญา เว้นแต่จะเป็นความผิดบางประเภทที่ไม่ใช่ประโยชน์สาธารณะเข้ามาเกี่ยวข้อง รัฐอาจให้เอกชนเป็นผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้ ปัจจุบันอาชญากรรมเป็นปัญหาใหญ่ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยและหลาย ๆ ประเทศทั่วโลก มีความแตกต่างกันไปตามสภาพของสังคม กลไกในการบังคับใช้กฎหมายที่มีข้อบังคับลงโทษในความผิดทางอาญาของไทย ได้แก่ การใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice System) เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และทำให้กระบวนการยุติธรรมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอ ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบ ได้แก่ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานศาลยุติธรรม และกรมราชทัณฑ์ นอกจากนี้ที่บังคับใช้กฎหมายเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษแล้ว ยังมีหน้าที่คุ้มครองผู้บริสุทธิ์และสังคมให้ปลอดภัยตามหลักการในสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948² ซึ่งประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติและเป็นภาคีสมาชิกตามสนธิสัญญาดังกล่าว โดยมีข้อกำหนดเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายหรือจำเลยในคดีอาญาตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 8 ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอย่างได้ผลโดยศาลแห่งชาติซึ่งมีอำนาจ อันเนื่องมาจากการกระทำใด ๆ ที่ละเมิดต่อสิทธิขั้นมูลฐานซึ่งตนได้รับจากรัฐธรรมนูญหรือจากกฎหมาย” ประเทศไทยจึงได้นำเอาหลักการพื้นฐานจากกฎบัตรสหประชาชาติปฏิญญา และสนธิสัญญาต่างๆ ที่เป็นสาระสำคัญเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญ โดยมีการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับ จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

² Universal Declaration of Human Rights Adopted and proclaimed by General Assembly resolution 217 A (III) of 10 December 1948.

พุทธศักราช 2560³ ซึ่งใช้อยู่ในปัจจุบันตามมาตรา 25 วรรคสามและวรรคสี่ ซึ่งบัญญัติว่า “...บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ”

โดยหลักการรับรองสิทธิของบุคคลผู้ถูกละเมิดดังกล่าว ได้แก่ ผู้เสียหายในคดีอาญา จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงโอกาสในการได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น รวมทั้งรับรองสิทธิในการได้รับค่าทดแทนในกรณีของบุคคลซึ่งตกเป็นจำเลยในคดีอาญา และถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี หากปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในคดีนั้น เป็นข้อยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด สำหรับประเทศไทยได้มีการออกกฎหมายเพื่อรองรับสิทธิดังกล่าวโดยมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 อันเป็นระบบการเยียวยาโดยรัฐเพื่อรองรับบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และได้เริ่มบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2544 โดยจัดตั้งสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เป็นหน่วยงานหลักที่ให้บริการประชาชนที่มาขอรับความช่วยเหลือทางการเงินตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว

ต่อมาในปี พ.ศ. 2548 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมช่องทางการเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งของผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548⁴ ตามมาตรา 44/1 ให้สิทธิผู้เสียหายยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาเพื่อขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตน โดยไม่จำเป็นต้องไปฟ้องร้องเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาต่างหาก เพื่อลดภาระด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีของคู่ความและเป็น

³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก 6 เมษายน 2560 มาตรา 25.

⁴ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา(ฉบับที่ 24)พ.ศ.2548. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 122 ตอนที่ 127 ก, 30 ธันวาคม 2548.

ประโยชน์ต่อการบริหารงานคดีของศาล⁵ ต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2559 เพื่อให้การจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา สามารถกระทำได้รวดเร็ว ครอบคลุม และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากการศึกษาผู้ศึกษาเห็นว่า หลักเกณฑ์ในการกำหนดสิทธิของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติดังกล่าวยังคงมีปัญหาในการบังคับใช้หลายประการ โดยมีรายละเอียดปัญหาแต่ละประเด็นดังนี้

ประการที่ 1 ปัญหาในการบังคับใช้กฎหมาย ผู้ศึกษาเห็นว่า เกิดจากสาเหตุหลายประการด้วยกัน เช่น ทศนคดีของพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีต่อจำเลย ผู้ต้องขัง การขาดความรู้หรือข้อจำกัดของจำเลยหรือผู้ต้องขังที่เกิดจากปัญหาความยากจน ไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญา รวมทั้งหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในตัวบทกฎหมายรวมถึงการตีความบทบัญญัติทางกฎหมาย

แม้ว่าตามรัฐธรรมนูญทุกฉบับรวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติถึงหลักความเสมอภาคและหลักสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยรับรองและคุ้มครองตามกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน แต่ในทางปฏิบัติยังไม่อาจเกิดขึ้นได้เนื่องจากสภาพปัญหาดังกล่าว ทั้งในการจ่ายค่าทดแทนความเสียหายต่อทรัพย์สินของผู้เสียหายและค่าทดแทนความเสียหายต่อจิตใจตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งตามมาตรา 20(2) กำหนดให้จำเลยมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายก็

⁵ มาตรา 44/1 ในคดีที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์ ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทน เพราะเหตุที่ได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียงหรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำผิดของจำเลย ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้

การยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องก่อนเริ่มสืบพยาน ในกรณีที่ไม่มี การสืบพยานให้ยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดีและให้ถือว่าคำร้องดังกล่าวเป็นคำฟ้องตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและผู้เสียหายอยู่ในฐานะ โจทก์ในคดีส่วนแพ่งนั้น ทั้งนี้คำร้องดังกล่าวต้องแสดงรายละเอียดตามสมควรเกี่ยวกับความเสียหายและจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้อง หากศาลเห็นว่าคำร้องนั้นยังขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมีคำสั่งให้ผู้ร้องแก้ไขคำร้องให้ชัดเจนก็ได้

คำร้องตามวรรคหนึ่งจะมีค่าขอประการอื่นที่มีใช้ค่าขอบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการกระทำผิดของจำเลยในคดีอาญาไม่ได้ และต้องไม่ขัดหรือแย้งกับคำฟ้องในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์ และในกรณีที่พนักงานอัยการได้ดำเนินการตามความในมาตรา 43 แล้ว ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่งเพื่อเรียกทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สินอีกไม่ได้

ต่อเมื่อจำเลยเป็นผู้ที่ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี และมาตรา 21(1) ได้กำหนดการคำนวณค่าทดแทนจากการถูกคุมขัง ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า ยังไม่เป็นธรรมต่อผู้ต้องหาที่ไม่ได้รับการประกันตัว และถูกควบคุมหรือกักขังตั้งแต่ชั้นจับกุม ชั้นสอบสวนจนถึงชั้นพนักงานอัยการและถูกฟ้องเป็นจำเลยต่อศาล ซึ่งควรนำวันที่ถูกควบคุมมารวมคำนวณทั้งหมด โดยบัญญัติไว้ให้ชัดเจนในกฎหมาย รวมทั้งกรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องและผู้ต้องหาคนดังกล่าวต้องถูกควบคุมในชั้นพนักงานสอบสวนด้วย ซึ่ง บุคคลนั้นก็ย่อมได้รับความเสียหายและสูญเสียอิสรภาพ ขาดรายได้และสูญเสียโอกาสต่าง ๆ ทางสังคม เช่นเดียวกับจำเลยที่ถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดี และตามมาตรา 20(1)⁶ ได้บัญญัติให้จำเลยที่มีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ต้องเป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ ซึ่งควรพิจารณาถึงกรณีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีด้วยตนเองหรือพนักงานอัยการเข้ามาในคดีภายหลังที่ผู้เสียหายฟ้องคดีด้วยตนเอง โดยเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมในคดี และต่อมา มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้อง โดยปรากฏหลักฐานว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือวันที่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุด ว่าข้อเท็จจริงพึงเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด แล้วแต่กรณี

ประการที่ 2 ปัญหาในการจ่ายค่าทดแทนความเสียหายที่เป็นความเสียหายทางด้านจิตใจ ซึ่งตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย กำหนดว่า “ผู้เสียหาย” คือ บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดอาญาของผู้อื่น โดยไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาเห็นว่า กรณีที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าจำเลยไม่ใช่ผู้กระทำความผิด หากมีพยานหลักฐานแสดงให้เห็นว่าไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระทำความผิดอาญาดังกล่าวนั้น จะถือว่าได้รับความเสียหายและสามารถเรียกค่าตอบแทนผู้เสียหายได้หรือไม่ และในการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายนั้น นอกจากการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาเฉพาะกรณีผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตเท่านั้น

⁶ หมวด 5 การจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

มาตรา 20 บัญญัติว่า จำเลยที่มีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ต้อง

(1) เป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ

(2) ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี และ

(3) ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดี

หรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุด

ในคดีนั้น ว่าข้อเท็จจริงพึงเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด ในคดีที่มีจำเลยหลายคน จำเลยคนใดถึงแก่ความตายก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด และคณะกรรมการเห็นสมควรจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลยอื่นที่ยังมีชีวิตอยู่ถ้าเป็นเหตุอยู่ในลักษณะคดี จำเลยที่ถึงแก่ความตายนั้นมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ได้ด้วย

รัฐควรมีมาตรการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายได้รับความเสียหายต่อทรัพย์สินอย่างรุนแรงจนสิ้นไร้ปัจจัยที่จะนำมาใช้ในการช่วยเหลือตนเองได้ กฎหมายดังกล่าวก็จะช่วยเหลือผู้ประสบภัยอันเนื่องมาจากการก่ออาชญากรรมได้ดียิ่งขึ้น และควรมีบทบัญญัติที่ครอบคลุมถึงการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายที่ได้รับต่อจิตใจด้วย แม้ว่าความเสียหายทางจิตใจไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ แต่ผู้เสียหายย่อมได้รับความกระทบกระเทือนต่อจิตใจจากการสูญเสียต่อชีวิต ร่างกาย รายได้ ทรัพย์สิน โอกาสหรือสิ่งอื่นใด จึงควรได้รับการเยียวยาตามสมควรแก่กรณีเช่นกัน

ประกาศที่ 3 ปัญหาเกี่ยวกับระยะเวลาการยื่นคำขอ ตามหมวด 6 มาตรา 22 ที่กำหนดให้ผู้เสียหาย จำเลย หรือทายาทสามารถยื่นคำขอค่าตอบแทน ค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่ายภายในกำหนดเวลาหนึ่งปี⁷ นับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิดหรือวันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้องเพราะปรากฏหลักฐานว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือวันที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด แล้วแต่กรณี

ในประเด็นนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่า เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดให้นับแต่วันที่ผู้เสียหายรู้ถึงการกระทำความผิดภายในหนึ่งปีนั้น หากปรากฏในภายหลังว่าศาลพิพากษาว่าการกระทำนั้นไม่มีความผิดหรือไม่มีความผิดในกรณีที่ผู้เสียหายยื่นฟ้องต่อศาลเองนั้น หากผู้เสียหายยื่นคำขอรับค่าตอบแทนภายในระยะเวลาก่อนศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาและได้รับค่าตอบแทนตามกฎหมายไปแล้ว จะถือว่าเป็นการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หากผู้เสียหายได้แสดงให้เห็นว่าได้รับความเสียหายจริง

การคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพและเยียวยาจำเลยในคดีอาญาของประเทศไทยเกิดขึ้นจากการเรียกร้องและต่อสู้ของผู้ได้รับผลกระทบ ประกอบกับคนในสังคมก็ตระหนักได้ว่าเรื่องที่เกิดขึ้นมิใช่เป็นความผิดพลาดในส่วนบุคคลเท่านั้น หากแต่กระบวนการยุติธรรมเองก็มีความผิดพลาดซึ่งต้องมีการปฏิรูปและปรับเปลี่ยน เมื่อพิจารณาถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย กรณีจำเลยในคดีอาญาซึ่งถูกควบคุมตัวในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล แม้ว่าจะถือว่ายังเป็นบุคคลที่ยังไม่มีความผิดจนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ การควบคุมตัวจำเลยดังกล่าวย่อมเป็นผลกระทบต่อสังคม และตัวของจำเลยเองทำให้สูญเสียอิสรภาพ ว่างาน ขาดรายได้สูญเสีย

⁷ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 133/ตอนที่ 74 ก/หน้า 1/22 สิงหาคม 2559, มาตรา 22.

โอกาสต่างๆ ทางสังคม ครอบครัวเพื่อน ฯลฯ รวมทั้งเป็นการไม่เคารพสิทธิของจำเลย หรือผู้ต้องขังดังกล่าว⁸

อย่างไรก็ดี แม้บทบัญญัติตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 จะมีข้อดีหลายประการ แต่มีบางประเด็นที่กล่าวข้างต้น อาจต้องมีการพิจารณาแก้ไขกฎหมายเพิ่มเติม ซึ่งผู้ศึกษาจะได้วิเคราะห์และนำเสนอในบทต่อไป นอกจากนี้ผู้ศึกษาเห็นว่า ควรมีการดำเนินการให้การวินิจฉัยจ่ายเงินค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาของคณะอนุกรรมการค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายในคดีอาญาประจำจังหวัดต่างๆ ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกและความเสมอภาคแก่ประชาชนทุกคนที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในสังคม

ถ้าพิจารณากฎหมายต่างประเทศ เช่น ประเทศญี่ปุ่น ศาลประเทศญี่ปุ่นจะพิจารณาถึงพฤติการณ์อื่นประกอบด้วย และถ้าศาลไม่ได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ได้รับค่าสินไหมทดแทนจากความเสียหายทางจิตใจ กฎหมายญี่ปุ่นก็ไม่ตัดสิทธิที่จะฟ้องเรียกร้องค่าเสียหายทางจิตใจตามกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบของรัฐได้เต็มจำนวนตามความเสียหายที่ได้รับ และรัฐสามารถไต่เบี่ยเอาแก่ตุลาการที่ไม่ได้ตัดสินให้ได้ด้วยกฎหมายสาธารณรัฐฝรั่งเศส รวมทั้งสหรัฐอเมริกา กฎหมายอังกฤษก็จะกำหนดถึงค่าเสียหายทางจิตใจไว้ด้วย เช่นกฎหมายสาธารณรัฐฝรั่งเศส แบ่งออกเป็นค่าความยุ่งยากในชีวิต ค่าความอับอาย โดยอาศัยวิธีประเมินจากผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญจากสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นรายกรณี

จากปัญหาทั้ง 3 ประการข้างต้น จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 แก้ไขเพิ่มเติมปี พ.ศ.2559 ก็ยังไม่ได้แก้ไขเพิ่มเติมในเรื่องการได้รับค่าทดแทนความเสียหายที่เกิดจากความเสียหายทางด้านจิตใจ อันเป็นการไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์และความมุ่งหมายของกฎหมายฉบับนี้ ในการที่จะเยียวยาความเสียหายให้ได้มากที่สุด ตามแนวคิดการเยียวยาจำเลยในคดีอาญาโดยรัฐ แนวคิดในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่จำเลยโดยรัฐ รวมถึงกระบวนการพิจารณาค่าทดแทน และผลกระทบที่เกิดกับผู้ถูกระทำ และผลกระทบต่อเศรษฐกิจในภาพรวม นอกจากนั้นยังพบปัญหาในเรื่องข้อจำกัดทั้งในการติดตามกฎหมายและในทางปฏิบัติ ทำให้พบปัญหาที่ประชาชนยังไม่ได้รับการเยียวยาอย่างเต็มที่และทั่วถึงเท่าที่ควร เนื่องจากประชาชนผู้รับบริการที่เป็นผู้เสียหาย จำเลย ไม่ได้รับทราบและเข้าถึงสิทธิตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวอย่างทั่วถึง และเท่าเทียมกัน จำเป็นต้องมีการศึกษาถึง

⁸ ทินกรณัฏ ทองบุราณ กรันต์ ธนฐเทพ พิศิษฐ์ กัณธิพิทย์ และมนไท ประมูลจักษ์โก. “การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลยในคดีอาญา: กรณีการขอลปล่อยตัวชั่วคราว”. Journal of Ratchathani Innovative Social Sciences: Vol.1 No.2 July-September 2017, น. 52-53.

บทบัญญัติของตัวบทกฎหมายดังกล่าวและการบังคับใช้รวมทั้งกฎหมาย กฎ ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาแก้ไขปรับปรุงต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และความเป็นมาของการจ่ายค่าตอบแทน และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีอาญา

2.2 เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีอาญา

2.3 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบและวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศและของประเทศไทยในการเยียวยาการจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา

2.4 เพื่อเสนอแนวทางมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทน ค่าทดแทน ค่าใช้จ่ายแก่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นการคุ้มครองผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาจากพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่เป็นผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญามีสิทธิในการได้รับการรับรอง คุ้มครอง และความช่วยเหลือจากรัฐ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎ ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งศึกษาเปรียบเทียบแนวคิด ทฤษฎีในการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาทั้งของไทยและกฎหมายต่างประเทศ

4. ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษานี้เป็นการใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีการศึกษาค้นคว้าแนวคิด และความเป็นมาของพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 โดยใช้เครื่องมือวิจัย โดยการวิจัยเชิงเอกสาร

(Documentary Research) และวิเคราะห์ (Analytical Research) และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ข้อจำกัดและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อหาข้อสรุปให้ได้แนวทางและข้อเสนอแนะตลอดจน มาตรการในการแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อปรับปรุงกฎหมายให้เกิดความเหมาะสม

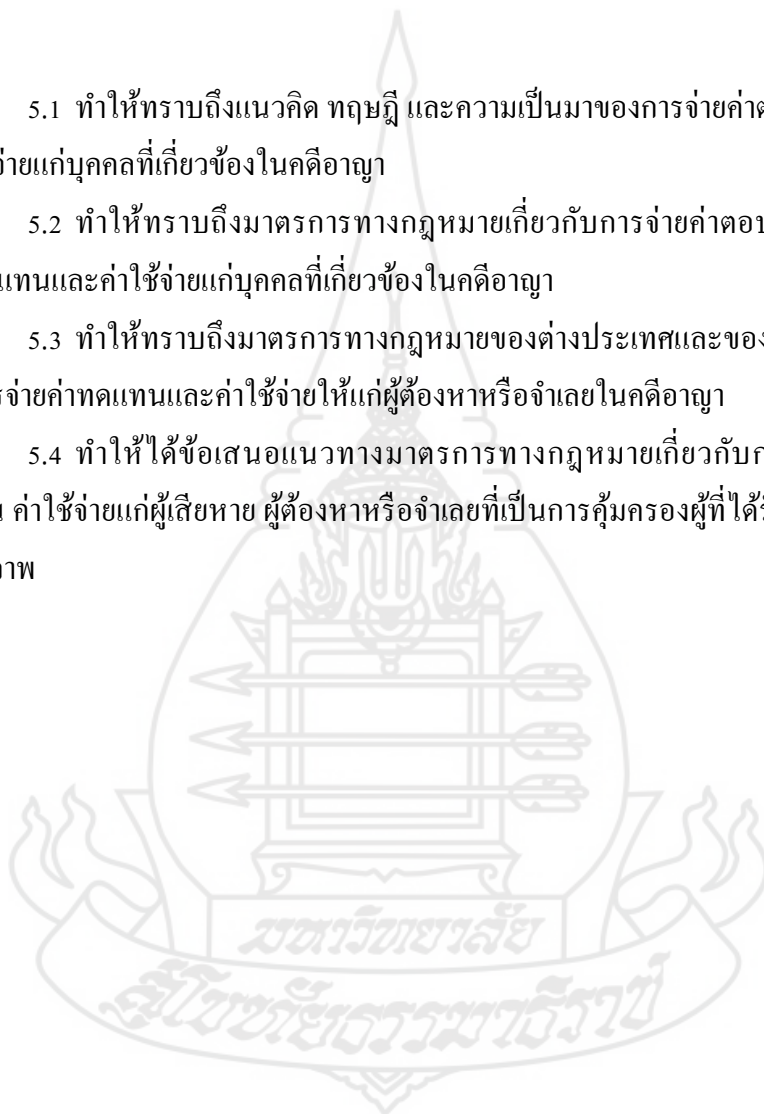
5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 ทำให้ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎี และความเป็นมาของการจ่ายค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีอาญา

5.2 ทำให้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทนของผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีอาญา

5.3 ทำให้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศและของประเทศไทยในการ เยียวยาการจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา

5.4 ทำให้ได้ข้อเสนอแนวทางมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทน ค่าทดแทน ค่าใช้จ่ายแก่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นการคุ้มครองผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างมี ประสิทธิภาพ

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี หลักการ ความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีอาญา

การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นหลักการสำคัญในกลไกการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยใช้หลักนิติธรรม (Rule of Law) เมื่อมีการดำเนินคดีอาญากับบุคคล และบุคคลนั้นได้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล ซึ่งถือว่าเป็นบุคคลที่ยังไม่มีความผิด トラบใดที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ ย่อมมีผลกระทบต่อบุคคลผู้ถูกกล่าวหาที่ทำให้ต้องสูญเสียอิสรภาพ ขาดรายได้ สูญเสียโอกาสต่างๆ ในสังคม การถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ไม่ว่าจะอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้นหรือศาลสูง หากถูกยกฟ้องคดี หรือพิสูจน์ได้ว่าผู้ถูกคุมขังดังกล่าวไม่มีความผิด หรือหากมีคำพิพากษาคดีถึงที่สุด ให้ลงโทษจำคุก แต่ในระหว่างการพิจารณาคดีผู้ถูกคุมขังได้ถูกขังในระยะเวลาที่นานกว่าโทษจำคุกในคำพิพากษาคดีถึงที่สุด ย่อมส่งผลให้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้นๆ สูญเสียไป และไม่สามารถเรียกกลับคืนมาได้ แม้ว่าปัจจุบันจะมีการชดเชยค่าเสียหายให้กับผู้ที่ถูกคุมขัง หรือจำเลย และภายหลังศาลมีคำสั่งยกฟ้องเนื่องจากไม่ได้กระทำความผิด จึงต้องมีกระบวนการเยียวยาความเสียหายแก่บุคคลที่ได้รับผลร้ายเนื่องจากการกระทำความผิดนั้น เมื่อมีความผิดเกิดขึ้นบุคคลที่ต้องตกเป็นผู้เสียหายและได้รับความเสียหายนั้น ย่อมมีสิทธิได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เป็นกฎหมายที่กำหนดสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาที่จะได้รับการการบรรเทาหรือเยียวยาความเสียหายที่ได้รับจากการถูกกระทำความผิดทางอาญาจากผู้อื่น โดยเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานตามปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) ซึ่งกำหนดไว้ 4 ด้าน คือ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Access to Justice and fair treatment) การได้รับการชดเชยความเสียหายจากผู้กระทำความผิด (Restitution) การได้รับการ

ชดเชยความเสียหายจากรัฐ (Compensation) และการได้รับความช่วยเหลือแก่ผู้ได้รับความเสียหาย (Assistance)⁹

1. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

แนวคิดในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาของประเทศไทยเริ่มจากภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่พุทธศักราช 2475 มีแนวคิดของคนรุ่นใหม่ที่จบการศึกษาจากชาติตะวันตกที่มีความเจริญและรับรองสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน โดยเท่าเทียมกันและเป็นธรรมภายใต้ระบอบประชาธิปไตย จากคำประกาศของคณะราษฎรที่นำหลักสิทธิมนุษยชน ไปใช้ในทางปฏิบัติและระบอบรับรองให้ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน โดยแนวคิดของคณะราษฎรเป็นจุดเริ่มต้นความเคลื่อนไหวในด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ต่อมาได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475 ได้ปรากฏบทบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนในหมวดที่ 2¹⁰ ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของชนชาวสยาม โดยมีสาระสำคัญในการรับรองหลักความเสมอภาคในกฎหมายและเสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในร่างกาย เคหสถาน ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การโฆษณา การศึกษาอบรม การประชุม การตั้งสมาคมและการอาชีพ โดยบทบัญญัติดังกล่าวถือเป็นการให้ความรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างเป็นทางการในรัฐธรรมนูญเป็นครั้งแรก อย่างไรก็ตามยังไม่มีกรออกกฎหมายเพื่อรองรับและบังคับใช้ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แม้ว่าจะได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและระบบกระบวนการยุติธรรมเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของต่างชาติ รวมทั้งมีความพยายามสร้างกลไกคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทั้งโดยตรงและโดยอ้อมผ่านกระบวนการทางศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477 ที่มีบทบัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา ต่อมาได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญอีกหลายฉบับ ยังคงมีบทบัญญัติรับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เรื่อยมา ในขณะที่หลาย ๆ ประเทศต่างให้ความสนใจในเรื่องการเยียวยาผู้เสียหายและนำมาสู่ยุคของการคุ้มครองผู้เสียหายเนื่องจากมีคดีอาญาระดับนานาชาติที่มีผู้เสียหายจำนวนมากเผชิญกับปัญหาในทางปฏิบัติที่ไม่ตอบสนองต่อ

⁹สถาบันวิจัยและพัฒนาสค์คดี สำนักงานศาลยุติธรรม.(2559). รายงานการวิจัย เรื่อง การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. กรุงเทพมหานคร. บริษัท ชวนพิมพ์ 50 จำกัด. หน้า 4.

¹⁰ พิธิษฐ์ ติลาวัชโรภาส. (2558). “การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนภายใต้กระแสการปฏิรูปประเทศไทย”. เอกสารวิชาการส่วนบุคคล. วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, หน้า 3-4.

เหยื่ออาชญากรรม โดยมีความเคลื่อนไหวในเรื่องสิทธิของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมของนานาชาติ

มาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายของประเทศไทยได้นำหลักการพื้นฐานจากกฎบัตรสหประชาชาติ ปริญญาสาทล และสนธิสัญญาต่างๆ ที่เป็นสาระสำคัญเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญา ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 245 บัญญัติว่า “ผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าทดแทน และค่าตอบแทนที่จำเป็นจากรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” เป็นผลให้มีการตรา พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ซึ่งในปัจจุบัน ได้มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 (แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559)

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ที่สำคัญคือทฤษฎีการทดแทนความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยรัฐ เนื่องจากรัฐมีหน้าที่คุ้มครอง สิทธิและเสรีภาพของประชาชนในรัฐของตนให้เกิดความปลอดภัย เมื่อประชาชนของรัฐเกิดความเสียหายแก่สิทธิและเสรีภาพขึ้น ถือเป็นความบกพร่องในการคุ้มครอง สิทธิและเสรีภาพของรัฐนั้น รัฐต้องรับผิดชอบแก่ความเสียหายหรือผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยการชดใช้ค่าเสียหาย เป็นสวัสดิการทางสังคมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาทางสังคม พัฒนาสังคม รวมทั้งการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม ระบบของการชดใช้ค่าเสียหาย ได้แก่¹¹

1. ระบบการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำความผิด (Restitution) ซึ่งหากเมื่อเกิดการกระทำความผิดอาญาและมีบุคคลได้รับอันตรายหรือความเสียหายจากการกระทำความผิดนั้นผู้ที่ควรต้องเป็นผู้ชดเชยเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายโดยตรงคือผู้กระทำความผิด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิด รวมทั้งการให้ผู้กระทำความผิดได้รับการบรรเทาโทษและถือได้ว่าเป็นภาระส่วนตัวของผู้กระทำความผิด โดยให้ตระหนักถึงความรับผิดชอบในการ

¹¹ ชนัญญา กิจทวี. (2546). “การชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ”. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ พ.ศ. 2546. หน้า 16.

กระทำของตนที่ได้กระทำต่อผู้เสียหายและต่อสังคมส่วนรวม¹² ตามหลักการของปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power) ดังนี้

1.1 ผู้กระทำผิดหรือบุคคลที่สามซึ่งต้องรับผิดชอบในการกระทำของเขาควรดำเนินการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ครอบครัวหรือทายาทของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งการชดเชยความเสียหายควรรวมถึงการคืนทรัพย์สินตามมูลค่าความเสียหาย การสูญเสีย และค่าใช้จ่ายที่เสียไปเนื่องจากการตกเป็นผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม โดยการช่วยเหลือผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและชดเชยสิทธิประโยชน์ที่สูญเสียไป¹³

1.2 รัฐต้องทบทวนการบังคับใช้กฎหมาย กฎ ระเบียบ กฎหมายต่าง ๆ โดยกำหนดให้การชดเชยความเสียหายมีความเป็นไปได้ในการตัดสินใจคดีอาญา เพื่อเป็นมาตรการในการลงโทษทางอาญาโดยประการอื่น¹⁴

1.3 คดีความผิดต่อสิ่งแวดลอมและการชดเชยความเสียหายรวมถึงการกระทำให้สิ่งแวดลอมกลับคืนสู่สภาวะดั้งเดิม การสร้างสิ่งที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานใหม่เพื่อทดแทนสิ่งที่ยุทธชนต้องสูญเสียไป และค่าใช้จ่ายในการหาที่อยู่แห่งใหม่หากความเสียหายนั้นทำให้ยุทธชนต้องย้ายออกจากที่เดิม¹⁵

1.4 หากเจ้าพนักงานของรัฐได้ปฏิบัติหน้าที่โดยฝ่าฝืนต่อกฎหมายอาญา และสร้างความเสียหายให้แก่บุคคล ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมย่อมได้รับการชดเชยจากรัฐ¹⁶

การชดใช้ค่าเสียหายโดยผู้กระทำผิดอาจเป็นมาตรการเพิ่มโทษ การคุมประพฤติ การพักการลงโทษ การรอกการลงโทษหรือเปลี่ยนจากโทษจำคุกเป็นโทษปรับ โดยมีหลักการแก้ไข

¹² ชาญญา กิจทวี. (2546). อ้างแล้ว. หน้าเดียวกัน.

¹³ ปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ มาตรา 8.

¹⁴ ปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ มาตรา 9.

¹⁵ ปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ มาตรา 10.

¹⁶ ปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ มาตรา 11.

ผู้กระทำความผิดได้กลับตนเป็นคนดี และเป็นการใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมได้รับการชดเชยค่าเสียหายโดยชอบด้วย¹⁷

2. ระบบการชดเชยความเสียหายโดยรัฐ (Compensation) เป็นกรณีที่ดีกว่ากระบวนการยุติธรรมและสังคมควรให้ความสำคัญแก่ผู้เสียหาย โดยถือหลักตามปณิญาสาทว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายและการใช้อำนาจโดยมิชอบ และได้กำหนดกรอบและมาตรฐานขั้นต่ำให้ประเทศสมาชิก เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการในการสร้างหลักประกันสิทธิอันเป็นพื้นฐานของผู้เสียหายในคดีอาญาภายใต้ระบบกฎหมาย เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของแต่ละประเทศ และเป็นแนวคิดที่จะสร้างความเป็นธรรมในสังคม โดยให้รัฐเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยมีเหตุผลสนับสนุน ดังนี้

ก. รัฐมีหน้าที่รับผิดชอบในการป้องกันอาชญากรรม จึงต้องรับผิดชอบในการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมเพราะรัฐไม่สามารถคุ้มครองพลเมืองของตนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมนั้นได้

ข. เป็นบริการด้านสวัสดิการสังคมเพราะรัฐมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ โดยเฉพาะผู้ที่ตกเป็นผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม

ประกอบรัฐมีหน้าที่พิทักษ์คุ้มครองพลเมืองให้ได้รับความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน ตลอดจนสิทธิต่าง ๆ ตามกฎหมายจึงควรมีหน้าที่รับผิดชอบในกรณีที่ไม่สามารถคุ้มครองพลเมืองของตนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมนั้นได้เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่บกพร่องของรัฐ¹⁸

ทฤษฎีการทดแทนความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยรัฐ สำหรับประเทศไทยมีหลักการรับรองสิทธิการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชนไว้ในกฎหมายหลายฉบับ ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ใช้อำนาจในการบริหารประเทศและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน รวมทั้งพันธกรณีระหว่างประเทศซึ่งประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีสมาชิก จึงได้กำหนดมาตรการในการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น โดยที่ตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำความผิดนั้นและไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น และเป็นการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบในการป้องกันอาชญากรรมแก่พลเมืองในรัฐเพื่อให้ได้รับความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินและสิทธิต่าง ๆ ตามกฎหมาย

¹⁷ ชาญญา กิจทวี. (2546). “การชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ”. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต พ.ศ. 2546. หน้า 18.

¹⁸ ชาญญา กิจทวี. (2546). อ้างแล้ว. หน้า 20.

3. หลักเกณฑ์เกี่ยวข้องกับค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

หลักเกณฑ์ในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ตามระบบกฎหมายของประเทศไทยได้มีการจัดการบริการทางกฎหมายเพื่อให้กระบวนการยุติธรรมสามารถเข้าถึงบุคคลทุกกลุ่ม รวมถึงกำหนดกลไกในการเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ และการเข้าถึงการเยียวยาความเสียหาย กลไกทางกฎหมายดังกล่าวมีความสำคัญในการที่ทำให้บุคคลทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงความยุติธรรมเมื่อถูกละเมิดสิทธิและไม่ได้รับความเป็นธรรม ซึ่งผู้ศึกษาจะได้พิจารณาถึงหลักการตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ที่เกี่ยวข้องกับการเยียวยาความยุติธรรมแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา ทั้งในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาที่รับรองตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งใช้อยู่ในปัจจุบันและบัญญัติให้บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดทางอาญาของผู้อื่น โดยที่ตนไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดดังกล่าว มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ รวมทั้งจำเลยคดีอาญาที่ถูกฟ้องต่อศาลและถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาซึ่งต่อมาได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดดังกล่าวมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยกำหนดหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้¹⁹

1. ผู้เสียหายในคดีอาญา มีลักษณะดังนี้

ก. ได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิต ร่างกายหรือจิตใจ เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น

ข. การกระทำความผิดอาญาของผู้อื่นนั้นต้องเป็นความผิดตามรายการท้ายพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544²⁰ สำหรับความผิดที่กระทำต่อผู้เสียหายซึ่งทำให้ผู้เสียหายอาจขอรับค่าตอบแทนได้ตามมาตรา 17 ได้แก่ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2

¹⁹ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 118/ตอนที่ 104 ก/หน้า 23/12 พุทธศักราช 2544 มาตรา 3.

²⁰ รายการท้ายพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559.

- (1) ลักษณะ 6 ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชน มาตรา 224
มาตรา 238
- (2) ลักษณะ 9 ความผิดเกี่ยวกับเพศ มาตรา 276 ถึงมาตรา 287
- (3) ลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย
- หมวด 1 ความผิดต่อชีวิต มาตรา 288 ถึงมาตรา 294
  - หมวด 2 ความผิดต่อร่างกาย มาตรา 295 ถึงมาตรา 300
  - หมวด 3 ความผิดฐานทำให้แท้งลูก มาตรา 301 ถึงมาตรา 305
  - หมวด 4 ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บ หรือคนชรา มาตรา 306
ถึงมาตรา 308
- (4) ลักษณะ 11 ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง
- หมวด 1 ความผิดต่อเสรีภาพ มาตรา 309 มาตรา 310 มาตรา 311 มาตรา 312
ทวี มาตรา 313
- (5) ลักษณะ 12 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน
- หมวด 1 ความผิดฐานลักทรัพย์และวิ่งราวทรัพย์ มาตรา 336
  - หมวด 2 ความผิดฐานกรรโชก รีดเอาทรัพย์สิน ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์
มาตรา 337 มาตรา 339 มาตรา 339 ทวิ มาตรา 340 มาตรา 340 ทวิ
  - หมวด 8 ความผิดฐานบุกรุก มาตรา 365

ค. เป็นบุคคลซึ่งไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำความผิดดังกล่าว

2. จำเลยในคดีอาญา โดยมีลักษณะดังนี้คือ

- ก. เป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ
- ข. ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี
- ค. ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าข้อเท็จจริงฟังได้ว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด หรือพนักงานอัยการได้ถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดีเนื่องจากปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดหลักเกณฑ์การขอรับสิทธิ

บุคคลผู้มีสิทธิขอรับสิทธิตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ได้แก่ผู้เสียหาย จำเลยในคดีอาญาหรือทายาทของผู้เสียหายหรือจำเลย ในกรณีและผู้เสียหายหรือจำเลยถึงแก่ความตาย โดยยื่นคำขอรับสิทธิต่อวิธีการยื่นคำขอรับสิทธิต่อคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายหรือค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลย ในกรณีที่เป็นผู้เสียหายหรือทายาทต้องยื่นคำร้องขอรับสิทธิภายในกำหนดเวลา 1 ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำผิด กรณีจำเลยในคดีอาญามีสิทธิขอรับ

ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายภายในกำหนดเวลา 1 ปี นับแต่วันที่มูลค่าพินาศถึงที่สุด หรือวันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้พนักงานอัยการถอนฟ้อง ทั้งนี้เป็นไปตามบทบัญญัติหมวด 5 การจ่ายค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา มาตรา 20 - 21 และหมวด 6 การยื่นคำขอ การพิจารณาคำขอ และการอุทธรณ์ ตามมาตรา 22

4. ความเป็นมาเกี่ยวข้องกับค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

มาตรการในการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำความผิดนั้นและไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น เป็นแนวคิดโดยการช่วยเหลือโดยรัฐเพื่อชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม และเป็นหน้าที่รับผิดชอบในการป้องกันอาชญากรรมแก่พลเมืองในรัฐเพื่อให้ได้รับความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินและสิทธิต่าง ๆ ตามกฎหมาย ซึ่งเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมโดยรัฐ ทั้งเป็นการบริการด้านสวัสดิการสังคมที่ให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ได้รับความเสียหาย เมื่อพิจารณาถึงความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับค่าตอบแทนผู้เสียหาย รวมทั้งค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ต้องพิจารณาใน 2 ประการ ได้แก่

ประการแรกความหมายของคำว่า “ผู้เสียหาย” และ “จำเลยในคดีอาญา”

1. ความหมายของคำว่า “ผู้เสียหาย”

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้บัญญัติศัพท์คำว่า “เสียหาย” แปลว่า เสื่อมเสีย เช่น เขาประพடுத்தัวไม่ดี ทำให้ห้วงศัตรูกุลพลอยเสียหายไปด้วย, ยับเหิน, ย่อยยับ, เช่น ปีนีฝนตกหนัก น้ำท่วมไร่นาเสียหายหมด, เสีย กี่ว่า.²¹ และหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้อธิบายความหมายของคำว่า “ความเสียหาย” หมายถึงความสูญเสีย หรือผลร้ายที่เกิดขึ้นแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน สิทธิหรือชื่อเสียงของบุคคล ความเสียหายมิได้จำกัดอยู่เฉพาะ

²¹ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. Retrieved February 22, 2022, from <https://dictionary.orst.go.th/>.

ในเรื่องของเงิน แต่ความเสียหายในทางอื่นก็มีได้ทั้งในเรื่องของสัญญาและละเมิดตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 446²² ในกรณีทำให้เขาเสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยก็ดี ในกรณีทำให้เขาเสียหายเสรีภาพก็ดี ผู้เสียหายจะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอย่างอื่นที่มีใช้ตัวเงินด้วยก็ได้

จากการศึกษา ได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “ผู้เสียหาย” หรือ “เหยื่ออาชญากรรม (Crime Victims)” พอสรุปเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ ดังนี้

- (1) เหยื่อของผู้กระทำผิดกฎหมายบ้านเมือง แต่ไม่ได้หมายถึงเหยื่อของภัยอย่างอื่น
- (2) เหยื่อที่ถูกประทุษร้ายในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน โดยปราศจากความยินยอมของผู้เสียหายนั้น ยังรวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับใกล้ชิด หรืออยู่ในความรับผิดชอบหรืออยู่ในอุปการะของผู้ถูกทำร้าย
- (3) ผู้ได้รับความเสียหายจากการก่ออาชญากรรมของผู้กระทำผิด รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องที่ได้รับผลกระทบจากความเสียหาย
- (4) ผู้ที่ประสบผลร้ายหรือความเสียหายทั้งด้านชีวิต ร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สินอันเนื่องจากการละเมิดกฎหมาย
- (5) เหยื่อที่ได้รับความเสียหายจากผลของการกระทำผิดกฎหมาย แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ
  - (5.1) ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยตรง (Direct Victims) คือบุคคลที่ถูกล่วงละเมิดและได้รับความเสียหายโดยตรงจากการกระทำผิดกฎหมาย
  - (5.2) ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยอ้อม (Indirect Victims) คือบุคคลที่สามที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดกฎหมาย แม้การกระทำนั้นจะไม่ได้เกิดขึ้นกับเขาโดยตรง

²² มาตรา 446 ในกรณีทำให้เขาเสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยก็ดี ในกรณีทำให้เขาเสียหายเสรีภาพก็ดี ผู้ต้องเสียหายจะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่เงินด้วยอีกก็ได้ สิทธิเรียกร้องอันนี้ไม่โอนกันได้และไม่ตกสืบไปถึงทายาท เว้นแต่สิทธินั้นจะได้รับสภาพกันไว้โดยสัญญาหรือได้เริ่มฟ้องคดีตามสิทธินั้นแล้ว

อนึ่ง หญิงที่ต้องเสียหายเพราะผู้ใดทำผิดอาญาเป็นทุรศีลธรรมแก่ตนก็ย่อมมีสิทธิเรียกร้องทำนองเดียวกันนี้.

นอกจากนี้นักอาชญาวิทยาและนักการเมืองชาวเยอรมัน ได้แก่ Hans Von Henting (1948) ได้แบ่งประเภทของเหยื่อไว้เป็น 13 ประเภท²³ ได้แก่

- (1) ผู้เยาว์ (The young)
- (2) ผู้หญิง (The female)
- (3) คนแก่ (The old)
- (4) คนที่บกพร่องทางจิตและวิกลจริต (The mentally defective and other mentally deranged)
- (5) พวกที่อพยพมาจากที่อื่น (The immigrants)
- (6) ชนกลุ่มน้อย (The minorities)
- (7) คนโง่โดยกำเนิด (The dull normal)
- (8) คนที่มีจิตใจหดหู่ (The depressed)
- (9) คนโลภ (The acquisitive)
- (10) คนเสเพล (The wanton)
- (11) คนโดดเดี่ยวและคนอกหัก (The lonesome and heart-broken)
- (12) คนที่ตกอยู่ในความทุกข์ทรมาน (The tormentor)
- (13) คนที่ถูกตัดโอกาส ถูกละเลยและต่อสู้เพื่อศักดิ์ศรี (The blocked, exempted, and fighting)

ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในประเภทที่ 1-4 นับเป็นเหยื่อที่มีความอ่อนแอทางชีวภาพ (Biologically weak Victims) ซึ่งเป็นผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด แต่ง่ายต่อการถูกกระทำ ส่วนเหยื่ออาชญากรรมในประเภทที่ 5-6 เป็นเหยื่อที่มีความอ่อนแอทางสังคม (Socially weak Victims) ซึ่งสังคมควรรับผิดชอบ ทั้งนี้ Benjamin Mendelsohn (1976) ซึ่งเป็นนักกฎหมายชาวอังกฤษและถูกเรียกว่า “บิดาแห่งวิชาเหยื่อวิทยา”²⁴ ได้แบ่งเหยื่ออาชญากรรมออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

²³ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2552). “การคุ้มครอง “เหยื่อ” ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา”. หนังสือชุดโครงการเวทีความคิดเพื่อการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมไทย. คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย พ.ศ. 2552. หน้า 27.

²⁴ Victimization Criminal Justice. Retrieved February 22, 2022, from <https://criminal-justice.iresearchnet.com/crime/victimization/4/>.

(1)เหยื่อบริสุทธิ์ (The Completely innocent Victim) หรือเหยื่อในความหมายของเหยื่ออาชญากรรมอย่างแท้จริง คือผู้ที่ได้รับความเสียหาย ถูกประทุษร้าย ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการประกอบอาชญากรรม

(2)เหยื่อที่มีความผิดน้อยกว่าอาชญากร (The victim with minor guilt) คือเหยื่อที่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดด้วยบางส่วน แต่ก็ต้องรับผลเสียหายจากการกระทำดังกล่าวด้วย

(3)เหยื่อที่มีความผิดเท่ากับอาชญากร (The victim as guilty as the offender) ซึ่งเป็นเหยื่อที่สมัครใจกระทำผิดร่วมกับอาชญากร เช่น การฆ่าตัวตายโดยการโยนหัวโยนก้อย ฆ่าตัวตายตามเพื่อน ยินยอมให้ผู้อื่นฆ่าตายอันเนื่องมาจากโรคร้ายที่ไม่อาจรักษาให้หายขาดได้

(4)เหยื่อที่มีความผิดมากกว่าอาชญากร (The victim guiltier than the offender) ได้แก่เหยื่อที่กระตุ้นให้อาชญากรประกอบอาชญากรรมขึ้น โดยเป็นผู้ “ช่วย” ให้โกรธโมโห กับอีกพวกหนึ่งเป็นกลุ่มที่มีลักษณะเชยชวนหรือ “ช่วยวน” ให้ข่มขืนกระทำชำเรา เป็นต้น

(5)เหยื่อที่มีความผิดมากที่สุด (The most guilty victim) หรือเหยื่อที่มีความผิดแต่ผู้เดียว (The victim who is guilty alone) คือเหยื่อที่มีความก้าวร้าว กระทำการล่วงละเมิดผู้อื่นหรือรังแกผู้อื่นจนต้องถูกฆ่าตายเนื่องจากการป้องกันตนเองจากฝ่ายตรงข้าม

(6)เหยื่อปลอม (The simulating victim) คือเหยื่อที่โดยทั่วไปบุคลการในกระบวนการยุติธรรมมักจะคิดว่าบุคคลเหล่านั้นคือผู้ที่ตกเป็นเหยื่อโดยที่พวกนั้นมีได้เป็นเหยื่อจริง ๆ เช่น พวกเป็นโรคจิตชนิดต่าง ๆ และเด็ก ๆ เป็นต้น

การจำแนก “เหยื่อ” ตามแนวคิดของนักวิชาการไทยแบ่งเป็น “เหยื่อโดยตรง (direct victim)” ได้แก่ ผู้เสียหาย ผู้ที่ได้รับผลร้ายจากการกระทำผิดโดยตรง และ “เหยื่อโดยอ้อม (indirect victim)” ได้แก่ ครอบครัว ญาติพี่น้องของเหยื่อ ผู้พบเห็นเหตุการณ์ที่เข้าช่วยเหลือ เป็นพยานทั้งก่อนเบิกความและหลังเบิกความที่อาจต้องได้รับผลกระทบบางประการ รวมทั้งชุมชน สังคมที่อาจรู้สึกไม่ปลอดภัยจากอาชญากรรม²⁵

²⁵ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2552). “การคุ้มครอง “เหยื่อ” ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา”. หนังสือชุดโครงการเวทีความคิดเพื่อการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมไทย. คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย พ.ศ. 2552. น.27.

เมื่อพิจารณาถึงความหมายของคำว่า “ผู้เสียหาย” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หมายความว่าผู้ที่ถูกกระทำอันเป็นความผิดอาญา รวมถึงผู้แทน โดยชอบธรรมของผู้เยาว์ ผู้อนุบาลของผู้ไร้ความสามารถ และบุพการี ผู้สืบสันดาน สามเณรหรือภรรยาของผู้ที่ถูกทำร้ายถึงตายหรือได้รับบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้²⁶ ทั้งนี้ ผู้เสียหายมีสิทธิ ดังนี้

(1) ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน และแจ้งความประสงค์ในการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิด โดยเฉพาะคดีอาญาความผิดต่อส่วนตัวที่ต้องให้ผู้เสียหายไปร้องทุกข์ก่อน ตำรวจจึงสามารถจะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้ ซึ่งเป็นผลต่อการดำเนินคดีอาญาต่อส่วนตัวเท่านั้น ส่วนคดีอาญาแผ่นดินจะไม่มีผลต่อการดำเนินคดีอาญาของตำรวจ

(2) เป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา²⁷ หรือ

(3) ขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ²⁸ ก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา

(4) เป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งเรียกค่าเสียหายจากจำเลย²⁹

(5) ถอนฟ้องในคดีที่ได้เป็นโจทก์ฟ้องต่อศาล

(6) ขอมความหรือถอนคำร้องทุกข์ในคดีความผิดต่อส่วนตัวก่อนคดีถึงที่สุด³⁰

(7) สิทธิในการยุติคดีดังกล่าวมีเงื่อนไขตาม มาตรา 39 ที่สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปดังต่อไปนี้ (2) ในคดีความผิดต่อส่วนตัว เมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์ถอนฟ้องหรือขอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย

²⁶ มาตรา 2 ในประมวลกฎหมายนี้

(4) “ผู้เสียหาย” หมายความว่าบุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 4, 5 และ 6

²⁷ มาตรา 28 บุคคลเหล่านี้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล

(1) พนักงานอัยการ

(2) ผู้เสียหาย

²⁸ มาตรา 30 คดีอาญาใดซึ่งพนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในระหว่างพิจารณา ก่อนศาลชั้นต้นพิพากษาคดีนั้นก็ได้

²⁹ มาตรา 40 การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาจะฟ้องต่อศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญาหรือต่อศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งก็ได้ การพิจารณาคดีแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

³⁰ มาตรา 126 ผู้ร้องทุกข์ จะแก้ คำร้องทุกข์ ระยะเวลา หรือ จะถอน คำร้องทุกข์ เสียเมื่อใด ก็ได้ ในคดีซึ่งมิใช่ความผิดต่อส่วนตัว การถอนคำร้องทุกข์เช่นนั้น ย่อมไม่ตัดอำนาจพนักงานสอบสวนที่จะสอบสวนหรือพนักงานอัยการที่จะ ฟ้องคดีนั้น

(8) ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยในคดีอาญาที่จำเลยถูกฟ้องต่อศาล ซึ่งเป็นสิทธิเรียกร้องทางแพ่งในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ตามมาตรา 44/1³¹ ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทน เพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกายชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยให้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้ โดยยื่นคำร้องก่อนมีการสืบพยานหรือในกรณีที่ไม่มี การสืบพยานต้องยื่นก่อนศาลมีคำพิพากษา

(9) สิทธิในการคัดค้านการปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย³²

³¹ มาตรา 44/1 ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทน เพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกายหรือชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้

การยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องก่อนเริ่มสืบพยานในกรณีที่ไม่มี การสืบพยาน ให้ยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี และให้ถือว่าคำร้องดังกล่าวเป็นคำฟ้องตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและผู้เสียหายอยู่ในฐานะโจทก์ในคดีส่วนแพ่งนั้น ทั้งนี้ คำร้องดังกล่าวต้องแสดงรายละเอียดตามสมควรเกี่ยวกับความเสียหายและจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้อง หากศาลเห็นว่าคำร้องนั้น ยังขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมีคำสั่งให้ผู้ร้องแก้ไขคำร้องให้ชัดเจนก็ได้

คำร้องตามวรรคหนึ่งจะมีคำขอประการอื่นที่มีใจคำขอบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยในคดีอาญาไม่ได้ และต้องไม่ขัดหรือแย้งกับคำฟ้องในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ และในกรณีที่พนักงานอัยการได้ดำเนินการตามความในมาตรา 43 แล้ว ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่งเพื่อเรียกทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สินอีกไม่ได้

³² มาตรา 108 ในการวินิจฉัยคำร้องให้ปล่อยชั่วคราว ต้องพิจารณาข้อเหล่านี้ประกอบ

(7) ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องขังตามหมายศาล ถ้ามีคำคัดค้านของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ โจทก์ หรือผู้เสียหาย แล้วแต่กรณี ศาลพึงรับประกอบการวินิจฉัยได้...

(12) ผู้เสียหายที่เป็นเด็กมีสิทธิที่จะให้ปากคำและการสอบสวนในสถานที่ที่เหมาะสม รวมถึงมีบุคลากรที่เหมาะสมร่วมในการเข้าฟัง³⁵ โดยเจ้าพนักงานจะต้องจัดหานักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่ผู้เสียหายร้องขอ รวมถึงพนักงานอัยการร่วมในการสอบสวนให้ปากคำด้วย

³⁵ มาตรา 133 ทวิ ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายอันมิใช่ความผิดที่เกิดจากการข่มขืนต่อสูั ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพ ความผิดฐานกรรโชก ชิงทรัพย์และปล้นทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ หรือคดีความผิดอื่นที่มีอัตราโทษจำคุก ซึ่งผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปีร้องขอ การถามปากคำผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี ให้พนักงานสอบสวนแยกกระทำเป็นส่วนคัดในสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก และให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการร่วมอยู่ด้วยในการถามปากคำเด็กนั้น และในกรณีที่นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เห็นว่าการถามปากคำเด็กคนใดหรือคำถามใด อาจจะมีผลกระทบต่อจิตใจเด็กอย่างรุนแรง ให้พนักงานสอบสวนถามผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เป็นการเฉพาะตามประเด็นคำถามของพนักงานสอบสวน โดยมีให้เด็กได้ยินคำถามของพนักงานสอบสวนและห้ามมิให้ถามเด็กซ้ำซ้อนหลายครั้ง โดยไม่มีเหตุอันสมควร

ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องแจ้งให้นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการทราบ รวมทั้งแจ้งให้ผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กทราบถึงสิทธิตามวรรคหนึ่งด้วย

นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ หรือพนักงานอัยการที่เข้าร่วมในการถามปากคำอาจถูกผู้เสียหายหรือพยานซึ่งเป็นเด็กตั้งรังเกียจได้ หากมีกรณีดังกล่าวให้เปลี่ยนตัวผู้นั้น

ภายใต้บังคับแห่งมาตรา 139 การถามปากคำเด็กตามวรรคหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนจัดให้มีการบันทึกภาพและเสียงการถามปากคำดังกล่าวซึ่งสามารถนำออกถ่ายทอดได้อย่างต่อเนื่องไว้เป็นพยาน

ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนอย่างยิ่งซึ่งมีเหตุอันควรไม่อาจรอนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการเข้าร่วมในการถามปากคำพร้อมกันได้ ให้พนักงานสอบสวนถามปากคำเด็กโดยมีบุคคลใดบุคคลหนึ่งตามวรรคหนึ่งอยู่ร่วมด้วยก็ได้ แต่ต้องบันทึกเหตุที่ไม่อาจรอนักคนอื่นไว้ในสำนวนการสอบสวน และมีให้ถือว่าคำถามปากคำผู้เสียหายหรือพยานซึ่งเป็นเด็กในกรณีดังกล่าวที่ได้กระทำไปแล้วไม่ชอบด้วยกฎหมาย.

(13) คดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ผู้เสียหายที่เป็นหญิงมีสิทธิได้รับการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนที่เป็นหญิง³⁶

(14) คดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ผู้เสียหายมีสิทธิไม่ถูกถามด้วยคำถามอันเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศของผู้เสียหายกับบุคคลอื่นนอกจากจำเลย³⁷

(15) สิทธิยื่นคำร้องขอให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องร้องต่อศาลขอให้สืบพยานไว้ล่วงหน้า³⁸

(16) สิทธิในการยื่นอุทธรณ์ ฎีกา คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลในคดีที่เป็นโจทก์หรือคดีที่เข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ³⁹

³⁶ มาตรา 133 พนักงานสอบสวนมีอำนาจออกหมายเรียกผู้เสียหายหรือบุคคลใดซึ่งมีเหตุอันควรเชื่อว่าถ้อยคำของเขาอาจเป็นประโยชน์แก่คดีให้มาตามเวลาและสถานที่ในหมายแล้วให้ถามปากคำบุคคลนั้นไว้

การถามปากคำนั้นพนักงานสอบสวนจะให้ผู้ให้ถ้อยคำสาบานหรือปฏิญาณตัวเสียก่อนก็ได้ และต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยพยานบุคคล

ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนตักเตือน พุดให้ท้อใจหรือใช้กลอุบายอื่นเพื่อป้องกันมิให้บุคคลใดให้ถ้อยคำ ซึ่งอาจจะให้ด้วยความเต็มใจ

ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ การถามปากคำผู้เสียหายซึ่งเป็นหญิง ให้พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นหญิงเป็นผู้สอบสวน เว้นแต่ผู้เสียหายนั้นยินยอมหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น และให้บันทึกความยินยอมหรือเหตุจำเป็นนั้นไว้ ทั้งนี้ ผู้เสียหายจะขอให้บุคคลใดอยู่ร่วมในการถามปากคำนั้นด้วยก็ได้....

³⁷ มาตรา 226/4 ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ห้ามมิให้จำเลยนำสืบด้วยพยานหลักฐานหรือถามค้านด้วยคำถามอันเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศของผู้เสียหายกับบุคคลอื่นนอกจากจำเลย เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาลตามคำขอ

ศาลจะอนุญาตตามคำขอในวรรคหนึ่ง เฉพาะในกรณีที่ศาลเห็นว่าจะก่อให้เกิดความยุติธรรมในการพิจารณาพิพากษาคดี.

³⁸ มาตรา 237 ทวิ ก่อนฟ้องคดีต่อศาล เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าพยานบุคคลจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือเป็นบุคคลมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการชกเถียงกับพยานนั้น ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือมีเหตุจำเป็นอันเป็นการยากแก่การนำพยานนั้นมาสืบในภายหน้า พนักงานอัยการ โดยตนเองหรือโดยได้รับคำร้องขอจากผู้เสียหายหรือจากพนักงานสอบสวน จะยื่นคำร้องโดยระบุการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานนั้นไว้ทันทีก็ได้ ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิด และผู้นั้นถูกควบคุมอยู่ในอำนาจพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ให้พนักงานอัยการนำตัวผู้นั้นมาศาล หากถูกควบคุมอยู่ในอำนาจของศาล ให้ศาลเบิกตัวผู้นั้นมาพิจารณาต่อไป.

³⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477. ภาค 4 อุทธรณ์ และฎีกา มาตรา 193-225. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136/ตอนที่ 34 ก. 21 มีนาคม 2562.

(17) สิทธิที่จะขอทราบข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และตรวจสอบเอกสารตลอดจน พยานหลักฐานของตน⁴⁰

(18) มีสิทธิขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหายจากรัฐ โดยขอรับจากกรมคุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพ กระทรวงยุติธรรมตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย แก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

2. ความหมายของคำว่า “จำเลยในคดีอาญา”

คำว่า “จำเลย” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(3) หมายความว่า ถึงบุคคลซึ่งถูกฟ้องยังศาลแล้ว โดยข้อหาว่าได้กระทำความผิด⁴¹ และตามพระราชบัญญัติ ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 จำเลยที่จะมี สิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายจากรัฐจะต้องเป็นผู้ที่ถูกดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลว่าได้เป็น ผู้กระทำความผิดอาญาโดยพนักงานอัยการ และถูกคุมขังอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล และศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลย ไม่เป็นความผิด⁴²

ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎหมายดังกล่าว จำเลยในคดีอาญาที่มีสิทธิได้รับค่า ทดแทนและค่าใช้จ่ายจากรัฐตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและ ค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 จึงไม่รวมถึงบุคคลที่ตกเป็นผู้ต้องหาและถูกกล่าวหาว่าได้ กระทำความผิดอาญาซึ่งยังไม่มี การฟ้องต่อศาล ในประเด็นนี้ผู้ศึกษามีข้อพิจารณา โดยมีความเห็น ว่า บุคคลที่อยู่ในฐานะผู้ต้องหาและถูกกักขัง ไม่ได้ได้รับการประกันตัวย่อมต้องสูญเสียอิสรภาพ ชื่อเสียง เวลา ขาดรายได้ และสูญเสียโอกาสทางสังคมซึ่งบางครั้งเป็นเวลายาวนานกว่าที่จะฟ้องคดี ย่อมเป็นผู้ได้รับความเสียหายเช่นเดียวกับผู้เสียหายหรือจำเลยในคดีอาญาตามความหมายในตาม พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เช่นกัน เริ่มแต่ที่ถูกกล่าวหา ถูกจับกุม ควบคุมตัวหรือกักขัง จนกระทั่งมีการดำเนินคดีโดยส่งฟ้อง

⁴⁰ มาตรา 8 นับแต่เวลาที่ยื่นฟ้องแล้ว จำเลยมีสิทธิดังต่อไปนี้

(6) ตรวจสอบหรือคัดสำเนาค่าใช้จ่ายของตนในชั้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบค่าใช้จ่ายของตน ถ้าจำเลยมีทนายความ ทนายความนั้นย่อมมีสิทธิเช่นเดียวกับจำเลยดังกล่าวมาแล้วด้วย

เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ให้ผู้เสียหายมีสิทธิตามวรรคหนึ่ง (6) เช่นเดียวกับ จำเลยด้วย

⁴¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52/หน้า 598/10 มิถุนายน 2478.

⁴² พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 118/ตอนที่ 104 ก/หน้า 23/12 พฤศจิกายน 2544 มาตรา 6.

ต่อศาลและหากปรากฏภายหลังว่าพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้อง หรือมีการฟ้องดำเนินคดี ต่อมาและศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้อง โดยมีคำพิพากษาว่ามีได้กระทำความผิด ย่อมสูญเสีย สิทธิในการได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และ ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 แม้ว่าตามพระราชบัญญัติฉบับนี้จะกำหนด ว่าการที่จำเลยได้รับค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่ายจากรัฐไปแล้ว ก็ไม่เป็นการตัดสิทธิหรือประโยชน์ที่ จำเลยจะพึงได้ตามกฎหมายอื่นอีก หากแต่สิทธิดังกล่าวนี้มีได้เฉพาะในกรณีที่จำเลยถูกดำเนินคดี โดยพนักงานอัยการเท่านั้น

ประการที่สอง การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ

คดีอาญา หมายถึงความผิดเกี่ยวกับการกระทำที่กฎหมายบัญญัติว่า เป็นความผิดและมี โทษทางอาญา⁴³

ความผิดทางอาญา คือ การกระทำที่มีผลกระทบกระเทือนต่อสังคมหรือคนส่วนใหญ่ ของประเทศ เมื่อบุคคลที่กระทำความผิดทางอาญาจะต้องได้รับโทษตามกฎหมายอย่างน้อยเพียงใด นั้นขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของการกระทำความผิด การกระทำความผิดอาญาส่วนใหญ่มักจะกระทบ กับเนื้อตัวร่างกายของผู้เสียหาย อันมีผลต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน รัฐ จึงต้องลงโทษผู้กระทำความผิด โดยตั้งอยู่ภายใต้หลักการสำคัญ คือ 1) การกระทำนั้นต้องมี กฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนว่าเป็นความผิดในขณะกระทำความผิด ตามหลัก “ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ ไม่มีกฎหมาย” (Nullum crimen Nulla poena sine lege) 2) โทษที่ลงต้องเป็นโทษที่ได้กำหนดไว้ใน กฎหมาย 3) กฎหมายต้องไม่มีผลย้อนหลัง ซึ่งหมายถึง กฎหมายจะไม่ลงโทษหรือเอาผิดต่อการ กระทำก่อนที่กฎหมายนั้นประกาศใช้ (Ex-post facto law)⁴⁴

⁴³ ตามหลักกฎหมาย ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 บัญญัติว่า บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญา ต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลง แก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

ถ้าตามบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติในภายหลัง การกระทำเช่นนั้นไม่เป็นความผิดต่อไป ให้ผู้ที่ ได้กระทำการนั้นพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิด และถ้าได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้ว ก็ให้ถือว่าผู้นั้น ไม่เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดนั้น ถ้ารับโทษอยู่ก็ให้การลงโทษนั้นสิ้นสุดลง.

⁴⁴ โกเมศ ขวัญเมือง, พระครูธรรมธรรตฐาพร ปกสุตโร, พระครูปลัดอดุล ปริบุญโญ. “การแบ่งประเภท ของความผิดอาญา: Criminal Classification”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 เมษายน - มิถุนายน 2564. หน้า 398.

โทษในทางอาญาตามหลักกฎหมายไทยมี 5 สถานซึ่งกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน⁴⁵

หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายไทย แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. ความผิดอาญาแผ่นดิน หมายถึง ความผิดในทางอาญาซึ่งมีผลต่อผู้เสียหายและมีผลกระทบต่อสังคมอีกด้วย และรัฐต้องป้องกันสังคม โดยเป็นผู้เสียหาย แม้ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดจะไม่ดำเนินคดี แต่รัฐยังต้องฟ้องร้องเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้ได้ เป็นลักษณะคดีอาญาที่เป็นส่วนได้เสียของประชาชนและไม่สามารถยอมความได้ เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย ซึ่งทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กาย โดยในการดำเนินคดีแม้ว่าผู้เสียหายจะไม่เอาผิดกับผู้กระทำความผิดแล้ว คดีดังกล่าวไม่สามารถระงับจากการที่ผู้เสียหายไม่เอาความได้ เช่น คดีบุกรุกในเวลากลางคืนหรือบุกรุกโดยมีอาวุธขู่เข็ญซึ่งเป็นเหตุจรรยาภุมหาญไม่ได้บัญญัติให้เป็นคดีความผิดต่อส่วนตัวไว้เป็นความผิดอาญาแผ่นดิน เมื่อแจ้งความร้องทุกข์ไว้แล้วก็ไม้อาจจะยอมความหรือถอนคำร้องทุกข์ได้ ต้องดำเนินคดีต่อไป หรือคดีทำร้ายร่างกายผู้อื่น แม้ผู้เสียหายไม่ตั้งใจเอาความ แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องดำเนินคดีต่อไปเพราะเป็นความผิดต่อแผ่นดิน

2. ความผิดอันยอมความได้ หมายถึง ความผิดอาญาซึ่งไม่มีผลกระทบต่อสังคมโดยตรง หากผู้เสียหายที่ได้รับผลร้ายไม่ตั้งใจเอาความแล้ว รัฐก็ไม่อาจยื่นมือเข้าไปดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้ แม้จะดำเนินคดีไปแล้ว เมื่อตัวผู้เสียหายพอใจยุติคดีเพียงใดก็ยอมทำได้ด้วยการถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือยอมความ เช่น ความผิดฐานหมิ่นประมาท ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพ เป็นต้น

⁴⁵ มาตรา 18 โทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิดมีดังนี้

- (1) ประหารชีวิต
- (2) จำคุก
- (3) กักขัง
- (4) ปรับ
- (5) ริบทรัพย์สิน

โทษประหารชีวิตและโทษจำคุกตลอดชีวิต มิให้นำมาใช้บังคับแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดในขณะที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี

ในกรณีผู้ซึ่งกระทำความผิดในขณะที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีได้กระทำความผิดที่มีระวางโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต ให้ถือว่าระวางโทษดังกล่าวได้เปลี่ยนเป็นระวางโทษจำคุกห้าสิบปี.

ความคิดที่กฎหมายถือว่าเป็นความคิดอันยอมความได้นั้น มีลักษณะดังนี้

1. เป็นความคิดที่มีความเป็นอาชญากรรมน้อย
  2. เป็นความคิดที่เป็นเรื่องส่วนตัวอย่างมากหรือมีคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนบุคคลโดยแท้
  3. เป็นความคิดที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองผู้เสียหายอย่างแท้จริง
  4. ต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่าความคิดนั้นเป็น “ความคิดอันยอมความได้”
- เช่น ความคิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา หมวด 3 ความคิดฐานหมิ่นประมาท มาตรา 326 - มาตรา 332⁴⁶ หมวด 3 ความคิดฐานนอ้โกง ตามมาตรา 341 มาตรา 342 และมาตรา 344 - มาตรา 347⁴⁷ ความคิดฐาน โกงเข้าหนี้ มาตรา 349 - มาตรา 350⁴⁸ หมวด 5 ความคิดฐาน ยักยอก ตามมาตรา 352 - มาตรา 355⁴⁹

ขั้นตอนและกระบวนการดำเนินคดีอาญา

1. การดำเนินคดีอาญาโดยราษฎร เริ่มจากเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ผู้เสียหาย เริ่มด้วยการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน หรือฟ้องคดีด้วยตนเอง โดยสามารถแต่งตั้งทนายความ เพื่อดำเนินการให้ในการดำเนินคดีชั้นศาล กรณีที่ผู้เสียหายฟ้องเองนั้นศาลต้องไต่สวนมูลฟ้องตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165⁵⁰ เสียก่อน ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพศาลก็จะ ประทับรับฟ้องไว้พิจารณาต่อไป หรือหากไต่สวนมูลฟ้องแล้วคดีมีมูล คำสั่งที่ว่าคดีมีมูลย่อม เต็มขาด ศาลจะประทับฟ้องและออกหมายเรียกจำเลยมาสอบคำให้การในวันเดียวกับวันนัด

⁴⁶ มาตรา 333 ความคิดในหมวดนี้เป็นความคิดอันยอมความได้...

⁴⁷ มาตรา 348 ความคิดในหมวดนี้ นอกจากความคิดตามมาตรา 343 เป็นความคิดอันยอมความได้

⁴⁸ มาตรา 351 ความคิดในหมวดนี้เป็นความคิดอันยอมความได้

⁴⁹ มาตรา 356 ความคิดในหมวดนี้เป็นความคิดอันยอมความได้

⁵⁰ มาตรา 165 ในคดีซึ่งพนักงานอัยการเป็น โจทก์ ในวันไต่สวนมูลฟ้อง ให้จำเลยมาหรือคุมตัวมาศาล ให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยรายตัวไป เมื่อศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงแล้ว ให้อ่านและอธิบายฟ้องให้ฟังและถามว่า ได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้จดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การก็ให้ศาล จดรายงานไว้ และดำเนินการต่อไป

จำเลยไม่มีอำนาจนำพยานมาสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง แต่ทั้งนี้ไม่เป็นการตัดสิทธิในการที่จำเลยจะมีทนายมาช่วยเหลือ

ในคดีราษฎรเป็นโจทก์ ศาลมีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องลับหลังจำเลย ให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยราย ตัวไป กับแจ้งวันนัดไต่สวนให้จำเลยทราบ จำเลยจะมาฟังการไต่สวนมูลฟ้อง โดยตั้งทนายให้ซักค้านพยาน โจทก์ ด้วยหรือไม่ก็ได้ หรือจำเลยจะไม่มา แต่ตั้งทนายมาซักค้านพยาน โจทก์ก็ได้ ห้ามมิให้ศาลถามคำให้การจำเลย และ ก่อนที่ศาลประทับฟ้องมิให้ถือว่าจำเลยอยู่ในฐานะเช่นนั้น.

สืบพยานโจทก์⁵¹ (มาตรา 162) แต่ถ้าจำเลยไม่มาศาลจะออกหมายจับจำเลยเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป (มาตรา 167 — 169)⁵² แต่ในคดีที่ผู้เสียหายร้องทุกข์ต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ เจ้าพนักงานจะต้องจัดทำบันทึกคำร้องทุกข์ โดยพนักงานสอบสวนจะเริ่มทำการสอบสวนและสรุปสำนวนเสนอพนักงานอัยการเพื่อสั่งคดี เพื่อฟ้องร้องดำเนินคดีในศาลต่อไป

2. การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ คดีความผิดต่อส่วนตัว และคดีอาญาแผ่นดิน สำหรับคดีความผิดต่อส่วนตัว ได้แก่ ความผิดฐานฉ้อโกง ชักยอก หรือหมิ่นประมาท รัฐไม่สามารถเริ่มคดีได้เอง จะต้องมีการร้องทุกข์จากผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (7) แล้วแต่กรณี ต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจและ/หรือพนักงานสอบสวนว่ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจทำการสืบสวนแสวงหาข้อเท็จจริงหรือหลักฐานเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนและเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด (มาตรา 2(10)) จากนั้นพนักงานสอบสวนก็จะทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการทั้งหลายอื่นเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด (มาตรา 2(11))⁵³ แล้วทำความเห็นตามสำนวนคดีว่าควรสั่งฟ้อง สั่งไม่ฟ้อง งดการสอบสวน หรือเปรียบเทียบปรับ แล้วแต่กรณี เพื่อส่งสำนวนต่อไปยังพนักงานอัยการพิจารณาสั่งสำนวน และส่งตัวผู้ต้องหาเพื่อฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลต่อไป เว้นแต่จะถูกคัดฟ้องหรือฝากขังต่อศาล

⁵¹ มาตรา 162 ถ้าฟ้องถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ให้ศาลจัดการส่งต่อไปนี้

(1) ในคดีราษฎรเป็นโจทก์ ให้ไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าคดีนั้นพนักงานอัยการได้ฟ้องจำเลยโดยข้อหาอย่างเดียวกันด้วยแล้ว ให้จัดการตามอนุมาตรา (2)

(2) ในคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้

ในกรณีที่มีการไต่สวนมูลฟ้องดังกล่าวแล้ว ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณา

⁵² มาตรา 167 ถ้าปรากฏว่าคดีมีมูล ให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณาต่อไปเฉพาะกระทงที่มีมูล ถ้าคดีไม่มีมูล ให้ศาลยกฟ้อง

มาตรา 168 เมื่อศาลประทับฟ้องแล้ว ให้ส่งสำเนาฟ้องให้แก่จำเลยรายตัวไป เว้นแต่จำเลยจะได้รับสำเนาฟ้องไว้ก่อนแล้ว

มาตรา 169 เมื่อศาลประทับฟ้องแล้ว แต่ยังไม่ได้อำนาจจำเลยมา ให้ศาลออกหมายเรียกหรือหมายจับมาแล้วแต่ควรอย่างไรเพื่อพิจารณาต่อไป.

⁵³ มาตรา 2 ในประมวลกฎหมายนี้

(11) “การสอบสวน” หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวน ได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ....

ไว้ก่อนแล้ว กรณีเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน รัฐสามารถดำเนินคดีได้เองไม่ว่าจะมีคำร้องทุกข์กล่าวโทษ จากบุคคลใดหรือไม่ก็ตาม โดยพนักงานสอบสวนสามารถเริ่มทำการสอบสวนได้เองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 วรรคแรก⁵⁴ ซึ่งมีบทบัญญัติที่กำหนดสิทธิของผู้ต้องหา และอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ เช่นการดำเนินการตามหมายเรียกและหมายอาญา การจับกุม การขัง และการค้น รวมถึงบทบัญญัติเรื่องอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวน และขั้นตอนรวมทั้งวิธีการสอบสวน

คดีอาญาแต่ละคดีจะมีกำหนดอายุความแตกต่างกันตามอัตราโทษอย่างสูงของความผิดนั้น สำหรับคดีความผิดต่อส่วนตัว หากผู้เสียหายไม่ได้ร้องทุกข์หรือดำเนินคดีภายใน 3 เดือน นับแต่รู้ถึงการกระทำผิดและรู้ตัวผู้กระทำผิด คดีนั้นเป็นอันขาดอายุความ

5. ผู้มีสิทธิตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

ประเทศไทยได้มีการตราพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ขึ้นเพื่อรับรองสิทธิของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ให้ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐมาตรา 245 และ 246 ในกรณีบุคคลที่ได้รับความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกายหรือจิตใจเนื่องจากการทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยที่ตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำความผิดนั้น และไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น รวมทั้งสิทธิในการได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายของบุคคลซึ่งตกเป็นจำเลยในคดีอาญา และถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี หากปรากฏตามคำพิพากษาถึงที่สุดว่า ข้อเท็จจริงรับฟังยุติได้ว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่มีความผิด โดยได้มีการประกาศบังคับใช้เป็นกฎหมายเริ่มตั้งแต่วันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา และตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (5)⁵⁵ ได้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาไว้ในลักษณะที่เพิ่มขึ้น โดยกำหนดให้ผู้เสียหายและจำเลย

⁵⁴ มาตรา 121 บัญญัติว่า "พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง แต่ถ้าเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว ห้ามมิให้ทำการสอบสวน เว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ.

⁵⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550 มาตรา 40 บัญญัติว่า บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

(5) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ...

ในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งปัจจุบัน ยังคงเป็นไปตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยใน คดีอาญา พ.ศ. 2544 ที่ได้บังคับใช้แล้ว โดยมีเจตนารมณ์และหลักการตามแนวคิด “กึ่งรัฐสวัสดิการ” เพื่อดูแลบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิดทางอาญาในรัฐ รวมทั้งการเยียวยา จำเลยที่ได้รับผลร้ายจากความบกพร่องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยจ่ายจากเงิน งบประมาณของรัฐในลักษณะเป็นการเยียวยาเบื้องต้นซึ่งเป็นการรับผิดชอบของรัฐ เพื่อให้การจ่าย ค่าตอบแทนและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายเกิดความเป็นธรรม จึงได้มีการตรากฎกระทรวงกำหนด วิธีการจ่ายค่าตอบแทนและค่าทดแทนไว้ และต่อมาในปี พ.ศ. 2548 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมช่อง ทางการเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งของผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548 ตามมาตรา 44/1 ให้ สิทธิผู้เสียหายยื่นคำ ร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือ ได้รับความเสื่อม เสียดต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอัน เนื่องมาจากการ กระทำ ความผิดของจำเลยต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาเพื่อขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่า สินไหม ทดแทนแก่ตนโดยไม่จำเป็นต้องไปฟ้องร้องเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาต่างหาก เพื่อลด ภาระด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีของกลุ่มความและเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานคดีของศาล ต่อมา ได้มีการตราพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยใน คดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2559 เพื่อให้การจ่าย ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา สามารถกระทำได้รวดเร็ว ครอบคลุม และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและยังมีผลบังคับใช้อยู่จนถึงปัจจุบัน โดยมีสำนักงาน ช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เป็นหน่วยงานหลักที่ให้บริการประชาชนที่มาขอรับความช่วยเหลือทางการเงินตามพระราชบัญญัติ ดังกล่าว

สำหรับผู้มีสิทธิตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย แก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 บัญญัติให้ผู้เสียหายในคดีอาญาสำหรับความผิดบางประเภทมีสิทธิ ได้รับค่าตอบแทน และให้จำเลยในคดีอาญามีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย โดยผู้เสียหายที่มี สิทธิได้รับค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัตินี้ ได้แก่

1. เป็นบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิต ร่างกายหรือจิตใจ เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น

2. การกระทำความผิดอาญาของผู้อื่นนั้นต้องเป็นความผิดที่กระทำต่อผู้เสียหายซึ่งทำให้ผู้เสียหายอาจขอรับค่าตอบแทนได้ตามมาตรา 17 ได้แก่ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ลักษณะ 6 ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชน มาตรา 224 มาตรา 238 ลักษณะ 9 ความผิดเกี่ยวกับเพศ มาตรา 276 ถึงมาตรา 287 ลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย หมวด 1 ความผิดต่อชีวิต มาตรา 288 ถึงมาตรา 294 หมวด 2 ความผิดต่อร่างกาย มาตรา 295 ถึงมาตรา 300 หมวด 3 ความผิดฐานทำให้แท้งลูก มาตรา 301 ถึงมาตรา 305 หมวด 4 ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บ หรือคนชรา มาตรา 306 ถึงมาตรา 308 ลักษณะ 11 ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง หมวด 1 ความผิดต่อเสรีภาพ มาตรา 309 มาตรา 310 มาตรา 311 มาตรา 312 ทวิ มาตรา 313 ลักษณะ 12 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน หมวด 1 ความผิดฐานลักทรัพย์และวิ่งราวทรัพย์ มาตรา 336 หมวด 2 ความผิดฐานกรรโชก ริดเอาทรัพย์ ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์ มาตรา 337 มาตรา 339 มาตรา 339 ทวิ มาตรา 340 มาตรา 340 ทวิ หมวด 8 ความผิดฐานบุกรุก มาตรา 365⁵⁶

3. เป็นบุคคลซึ่งไม่มีส่วนที่ก่อให้เกิดหรือเข้าร่วมหรือสนับสนุนในการกระทำความผิดดังกล่าว จากการศึกษาวิเคราะห์ความหมายของผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ นั้น ผู้ศึกษาเห็นว่ามีความแตกต่างกันเนื่องจากความหมายของผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นเกี่ยวข้องกับสิทธิในการดำเนินคดี ซึ่งยังหมายถึง ความรวมถึงบุคคลที่มีอำนาจจัดการแทนด้วย แต่ความหมายผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายเป็นการกำหนดความหมายสำหรับบุคคลผู้มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนที่รัฐจ่ายให้เพื่อเยียวยาความเสียหาย ดังนั้น ความหมายจึงแคบกว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพราะผู้เสียหายที่จะได้รับการค่าตอบแทนต้องเป็นผู้เสียหายถึงชีวิต ร่างกาย หรือจิตใจ

จำเลยในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ต้องเข้าลักษณะตามมาตรา 20 ได้แก่

- (1) เป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ
- (2) ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี และ

⁵⁶ ราชการทำพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559.

(3) ปราบกฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดี หรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในการคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด

“ค่าตอบแทน”ผู้เสียหายตามพระราชบัญญัตินี้ หมายความว่า เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับเพื่อตอบแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นหรือเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น และ “ค่าทดแทน”แก่จำเลยในคดีอาญา หมายความว่า เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่จำเลยมีสิทธิได้รับเนื่องจากการตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี และปรากฏว่าคำพิพากษาถึงที่สุดในการคดีนั้นฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด โดยผู้เสียหาย จำเลยหรือทายาท กรณีที่ผู้เสียหายหรือจำเลยถึงแก่ความตายสามารถยื่นคำขอรับสิทธิต่อคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายหรือค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยได้ที่สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กระทรวงยุติธรรม สำนักงานบังคับคดีจังหวัด เรือนจำจังหวัด ทัณฑสถานคุมประพฤติจังหวัดและสถานพินิจจังหวัดทุกจังหวัดทั่วประเทศภายในกำหนดระยะเวลา 1 ปี กรณีผู้เสียหายขอรับค่าตอบแทนต้องขอรับสิทธิภายใน 1 ปีนับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิด กรณีจำเลยขอรับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายต้องขอรับสิทธิภายใน 1 ปีนับแต่วันที่มิมีคำพิพากษาถึงที่สุด หรือวันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตพนักงานอัยการถอนฟ้อง⁵⁷

⁵⁷ มาตรา 22 ให้ผู้เสียหาย จำเลย หรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายที่มีสิทธิขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ยื่นคำขอต่อคณะกรรมการหรือคณะอนุ กรรมการตามมาตรา 14/1 ตามแบบที่สำนักงานกำหนดภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิดหรือวันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้อง เพราะปรากฏหลักฐานว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือวันที่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด แล้วแต่กรณี

การยื่นคำขอตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหาย จำเลย หรือทายาทดังกล่าวจะยื่นต่อหน่วยงานอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนดก็ได้ และให้ถือว่าเป็นการยื่นคำขอต่อคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการตามมาตรา 14/1 แล้วแต่กรณี....

ตามหลักในพระราชบัญญัตินี้ แม้ว่าผู้เสียหายหรือจำเลยในคดีอาญาจะได้รับค่าตอบแทน ค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้แล้ว ก็ไม่ตัดสิทธิหรือประโยชน์ที่จะได้รับตามกฎหมายอื่น และตามมาตรา 5 หากปรากฏว่าผู้เสียหายหรือจำเลยถึงแก่ความตายก่อนที่จะได้รับค่าตอบแทน แล้วแต่กรณี ให้สิทธิเรียกร้องตกแก่ทายาท ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนดตามมาตรา 6⁵⁸

สำหรับค่าตอบแทนที่ผู้เสียหายจะขอรับได้นั้น มี 4 ประเภท ได้แก่

(1) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ

(2) ค่าตอบแทนในกรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย

(3) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบกิจการได้ตามปกติ

(4) ค่าตอบแทนความเสียหายอื่นตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร

ทั้งนี้ค่าตอบแทนที่ผู้เสียหายจะได้รับมาน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำความผิดและสภาพความเสียหายที่ผู้เสียหายพึงได้รับ รวมทั้งโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่นด้วย⁵⁹

การขอรับเงินค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาตามพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดไว้ 5 ประเภท ดังนี้

(1) ค่าทดแทนการถูกคุมขัง ให้คำนวณจากจำนวนวันที่ถูกคุมขังในอัตราที่กำหนดไว้สำหรับการกักขังแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา

(2) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ หากความเจ็บป่วยของจำเลยเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี

(3) ค่าทดแทนในกรณีที่จำเลยถึงแก่ความตาย และความตายนั้นเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี จำนวนไม่เกินที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

(4) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดี

(5) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี

⁵⁸ มาตรา 5 การเรียกร้องหรือการได้มาซึ่งสิทธิหรือประโยชน์ตามพระราชบัญญัตินี้ ไม่เป็นการตัดสิทธิหรือประโยชน์ที่ผู้เสียหายหรือจำเลยพึงได้ตามกฎหมายอื่น

⁵⁹ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544.

ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง เว้นแต่ที่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่นแล้ว

การขอรับสิทธิค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัตินี้ กฎหมายกำหนดอัตราตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2546 และกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

จากการศึกษาความเป็นมาของ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 จนถึงปัจจุบัน ตามหลักการและสาระสำคัญในพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 (แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559) จะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดตามปรัชญาสากลว่า ด้วยสิทธิ มนุษยชน ค.ศ. 1948 และปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 ที่กำหนดว่า เมื่อรัฐไม่สามารถ คุ้มครองพลเมืองของตนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม รัฐจึงต้องให้การช่วยเหลือเยียวยาแก่ผู้เสียหาย ซึ่งตามหลักกฎหมายดังกล่าว ผู้เสียหายในคดีอาญาซึ่งได้รับความเสียหายจากการทำความผิด หรือจำเลยในคดีอาญาที่ต้องถูกคุมขังระหว่างสอบสวน ใต้สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณา ของศาล แต่ต่อมาภายหลังศาลยกฟ้องเพราะจำเลยไม่ได้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด ทั้งสองกรณีนี้ กฎหมายให้รัฐจ่ายค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย และจำเลยตามอัตราที่กฎหมายกำหนด ทั้งนี้เพื่อเป็นการเยียวยาผู้เสียหาย ในฐานะที่ตกเป็นเหยื่อในคดีอาญา และในบางกรณีไม่อาจจับผู้กระทำความผิดมาลงโทษหรือบังคับให้ชดใช้ค่าเสียหายให้ได้ ในขณะเดียวกัน การดำเนินคดีแก่จำเลยในคดีอาญา ซึ่งจำเป็นต้องควบคุมหรือคุมขังระหว่างที่คดียังไม่ถึงที่สุด แต่ต่อมาภายหลังพนักงานอัยการมีการถอนฟ้องหรือศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้อง เพราะจำเลยไม่ได้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด จำเลยดังกล่าวย่อมได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายกำหนด

6. กรณีศึกษา

ปัญหาอาชญากรรมในประเทศไทย พบว่า ในหลายคดีที่นับเป็นความล้มเหลวที่รัฐไม่อาจพิทักษ์ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมเกิดขึ้นในประเทศไทย ซึ่งเป็นปัญหาและนำไปสู่การตราพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เพื่อให้มีการจ่ายเงินชดเชยหรือเยียวยาแก่จำเลยในคดีอาญาที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมและมีการแก้ไขเพิ่มเติมเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ได้แก่

6.1 คดีฆาตกรรม น.ส.เชอรีแอน ดันแคน

คดีดังกล่าวเป็นคดีสำคัญที่เกิดในปี 2529 โดยข้อเท็จจริงในคดี เหตุเกิดเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2529 นางสาวเชอรี แอน ดันแคน หญิงสาววัย 16 ปี ลูกครึ่งไทย-อเมริกัน หายตัวไปหลังจากเลิกเรียน ขณะเดินทางกลับบ้านที่บ้าน และญาติของเธอได้เข้าแจ้งความคนหาย ที่ สน.พระโขนงต่อมาในวันที่ 25 กรกฎาคม 2529 ชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณนั้นพบศพผู้หญิงนอนเสียชีวิตอยู่ในร่องน้ำ บริเวณป่าแสมบางสำราญ กิโลเมตรที่ 42 ถนนสุขุมวิท (สายเก่า) ตำบลบางปูใหม่ จังหวัดสมุทรปราการ และได้ไปแจ้งความกับตำรวจ สภอ.สมุทรปราการ หลังตำรวจได้รับแจ้งเรื่องและไปยังที่เกิดเหตุโดยสันนิษฐานข้อแรกว่า เธออาจจะเป็นสาวโรงงานในละแวกนั้น ที่ถูกล่อลวงมาฆ่า ข่มขืน เหมือนคดีฆาตกรรมอื่น ๆ แต่เมื่อสืบค้นเพิ่มเติมพบว่า ศพนั้นคือ นางสาวเชอรี แอน ดันแคน ที่หายตัวไปและถูกฆาตกรรมโดยถูกบีบคอจนเสียชีวิต สภาพศพไม่พบบาดแผลใด ๆ จากการสอบสวนบุคคลที่เกี่ยวข้องกลุ่มแรกประกอบไปด้วย มิสเตอร์โจ และ นางกลอยใจ ดันแคน พ่อแม่บังเกิดเกล้าของเธอ และนายวินัย ชัยพานิช หรือ แจ็ค เจ้าของธุรกิจก่อสร้างที่ เป็นผู้อุปการะเลี้ยงดูผู้ตาย โดยพบว่า นายวินัย ได้แจ้งความการหายตัวไปของเธอเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2529 คดีนี้สื่อมวลชนติดตามคดีอย่างต่อเนื่อง เพราะทุกอย่างยังไม่มีความคืบหน้า รวมถึงตำรวจหาพยานหลักฐานไม่ได้เพราะเป็นคดีที่ได้รับความสนใจจากประชาชนเป็นอย่างมาก ทำให้ตำรวจค่อนข้างทำงานอยู่ภายใต้ความกดดัน และต้องรีบปิดคดีนี้ให้ โดยเร็วที่สุด จนต่อมาได้มีการแถลงการณ์ข่าวการจับกุมต่อสื่อมวลชน ซึ่งประกอบไปด้วยผู้ต้องหา 5 รายในเวลานั้น คือ

จำเลยที่ 1 นายวินัย ชัยพานิช

จำเลยที่ 2 นายรุ่งเฉลิม กนกขวาลชัย (เฮาคี)

จำเลยที่ 3 นายพิทักษ์ คำชาย

จำเลยที่ 4 นายกระแสร้ พลอยกลุ่ม

จำเลยที่ 5 นายธวัช กิจประยูร

ทั้ง 5 คน ถูกตราหน้าจากสังคมว่าเป็นฆาตกรที่เลือดเย็น สื่อมวลชน และประชาชน ตราหน้า รุมสาปแช่งพวกเขา พร้อมลงทัณฑ์ว่า พวกเขาสมควรที่จะถูกประหารชีวิต⁶⁰

คดีนี้พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องนายวินัย ชัยพานิช และมีคำสั่งฟ้อง จำเลยทั้ง 4 คนต่อศาลจังหวัดสมุทรปราการ โดยมีนางกลอยใจ ดันแคน มารดานางสาวเชอรี แอน ดันแคน ขอเข้าเป็นโจทก์ร่วม มีนายรุ่งเฉลิม หรือเฮาคี กนกชวาลชัย เป็นจำเลยที่ 1 นายพิทักษ์ คำชาย ที่ 2 นายกระแสร พลอยกลุ่ม ที่ 3 และนายธวัช กิจประยูร เป็นจำเลยที่ 4 ในฐานะความผิดต่อชีวิต โดยศาลชั้นต้นพิจารณาแล้วพิพากษาว่า จำเลยทั้งสี่มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 289 (4), 83 ให้ลงโทษประหารชีวิตจำเลยทั้งสี่ จำเลยทั้งสี่อุทธรณ์ ระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ จำเลยที่ 1 ถึงแก่ความตาย สิทธินาคคืออาญาฆ่าฟ้องจำเลยที่ 1 ย่อมระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(1) ศาลอุทธรณ์จึงมีคำสั่งให้จำหน่ายคดีสำหรับจำเลยที่ 1 ต่อมาศาลอุทธรณ์พิพากษากลับให้ยกฟ้อง โจทก์และโจทก์ร่วมฎีกา จำเลยที่ 2, ที่ 3 และที่ 4 นำสืบปฏิเสธ โดยอ้างฐานที่อยู่

ศาลฎีกามีคำพิพากษาที่ 768/2536 โดยตรวจสำนวนประชุมปรึกษา พิเคราะห์แล้ว โจทก์และโจทก์ร่วมไม่มีประจักษ์พยานรู้เห็นว่า จำเลยที่ 2, ที่ 3 และที่ 4 ร่วมกันฆ่าผู้ตาย คงมีนายประเมินเป็นพยานแวดล้อมเพียงปากเดียวที่อ้างว่า เห็นจำเลยที่ 1, ที่ 3 และที่ 4 อยู่กับผู้ตายก่อนผู้ตายถึงแก่ความตาย ซึ่งตามทางนำสืบของโจทก์และโจทก์ร่วมก็ไม่สามารถทราบได้โดยแน่ชัดว่าผู้ตายถึงแก่ความตายเมื่อใด จึงไม่อาจทราบได้ชัดว่า ตามข้ออ้างของนายประเมินนั้น จำเลยที่ 2, ที่ 3 และที่ 4 อยู่กับผู้ตายในเวลาใกล้เคียงกับเวลาที่ผู้ตายถึงแก่ความตายหรือไม่ เมื่อคำนึงถึงข้อเท็จจริงที่นายประเมินเบิกความว่า มีอาชีพขับรถยนต์รับจ้างสามล้อมาสามสิบปี แต่โจทก์และโจทก์ร่วมไม่นำใบอนุญาตขับรถยนต์รับจ้างสามล้อของนายประเมินมาแสดง ทั้งนายประเมินระบุหมายเลขทะเบียนรถยนต์รับจ้างสามล้อคันที่ใช้ขับรับจ้างในวันที่ 22 กรกฎาคม 2529 ไว้ในชั้นสอบสวน แตกต่างไปจากที่เบิกความไว้ต่อศาล นอกจากนี้ การที่นายประเมินอ้างว่า อยากรู้ว่าหญิงลูกครึ่งที่ตายเป็นคนเดียวกับหญิงลูกครึ่งที่นายประเมินเคยเห็นที่ปากซอยสวนพลูหรือไม่ หลังจากที่เกิดการตายของผู้ตายออกเป็นข่าวไปแล้วเกือบหนึ่งเดือน นับว่า เป็นการอยากรู้ที่ผิดปกติ เพราะเป็นการล่วงเลยเวลาอันสมควรมานานแล้ว ทั้งการที่นายประเมินให้ข้อมูลต่อโจทก์ร่วมและเจ้าหน้าที่ตำรวจก็เป็นเวลาหลังเกิดเหตุแล้วเป็นเวลานาน ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงไม่ยังไม่ฟังเป็นมั่นคงว่า นายประเมินเห็นจำเลยที่ 2, ที่ 3 และที่ 4 ในวันที่ 22 กรกฎาคม 2529 เวลาประมาณ 23 นาฬิกา ส่วนพยานแวดล้อมอื่น ๆ ที่โจทก์และโจทก์ร่วมนำสืบ เช่น จำเลยที่ 2, ที่ 3 และที่ 4 เป็นลูกจ้างของนายวินัย

⁶⁰ Count Center. คนร้าย คดีเชอริรีแอน แพะรับบาปในคดี. [เข้าถึงเมื่อ 21 มีนาคม 2565]. เข้าถึงได้จาก: <https://www.count.center/%.html>.

และนายวินัยมีสาเหตุโกรธเคืองกับผู้ตายเรื่องผู้ตายมีคนรักใหม่ระหว่างอยู่กินกับนายวินัย หรือ การที่ผู้ตายมีเรื่องขัดแย้งกับนางสาวสุวิบูล คนรักของนายวินัยก็ดี มิได้บ่งหรือมีเหตุให้เชื่อว่า จำเลยที่ 2, ที่ 3 และที่ 4 เป็นคนร้ายฆ่าผู้ตาย ที่โจทก์ร่วมฎีกาอ้างว่า การที่ผู้ตายมีสาเหตุโกรธเคือง กับนายวินัยและนางสาวสุวิบูลมีความรุนแรงถึงขนาดจ้างวานใช้ให้จำเลยที่ 2, ที่ 3 และที่ 4 ฆ่าผู้ตาย นั้น เห็นว่า ตามคำฟ้องมิได้กล่าวถึงสาเหตุที่จำเลยที่ 2, ที่ 3 และที่ 4 ฆ่าผู้ตาย มิได้กล่าวถึงผู้ที่จ้าง วานให้จำเลยดังกล่าวฆ่าผู้ตายและมีได้ฟ้องผู้จ้าง วานมาด้วย ทั้งทางนำสืบของโจทก์และโจทก์ ร่วมก็ไม่ปรากฏข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการใช้ จ้างวานให้จำเลยที่ 2, ที่ 3 และที่ 4 ฆ่าผู้ตาย ข้อฎีกาของ โจทก์ร่วมฟังไม่ขึ้น ที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้องโจทก์และโจทก์ร่วมเกี่ยวกับจำเลยที่ 2, ที่ 3 และ ที่ 4 ขอบแล้ว ฎีกาของโจทก์และโจทก์ร่วมฟังไม่ขึ้น⁶¹

ต่อมาปรากฏในภายหลังว่า นายประเมิน โกชนพัฒนา ถูกจับกุมและสารภาพว่าให้ การเท็จปรักปรำจำเลย เนื่องจากได้รับเงินค่าจ้างจากพนักงานสอบสวนจำนวน 20,000 บาท และ สังกะสีมุงหลังคาอีก 50 แผ่น ศาลตัดสินให้เขาจำคุก 8 ปี ขอให้การเท็จ แต่จำเลยอีก 4 คน ที่ เหลือต้องรับชะตากรรมที่ตนเองไม่ได้ก่อ พวกเขาทั้งหมดถูกตัดสินประหารชีวิต จากศาลชั้นต้น ก่อนรอประหาร พวกเขาทั้ง 4 ถูกจำคุกใกล้ตะแลงแกง ที่นั่นมีทั้ง โรคระบาด อาหารไม่สะอาด หนู แมลงสาบ สุขอนามัยสุดเลวร้าย จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2536 ศาลฎีกามีคำพิพากษาว่าทั้งหมดเป็นผู้ บริสุทธิ์และไม่มี ความผิดใด ๆ แต่เรื่องที่น่าเศร้าสำหรับคดีนี้ คือ นายรุ่งเฉลิม (เฮาด์) เสียชีวิตในคุก ด้วยโรคหัวใจวายเพราะคิดมาก เครียดเนื่องจากตัวเองไม่ได้กระทำความผิดและลูกเขายังเล็ก ๆ อยู่ ก่อนที่ศาลจะตัดสิน นายพิทักษ์ ติดโรคร้ายมาจากคุก และมาเสียชีวิตลงเมื่อปลายปี พ.ศ. 2536 เมื่อพ้นคดีออกจากคุกมาเพียงแค่ 5 เดือน นายรัชเสียวชีวิตด้วยโรคมะเร็งตามหลังนายพิทักษ์ไม่นานนัก นายกระแสรักก็พิการ เนื่องจากกระดูกสันหลังร้าวเขาไม่มีเงินผ่าตัด เพราะถูกตำรวจซ้อมตอน โคนจับ หัวฟาดกับโต๊ะ ทำให้มีน ประสาทช้า คิดอะไรช้า เขาได้พูดว่า...ก่อนเข้าคุกข้าพเจ้ามี ครอบครัว ภรรยาอยู่ที่ท่าเรือคลองเตย มีลูกชาย 1 คน ลูกสาว 1 คน ตอนที่ข้าพเจ้าเข้าไปอยู่ในคุก ภรรยาข้าพเจ้าเครียดมากจนเสียชีวิต ต่อมาลูกสาว ถูกฆ่าข่มขืน ข้าพเจ้าอยู่ในคุก ไม่มีใครบอกว่าลูก สาวข้าพเจ้าโดนฆ่าตาย ข้าพเจ้าก็ไม่ว่าเรื่องเขาปิดกัน ลูกสาวกำลังสอบชิงทุน ไปเรียนที่ประเทศญี่ปุ่น ถ้าเกิดข้าพเจ้าซึ่งเป็นพ่อยังอยู่ข้างนอกก็ยังคงดูแลเขาได้ และอาจไม่โดนฆ่า ต่อมาลูกชายก็หายสาบสูญ และก็ยังหาไม่เจอ เขาพูดว่า พอจับตัวจริงได้เราก็อรอด ศาลยกฟ้องก่อนแล้วจึงจับผู้ต้องหาตัวจริง หลังศาลยกฟ้องไม่มีใครยื่นมือมาช่วย คนที่ไม่เคยทำผิดอยู่ ๆ ศาลตัดสินประหารชีวิต

⁶¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 768/2536.

คดีนี้ นายกระแสรู้ และนายวัช (เสียชีวิตระหว่างการต่อสู้คดีแพ่งนี้) ร่วมกับ ทายาท-ภรรยาของนายรุ่งเฉลิม และนายพิทักษ์ ตัดสินใจร่วมกันเป็น โจทก์ฟ้องสำนักงานตำรวจ แห่งชาติ และพนักงานสอบสวนในคดีนี้ทั้งหมด ในข้อหาละเมิด เรียกค่าเสียหาย 54 ล้านบาท จากปี 2538 ที่มีการฟ้องร้อง ศาลแพ่งพิจารณาคดีนี้นานกว่า 6 ปี ก่อนที่จะมีคำพิพากษาออกมาให้ สำนักงานตำรวจแห่งชาติชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ทั้งสี่เป็นเงิน 26 ล้านบาท พร้อมดอกเบี้ย 7.5%ต่อปี รวมที่ต้องจ่ายแล้วประมาณ 38,000,000 บาท (แม้ศาลอุทธรณ์และฎีกาจะพิพากษาว่าทั้งสี่เป็น ผู้บริสุทธิ์และจับกุมผู้กระทำผิดตัวจริงได้แล้ว แต่ขณะนั้นประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเรื่องการเยียว แก่จำเลยในคดีอาญา ที่จะทำให้ได้รับการเยียวยาระหว่างคุมขัง การเรียกร้องการชดเชยเยียวยา ของทั้งสี่ จึงทำให้ต้องกระทำโดยการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายต่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยตรงทั้งหมด)⁶²

คดีเซอร์แอน ก่อให้เกิดการตื่นตัวและเปลี่ยนแปลงการทำงานทั้งตำรวจ อัยการ และผู้พิพากษาซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนแปลงบรรทัดฐานใหม่ของวงการยุติธรรมไทยและนำมาสู่ แนวความคิดเกี่ยวกับการจ่ายค่าความเสียหายให้แก่จำเลยในคดีอาญา ที่เห็นว่า จำเลยในคดีอาญาที่ ต้องสูญเสียอิสรภาพของตน เพราะถูกจองจำอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล หรือต้องโทษตาม คำพิพากษา หรือคำสั่งของศาล เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอันถึงที่สุดว่า ผู้นั้นไม่ได้ กระทำความผิดหรือการกระทำของผู้นั้นไม่เป็นความผิด ควรได้รับค่าทดแทนในความเสียหายจาก การที่บุคคลนั้นต้องสูญเสียอิสรภาพ ได้แก่ การสูญเสียสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การสูญเสียสิทธิในการประกอบอาชีพ ฯลฯ รวมทั้งบรรดาค่าใช้จ่ายต่างๆ อันเกิดจากการใช้จ่ายต่อสู้ คดีของตน อันเป็นที่มาของพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่ จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เพื่อเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญา และการคุ้มครองสิทธิของประชาชนดังกล่าวยังคงได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทยจนถึงฉบับพุทธศักราช 2560 ซึ่งใช้ในปัจจุบัน และทำให้เกิดกรมคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม เพื่อทำหน้าที่ในส่วนนี้โดยตรง

หลังจากมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและ ค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้มีการจ่ายเงินเยียวยาผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาตาม หลักเกณฑ์ดังกล่าว ซึ่งได้แก่

⁶² สกู๊ปออนไลน์. ย้อนคดีเซอร์แอน “แพะในตำนาน” คดีประวัติศาสตร์ยืดเยื้อ จ่าย26ล้านไถ่บาป “ตำรวจ”ชื่อจนสุดทาง. มติชน สดสัปดาห์. วันอาทิตย์ที่ 3 ตุลาคม 2564. [เข้าถึงเมื่อ 21 มกราคม 2565]. เข้าถึงได้ จาก: https://www.matichonweekly.com/scoop/article_20990.

6.2 กรณีนางยุพิน พุทธิมา

เหตุคดีเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2555 เวลาประมาณ 13.00 น. เกิดเหตุเสียงคล้ายระเบิดดังขึ้นจากชั้นใต้ดินของห้างลิการ์เดินส์พลาซ่า ซึ่งตั้งอยู่ย่านเศรษฐกิจการค้ากลางเมืองหาดใหญ่ โดยเป็นห้างสรรพสินค้าและโรงแรม 33 ชั้นสูงที่สุดในเมืองหาดใหญ่ โดยยังไม่แน่ชัดว่าเป็นการลอบวางระเบิดหรืออุบัติเหตุ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวนับพันคนที่กำลังเข้าไปใช้บริการอยู่ในห้างต้องวิ่งหนีตายออกจากตัวห้างและพึงกระຈกตามชั้นต่างๆ เพื่อหาอากาศหายใจและปีนป่ายลงมา รวมทั้งร้องขอความช่วยเหลือกันระงม ซึ่งบรรยากาศเป็นไปอย่างโกลาหล โดยมีผู้บาดเจ็บมากกว่า 50 คน ถูกนำตัวส่งโรงพยาบาลต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่สาัถักควันและโดนกระຈกบาด ขณะที่ยังมีอีกนักท่องเที่ยวนักจำนวนมากที่ยังติดค้างอยู่บริเวณชั้นบน เมื่อเวลาประมาณ 15.00 น. เจ้าหน้าที่สามารถควบคุมสถานการณ์ไฟที่ลุกไหม้ และเคลียร์ผู้ที่ติดอยู่ตามชั้นต่างๆ ทั้งในส่วนของห้างสรรพสินค้าและโรงแรมออกมาได้หมดแล้ว โดยใช้เวลากว่า 4 ชั่วโมง และพบผู้เสียชีวิตที่สามารถยืนยันได้เพิ่มเป็น 4 ราย เป็นชาย 1 ราย โดยติดอยู่ในชอกบันไดเลื่อนชั้นปี 1 ซึ่งเป็นที่เกิดระเบิดขึ้น โดยร่างกายถูกไฟไหม้จนเกรียม ส่วนอีก 3 ราย พบที่ลานจอดรถชั้นใต้ดิน แต่เจ้าหน้าที่ยังไม่ยุติการค้นหา โดยได้ระคคคหน่วยกู้ภัยและนักผจญเพลิงเข้าไปค้นหาตามชั้นต่างๆ โดยเฉพาะตั้งแต่ชั้น 1 ถึงชั้น 4 ซึ่งไฟไหม้อย่างหนัก และยังพบผู้บาดเจ็บเป็นระยะ มีหญิงท้อง 6 เดือน ติดอยู่ในลิฟท์กับนักท่องเที่ยวนัก 10 ส่วนใหญ่เป็นชาวมาเลเซียนานกว่า 2 ชั่วโมง แต่เจ้าหน้าที่สามารถช่วยออกมาได้อย่างปลอดภัย ขอดคนเจ็บพุ่งสูงอย่างต่อเนื่อง จำนวนผู้บาดเจ็บล่าสุดอยู่ที่ 230 คน ถูกนำตัวส่งโรงพยาบาลหาดใหญ่ มอ. และ โรงพยาบาลเอกชนในเมืองหาดใหญ่ โดยนำส่ง มอ. มากที่สุดจำนวน 120 คน ซึ่งส่วนใหญ่จะสาัถักควันไฟและบาดเจ็บจากแก้วบาด โดยในจำนวนนี้อาการสาหัสอย่างน้อย 2 ราย หนึ่งในนั้นเป็นนักท่องเที่ยวนักชาวมาเลเซียที่ถูกไฟลวกและนอนสลบอยู่บริเวณชั้นปี 1 ซึ่งเจ้าหน้าที่สามารถช่วยออกมาได้ทัน สาเหตุเบื้องต้นเกิดจากแก๊สระเบิดบริเวณชั้นปี 1 ซึ่งเป็นชั้นใต้ดิน⁶³

ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติลงตรวจพื้นที่เกิดเหตุระเบิดห้างสรรพสินค้าลิการ์เดินส์พลาซ่า ระบุเป็นคาร์บอมที่บรรจุในถังแก๊สเช่นเดียวกับเหตุระเบิดที่ จ.ยะลา และสถานการณ์เชื่อมโยงกัน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อกรท่องเที่ยวนักอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ล่าสุดทางศูนย์เรนทรได้สรุปตัวเลขล่าสุด โดยมีผู้เสียชีวิตทั้งสิ้น 3 ราย ประกอบด้วย นางยุพิน พุทธิมา อายุ 38 ปี นาย LOW TSIAN HOCK ชาวมาเลเซีย และ ชายไม่ทราบชื่ออีก 1 คน ส่วนการช่วยเหลือทางจังหวัดจะมอบเงินในกรณีผู้เสียชีวิต หากเป็นหัวหน้าครอบครัวจะจ่ายค่าเยียวยาให้ 50,000 บาท สมาชิกครอบครัว 25,000 บาท

⁶³ ชวัช. สรุปสถานการณ์ระเบิดห้างลิการ์เดินส์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา. ข่าวประจำวัน สภาคมนหนังสือพิมพ์ภาคใต้แห่งประเทศไทย. [เข้าถึงเมื่อ 21 มีนาคม 2565]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.pastnews.org/?p=4689>.

ส่วนผู้บาดเจ็บหารักษาตัวเกิน 1 เดือน จะจ่ายค่าเยียวยาเบื้องต้นเดือนละ 3,000 พันบาท และจะเสนอไปยัง ศอ.บต. เพื่อให้การช่วยเหลือผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตเป็นกรณีพิเศษรายละเอียด 1 แสนบาท กรณีดังกล่าวคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญามีมติเห็นควรพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญาให้แก่เด็กชายสุวิทนา พุทธิมา ทายาทของนางยุพิน พุทธิมา ประกอบด้วย⁶⁴

(1) ค่าตอบแทนกรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย	จำนวน 50,000 บาท
(2) ค่าจัดการศพ	จำนวน 20,000 บาท
(3) ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดู	จำนวน 30,000 บาท
(4) รวมเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น	100,000 บาท (หนึ่งแสนบาทถ้วน)

6.3 กรณีนายสุเทพ จ้อยศรีเกตุ

คดีนี้เกิดเหตุเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2556 เวลา 15.15 น. ถึง 18.15 น. ที่บริเวณภายในเรือนจำกลางเขabin จังหวัดราชบุรี ขณะที่นายสุเทพ จ้อยศรีเกตุ (ผู้ตาย) ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้คุมนักโทษแดน 5 ภายในเรือนจำกลางเขabinที่เกิดเหตุ ถูกนักโทษชาย สุทธิรักษ์ แสงอาทิตย์ อดีตตำรวจ นักโทษชายธณชัย ศรีปานแก้ว นักโทษคดียาเสพติด และนักโทษชายประสิทธิ์ แสนสบาย นักโทษคดีฆ่าคนตาย ซึ่งทั้งหมดถูกศาลพิพากษาจำคุกตลอดชีวิตพยายามขโมยรถแทรกเตอร์ที่ก่อสร้างภายในเรือนจำออกมาด้านนอกเพื่อหลบหนี แต่ถูกนายสุเทพ จ้อยศรีเกตุซึ่งเห็นเหตุการณ์ได้พยายามเข้าไปขัดขวางห้ามปรามและระงับเหตุ แต่กลับถูกนักโทษทั้ง 3 คน ใช้มีดและเหล็กแหลมจี้จับเป็นตัวประกัน โดยนักโทษชายทั้ง 3 คน ได้นำตัวผู้ตายจากแดน 5 เข้าไปที่แดน 6 จากนั้นเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้มีการเจรจาขอให้ปล่อยตัวผู้ตาย แต่นักโทษชายทั้ง 3 คน ไม่ยอมปล่อยตัวผู้ตาย ต่อมามีนักโทษชาย 1 คน ยอมกลับใจและยอมมอบตัว ส่วนนักโทษชายอีก 2 คน ไม่ยอมมอบตัว ซึ่งเจ้าหน้าที่ได้พยายามเจรจาต่อรองจนถึงที่สุดแต่ก็ไม่สำเร็จ จนกระทั่งถึงเวลาเกิดเหตุประมาณ 18.15 น. นักโทษชายทั้ง 2 คน เกิดคลุ้มคลั่งและใช้อาวุธมีดและเหล็กแหลมทำร้ายร่างกายผู้ตาย เจ้าหน้าที่ตำรวจได้บุกเข้าทำการช่วยเหลือผู้ตาย แต่นักโทษชายทั้ง 2 คน ก็ใช้อาวุธปืนลูกซองสั้นยิงต่อสู้และเมื่อเหตุการณ์สงบลงพบว่าผู้ตายถูกทำร้ายร่างกายจนเสียชีวิต นักโทษชายทั้ง 2 คน ถูกยิงถึงแก่ความตาย ซึ่งกรณีดังกล่าวเข้าข่ายการได้รับสิทธิตาม พ.ร.บ.ค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย ค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลย

⁶⁴ มติที่ประชุมคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ครั้งที่ 4/2555 เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2555.

ในคดีอาญา พ.ศ.2544 เนื่องจากเป็นผู้เสียหายที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับกระทำความผิด โดยได้รับเงินชดเชยจำนวน 100,000 บาท⁶⁵

6.4 กรณีเด็กหญิงเกตุมาตุ รำนา (น้องเพลง)

เด็กหญิงเกตุมาตุ รำนา (น้องเพลง) อายุ 11 ปี หายไปตั้งแต่วันที่ 9 พฤษภาคม 2557 และเมื่อช่วงเช้าวันที่ 12 พ.ค.2557 มีผู้พบศพผู้ตายถูกฆ่าขังที่อระบายน้ำบริเวณ ถ.สายวัดพระงาม-บ้านควน พื้นที่ ม.7 ต.บ้านโพธิ์ อ.เมือง จ.ตรัง ห่างจากบ้านพัก 1 กม. สภาพศพถูกคนร้ายใช้ของแข็งทุบศีรษะ พบบาดแผลฉกรรจ์บริเวณอวัยวะเพศ ผลการจากผ่าพิสูจน์อย่างละเอียดไม่พบคราบอสุจิในช่องคลอดของผู้ตาย คดีมีนายประถมพงษ์ หรือเต๋ม หมั้นบาล อายุ 38 ปี ตกเป็นผู้ต้องหาในความผิดฐาน ฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน พราบดีกอายุยังไม่เกินสิบห้าปีไปเสียจากบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือผู้ดูแล เพื่อการอนาจาร ซ่อนเร้น ย้าย หรือทำลายศพ หรือส่วนของศพ เพื่อการปิดบังการเกิด การตาย หรือเหตุแห่งการตาย โดยเหตุการณ์เกิดขึ้น ศาลชั้นต้นพิพากษาตัดสินให้รับโทษประหารชีวิต ต่อมาจำเลยได้ต่อสู้คดีต่อศาลอุทธรณ์ จนมีคำพิพากษาลดโทษจำคุกตลอดชีวิต ต่อมาศาลฎีกาได้อ่านคำพิพากษาในวันที่ 20 มีนาคม 2562 พิพากษายกฟ้อง โดยศาลฎีกาพิเคราะห์แล้ว เห็นว่า ข้อเท็จจริงตามที่ศาลได้พิจารณาแล้วปรากฏว่า ฝ่ายโจทก์ไม่มีประจักษ์พยานรู้เห็นในที่เกิดเหตุ และพยานเชิงนิติเวชก็ปรากฏว่าไม่มีดีเอ็นเอของฝ่ายจำเลยเข้าไปเกี่ยวข้องพิพากษากลับ ยกฟ้องจำเลยใน 2 รฐานความผิดดังกล่าว และยกคำขอให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจำนวน 840,000 บาท และยกค่าฤชาธรรมเนียม⁶⁶

จากการดำเนินคดีนี้ คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญามีมติเห็นควรพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญาให้แก่ นางพนมวรรณ รำนา ทายาทของเด็กหญิงเกตุมาตุ รำนา ประกอบด้วย⁶⁷

(1) ค่าตอบแทนกรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย	จำนวน 50,000 บาท
(2) ค่าจัดการศพ	จำนวน 20,000 บาท
(3) ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดู	จำนวน 30,000 บาท
(4) รวมเป็นเงินจำนวนทั้งสิ้น	100,000 บาท (หนึ่งแสนบาทถ้วน)

⁶⁵ ผู้คุม, Daily News Thailand: 1 Jan 2013. เติลินิวส์: [เข้าถึงเมื่อ 18 มกราคม 2565]. เข้าถึงได้จาก: <https://www.dailynews.co.th>.

⁶⁶ คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 7137/2561.

⁶⁷ มติคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาครั้งที่ 5/2557 ลงวันที่ 28 พฤษภาคม 2557.

แม้ว่าในคดีดังกล่าว จะได้มีการเยียวยาความเสียหายให้แก่ทายาทของผู้เสียหายแล้วก็ตาม แต่เมื่อปรากฏว่าผู้ที่ตกเป็นจำเลยในคดีดังกล่าว คือนายประถมพงษ์ หรือเต็ม หมื่นบาล ต้องโทษจำคุกเป็นเวลา 4 ปีระหว่างผู้คดี ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้อง ซึ่งในระหว่างอยู่ในเรือนจำเขาแทบบ้าเคยคิดจะทำร้ายตัวเอง แต่ไม่เคยคิดจะหนีคดี และทำให้ทางครอบครัวได้รับผลกระทบอย่างหนัก ลำบากมาก เป็นหนี้สินจำนวนมากเพราะต้องหาเงินเพื่อต่อสู้คดี ทำให้ลูกไม่ได้เรียน 2 คน เพราะส่งเสียให้ไม่ทันลูกอีก 2 คน มีพี่รับเลี้ยงไว้ ซึ่งในช่วงที่ไปเยี่ยมนั้นก็ต้องนำเงินมาฝากตน ถูกตราหน้าว่าเป็นคนชั่ว คนเลว ของสังคม ในครอบครัวโดนหมดพ่อแม่ พี่น้อง และลูก ลูกก็ไม่อยากไปโรงเรียนเพราะถูกเพื่อนล้อ ถูกแกล้ง เมื่อศาลคืนความยุติธรรมให้ตนแล้ว เขาอยากให้สังคมคืนความยุติธรรมให้ด้วย⁶⁸

จากกรณีศึกษาดังกล่าว ผู้ศึกษามีความเห็นว่ นายประถมพงษ์ จำเลยในคดีอาญาซึ่งศาลฎีกาพิเคราะห์ว่า โจทก์ไม่มีประจักษ์พยานรู้เห็นในที่เกิดเหตุ และพยานเชิงนิติเวชก็ปรากฏว่าไม่มีดีเอ็นเอของฝ่ายจำเลยเข้าไปเกี่ยวข้อง พิพากษากลับ ยกฟ้อง แม้ว่าเป็นกรณีที่จำเลยถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการและถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี หากศาลไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด หรือพนักงานอัยการได้ถอนฟ้องระหว่างดำเนินคดีเนื่องจากปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด จำเลยก็ไม่มีสิทธิในการได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายในคดีอาญาตามกฎหมายดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาเห็นว่า จำเลยก็ได้รับความเสียหายจากผลคดีและตกเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดของบุคคลอื่นในคดีดังกล่าวเช่นเดียวกับผู้เสียหาย

6.5 กรณี พ.ต.ท.เลอศักดิ์ วงศ์คำ

พฤติกรรมแห่งคดีนี้ เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2557 พ.ต.ท.เลอศักดิ์ วงศ์คำ สารวัตรสืบสวน สภ.คำชะอี จ.มุกดาหาร อายุ 50 ปี ได้นำกำลังจำนวนหนึ่งตั้งด่านบริเวณถนนในหมู่บ้านหนองฮี หลังจากได้รับรายงานว่าจะมีคนร้ายใช้ปืนเส้นทางลำเลียงของผิดกฎหมายในระหว่างนั้น พบกับรถต้องสงสัยเป็นรถกระบะโตโยต้า สีบรอนซ์เงิน ไม่ติดป้ายทะเบียนขับผ่านมา จึงส่งสัญญาณให้หยุด ชายคนที่ขับรถดังกล่าวชะลอรถเข้าหาเจ้าหน้าที่ทำท่าว่าจะหยุดให้ตรวจ แต่พอถึงจุดตรวจกลับเร่งฝาด่านไปในทันที ทำให้ พ.ต.ท.เลอศักดิ์ ตัดสินใจกระโดดขึ้นกระบะด้านหลัง ส่วนคนร้ายเมื่อเห็น พ.ต.ท.เลอศักดิ์ อยู่ท้ายรถก็ขับสายไปสายมาเพื่อสะบัดให้เจ้าหน้าที่ตกจากรถเป็นระยะทางยาว จนมาถึงบริเวณที่เกิดเหตุรถได้เสียหลักชนต้นไม้ที่อยู่ข้างทาง ทำให้รถพลิกคว่ำทับร่างของ พ.ต.ท.เลอศักดิ์ วงศ์คำ เสียชีวิต ส่วนคนขับซึ่งทราบว่าได้รับบาดเจ็บเล็กน้อย

⁶⁸ ฎีกาพิพากษากลับหม่อมตรังพันพิณคดีหมายเลข ค.ญ.ยึดต่อระบายน้ำ. workpointTODAY | Writer 20 มี.ค. 2562. [เข้าถึงเมื่อ 18 มกราคม 2565]. เข้าถึงได้จาก: <https://workpointtoday.com>.

ได้ปีนออกมาจากหน้ารถได้วิ่งเข้าป่าอย่างพาราที่อยู่ข้างทางหลบหนีไป ขณะที่ตำรวจที่เหลือก็รีบขับรถไล่ติดตาม ระหว่างทางซึ่งห่างจากจุดเกิดเหตุเพียงไม่กี่กิโลเมตรพบว่า รถกระบะคันดังกล่าวพุ่งตกเข้าไปในป่า ข้างรถพบศพของ พ.ต.ท.เลอศักดิ์ ภูกรตตะแคงทับเสียชีวิตคาที่⁶⁹

คดีนี้ คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญามีมติเห็นควรพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญาให้แก่ นางสาวศิญากร วงศ์คำ ทายาท ประกอบด้วย⁷⁰

(1) ค่าตอบแทนกรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย	จำนวน 80,000 บาท
(2) ค่าจัดการศพ	จำนวน 20,000 บาท
(3) ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดู	จำนวน 30,000 บาท
รวมเป็นเงินจำนวนทั้งสิ้น	130,000 บาท (หนึ่งแสนสามหมื่นบาทถ้วน)

6.6 กรณีนางสาวแพรวาหรืออรรช ทพหัสดิน ณ อยุธยา

เหตุคดีนี้เป็นอุบัติเหตุบนท้องถนน เกิดขึ้นในคืนวันที่ 27 ธันวาคม 2553 เมื่อรถยนต์นั่งส่วนบุคคล ขับโดย นางสาวอรรช ทพหัสดิน ณ อยุธยา ชื่อเล่นว่า แพรวา อายุ 17 ปี แล่นมาด้วยความเร็ว พุ่งเข้าชนท้ายรถตู้สาธารณะ บนทางยกระดับอุดรธานีระหว่างมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต กับสถานีหมอชิต (สาย ต.118) ซึ่งมีผู้โดยสาร 14 คน ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาและบุคลากรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ รถตู้เสียหลัก พลิกคว่ำไปชนขอบกั้นคอนกรีตของทางยกระดับอุดรธานี และพาดกับเสาไฟฟ้า ก่อนคว่ำลงกับพื้นในลักษณะตะแคง กระชกแตก และประตูเปิดออกแรงเหวี่ยงส่งผลให้ผู้โดยสารบางส่วนกระเด็นจากรถ กระแทกพื้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 31 บางส่วนปลิวตกลงคลองของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มี 1 คนกระเด็นไปกระแทกสะพานลอยใต้ทางยกระดับอุดรธานีเสียชีวิตและศพเกยห้อยอยู่ ณ ที่นั้น ขณะที่อีกส่วนคาอยู่ในรถตู้ เวลา 21:41 นาฬิกา เบื้องต้นเสียชีวิต 8 คน บาดเจ็บอีก 6 คน ต่อมา ผู้บาดเจ็บเสียชีวิตลงอีก 1 คน รวมจำนวนผู้โดยสารเสียชีวิต 9 คน และบาดเจ็บ 5 คน ส่วนนางสาวอรรช ทพหัสดิน ณ อยุธยา บาดเจ็บเล็กน้อย อุบัติเหตุครั้งนี้สร้างกระแสเรียกร้องให้รัฐดำเนินกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับอุบัติเหตุครั้งนี้อย่างโปร่งใสและเป็นกลาง ทั้งยังส่งผลให้รัฐพิจารณาออกกฎระเบียบบับกับ

⁶⁹ ทีมข่าวอาชญากรรม ภูมิภาค MGR Online. คนร้ายขับรถแหกด่านทับสารวัตรสืบฯ สก.คำชะอีเสียชีวิต. เผยแพร่: 13 พ.ค. 2557. [เข้าถึงเมื่อ 18 มกราคม 2565]. เข้าถึงได้จาก:

<https://mgronline.com/local/detail/9570000053016>.

⁷⁰ มติคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาครั้งที่ 5/2557 ลงวันที่ 28 พฤษภาคม 2557.

ให้ผู้โดยสารรถสาธารณะต้องคาดเข็มขัดนิรภัยทุกคนด้วย สำหรับคดีอาญา ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางสั่งโทษจำคุกให้รอลงอาญา 3 ปี คумประพฤติ 3 ปี และห้ามขับรถจนอายุ 25 ปี บริบูรณ์ ส่วนคดีแพ่ง ศาลฎีกาสั่งให้ชดใช้รวมประมาณ 26 ล้านบาท

ในคดีนี้ ผู้บาดเจ็บส่วนใหญ่อาการสาหัสและต้องรักษาพยาบาลด้วยการผ่าตัด ส่วนนางสาวอรชร เทพหัสดิน ณ อยุธยา เพียงปากและข้อศอกแตก แพทย์รักษาพยาบาลแล้วก็ให้กลับบ้านได้

คดีนี้ศาลชั้นต้น ได้อ่านคำพิพากษาคดีหมายเลขดำที่ 1233/2554 คดีหมายเลขแดงที่ 1012/2555 เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2558 โดยเห็นว่าคดี น.ส.แพรวา เป็นการกระทำโดยประมาท เป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บรวมถึงทรัพย์สินเสียหาย ซึ่งเป็นการกระทำละเมิด จึงต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน และเมื่อรับฟังได้ว่า น.ส.แพรวา จำเลยที่ 1 กระทำผิด บิดาและมารดา ซึ่งเป็นจำเลยที่ 2 และ 3 ก็ไม่ได้ไม่นำสืบถึงความระมัดระวังในการดูแลจำเลยที่ 1 จึงต้องร่วมรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายพิพากษา ให้ น.ส.แพรวา บิดา และมารดาของ น.ส.แพรวา ร่วมกันชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ประกอบด้วย ค่าไว้อุปการะ และค่ารักษาพยาบาลรวมถึงค่าอื่นๆ ให้กับโจทก์ร่วม รวม 28 คน ซึ่งเป็นครอบครัวของผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บแต่ละคน ให้ชำระโจทก์ที่ 1 เป็นเงิน 1,000,000 บาท, โจทก์ที่ 2 เป็นเงิน 1,500,000 บาท, โจทก์ที่ 3 เป็นเงิน 1,000,000 บาท, โจทก์ที่ 4 เป็นเงิน 1,500,000 บาท, โจทก์ที่ 5 เป็นเงิน 1,800,000 บาท, โจทก์ที่ 6 เป็นเงิน 800,000 บาท, โจทก์ที่ 7 เป็นเงิน 10,000 บาท, โจทก์ที่ 8 เป็นเงิน 10,000 บาท, โจทก์ที่ 9 เป็นเงิน 1,000,000 บาท, โจทก์ที่ 10 เป็นเงิน 1,500,000 บาท, โจทก์ที่ 11 เป็นเงิน 1,000,000 บาท, โจทก์ที่ 12 เป็นเงิน 3,500,000 บาท, โจทก์ที่ 13 เป็นเงิน 1,800,000 บาท, โจทก์ที่ 14 เป็นเงิน 1,500,000 บาท, โจทก์ที่ 15 เป็นเงิน 1,000,000 บาท, โจทก์ที่ 16 เป็นเงิน 1,500,000 บาท, โจทก์ที่ 17 เป็นเงิน 1,800,000 บาท, โจทก์ที่ 18 เป็นเงิน 1,500,000 บาท, โจทก์ที่ 19 เป็นเงิน 1,000,000 บาท, โจทก์ที่ 20 เป็นเงิน 100,212 บาท, โจทก์ที่ 21 เป็นเงิน 1,500,000 บาท, โจทก์ที่ 22 เป็นเงิน 1,500,000 บาท, โจทก์ที่ 23 เป็นเงิน 400,000 บาท, โจทก์ที่ 24 เป็นเงิน 4000 บาท, โจทก์ที่ 25 เป็นเงิน 150,000 บาท, โจทก์ที่ 26 เป็นเงิน 256,925 บาท, โจทก์ที่ 27 เป็นเงิน 100,000 บาท, และ โจทก์ที่ 28 เป็นเงิน 150,000 บาท พร้อมดอกเบี้ย ร้อยละ 7.5 ต่อปี ตั้งแต่วันที่ 27 ธ.ค. 2553

ต่อมาโจทก์ที่ 5, 11 และ จำเลย 1-3 ยื่นอุทธรณ์คำพิพากษา

ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เป็นว่าให้จำเลยที่ 1-3 ร่วมกันชำระเงินแก่โจทก์ที่ 1 เป็นเงิน 800,000 บาท, โจทก์ที่ 2 เป็นเงิน 1,200,000 บาท, โจทก์ที่ 3 เป็นเงิน 800,000 บาท, โจทก์ที่ 4 เป็นเงิน 1,200,000 บาท, โจทก์ที่ 5 เป็นเงิน 1,440,000 บาท, โจทก์ที่ 9 เป็นเงิน 800,000 บาท, โจทก์ที่ 10 เป็นเงิน 1,200,000 บาท, โจทก์ที่ 11 เป็นเงิน 800,000 บาท, โจทก์ที่ 12 เป็นเงิน 1,200,000 บาท, โจทก์ที่ 13 เป็นเงิน 1,044,000 บาท, โจทก์ที่ 14 เป็นเงิน 1,200,000 บาท, โจทก์ที่ 15 เป็นเงิน 800,000 บาท, โจทก์ที่ 16 เป็นเงิน 1,200,000 บาท, โจทก์ที่ 17 เป็นเงิน 800,000 บาท, โจทก์ที่ 18

เป็นเงิน 1,200,000 บาท โจทก์ที่ 19 เป็นเงิน 800,000 บาท โจทก์ที่ 21 เป็นเงิน 1,200,000 บาท โจทก์ที่ 22 เป็นเงิน 1,200,000 บาท โจทก์ที่ 25 เป็นเงิน 1,200,000 บาท โจทก์ที่ 26 เป็นเงิน 226,925 บาท โจทก์ที่ 27 เป็นเงิน 120,000 บาท และให้จำเลยที่ 4 ร่วมกันรับผิดชอบกับจำเลยที่ 1-3 ต่อ โจทก์ที่ 5 และที่ 11 ด้วยนอกจากที่แก้ไขเป็นไปตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้น⁷¹

สำหรับในคดีอาญานั้นถึงที่สุดในช่วงอุทธรณ์ โดยศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลย 2 ปี ให้รอลงโทษเป็นเวลา 4 ปี กักขังทำงานบริการสังคมดูแลผู้ป่วยจากอุบัติเหตุและห้ามขับรถจนต่ำกว่าจะมีอายุครบ 25 ปีบริบูรณ์ ขณะที่ในคดีแพ่ง ศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาฎีกาที่ 297-308/2562 ลงวันที่ 23 มกราคม 2562 โดยศาลฎีกาได้พิพากษาในคดีระหว่างโจทก์ที่ 6 จำเลยที่ 1 ถึงที่ 3 เสร็จเด็ดขาดตามขอมสัญญาประนีประนอมยอม ฉบับลงวันที่ 20 เมษายน 2561 และให้จำเลยที่ 1 ถึงที่ 3 ร่วมกันชำระค่าเสียหายให้แก่โจทก์ในแต่ละคดี ซึ่งรวมค่าสินไหมทดแทนที่ศาลฎีกากำหนดให้ทุกคดีแล้วรวมเป็นเงินทั้งสิ้น 25,261,164 บาท พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 7.5 ต่อปีนับแต่วันทำละเมิด เป็นต้นไป จนกว่าจำเลยจะชำระให้แก่โจทก์เสร็จสิ้น นอกจากนี้แก้ไขเป็นไปตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ โดยศาลฎีกาได้อ่านคำพิพากษาฎีกาเมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2562⁷²

ทนายความผู้รับผิดชอบสำนวนคดีได้ชี้แจงผลคำพิพากษาให้แก่โจทก์พร้อมดำเนินการส่งคำบังคับเพื่อให้จำเลยที่ 1 ถึงที่ 4 ปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาลภายใน 30 วัน ปัจจุบันครอบครัวของ น.ส.แพรวา ได้รวบรวมเงินมอบชดเชยให้แก่ผู้เสียหายแล้ว ซึ่งใช้เวลายาวนานร่วม 9 ปี กว่าเหยื่อจะได้รับการเยียวยาอย่างสมบูรณ์⁷³

⁷¹ มติชนออนไลน์. เปิดคำพิพากษาศาลฎีกาส่วนแพ่ง ‘แพรวา’ชนรถตู้ดับ 9 ศพ ชดใช้ 24.7 ล้านบาท. วันที่ 17 กรกฎาคม 2562. [เข้าถึงเมื่อ 25 กุมภาพันธ์ 2565]. เข้าถึงได้จาก: https://www.matichon.co.th/local/crime/news_1584747.

⁷² ThaiPublica> เกาะกระแส. เปิดรายงาน ศูนย์นิติศาสตร์ มธ. “คดีแพรวา” พร้อมคำพิพากษาศาลฎีกา ฉบับเต็ม. 17 กรกฎาคม 2019. [เข้าถึงเมื่อ 25 กุมภาพันธ์ 2565]. เข้าถึงได้จาก: <https://thaipublica.org/2019/07/praewa-crash-victims-17-7-2562/>.

⁷³ Thaireform. ถอดบทเรียนกฎหมาย คดี ‘แพรวา 9 ศพ’ อุบัติเหตุบนทางด่วน โทลล์เวย์: วันเสาร์ ที่ 24 สิงหาคม 2562 เวลา 09:00 น. [เข้าถึงเมื่อ 25 กุมภาพันธ์ 2565]. เข้าถึงได้จาก: <https://www.isranews.org/content-page/item/79715-news-79715.html>.

จากกรณีศึกษาในเรื่องนี้ หากพิจารณาตามหลักการของพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 จะถือว่าผู้ประสบอุบัติเหตุที่ถึงแก่ความตายทั้ง 9 คน และได้รับบาดเจ็บอีก 5 คนจะถือว่าเป็นผู้เสียหายตามหลักกฎหมายดังกล่าวและมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนหรือไม่ หากไม่ได้รับการเยียวยาจากผู้กระทำผิด ซึ่งในกรณีดังกล่าวหากผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยาหรือได้รับการเยียวยาที่ไม่เหมาะสมแก่ฐานานุรูป ทางผู้เสียหายจะยื่นคำร้องขอค่าตอบแทนผู้เสียหายตามพระราชบัญญัตินี้ได้อีกหรือไม่ อย่างไร

เมื่อพิจารณาตามหลักกฎหมายดังกล่าว จากข้อมูลล่าสุดในปี 2564 ทางกรมคุ้มครองสิทธิฯ กระทรวงยุติธรรม ได้มีการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา รวมทั้งพิจารณาคำขอกรณีผู้เสียหายอุทธรณ์และกรณีจำเลย รวมจำนวนทั้งสิ้น 77 ราย ซึ่งที่ประชุมอนุมติให้ความช่วยเหลือเป็นเงิน 1,893,026 บาท นอกจากนี้ยังได้ร่วมกันพิจารณาหลักเกณฑ์วิธีการเพิ่มช่องทางการยื่นคำขอผ่านทางไปรษณีย์ โทรสาร หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอีกทางหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินการของคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญามีหลักในการพิจารณากำหนดให้ผู้เสียหายได้รับค่าตอบแทนเพียงใดหรือไม่ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำความผิดและสภาพความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ รวมทั้งโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น ทั้งนี้ยังไม่มี ความชัดเจนในหลักเกณฑ์การพิจารณาซึ่งรวมทั้งการเยียวยาทางจิตใจซึ่งผู้เสียหายได้รับ แม้ว่าหลักการส่วนใหญ่ในกฎหมายจะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดทางอาญา แต่ผู้ศึกษายังมีข้อพิจารณาในประเด็นดังกล่าวข้างต้น ซึ่งจะได้อภิปรายและเสนอแนวทางปรับปรุงข้อกฎหมายในโอกาสต่อไป

ตามกรณีศึกษา ผู้ศึกษาเห็นว่า หลักกฎหมายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มีแนวคิดมาจากหลักสิทธิมนุษยชนซึ่งประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีสมาชิกรตามปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1 9 8 5 (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) ที่กำหนดไว้ 4 ด้าน คือ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Access to Justice and fair treatment) การได้รับการชดเชยความเสียหายจากผู้กระทำความผิด (Restitution) การได้รับการชดเชยความเสียหายจากรัฐ (Compensation) และการได้รับความช่วยเหลือแก่ผู้ได้รับความเสียหาย (Assistance) และได้นำหลักการพื้นฐานจากกฎบัตรสหประชาชาติ ปฏิญญาสากล และสนธิสัญญาต่างๆ ที่เป็นสาระสำคัญเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของ

รัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญา ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นผลให้มีการตรา พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. 2559 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งใช้บังคับอยู่ถึงปัจจุบัน มีหลักกฎหมายที่บัญญัติให้บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระทำความผิดมิสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ รวมทั้งจำเลยในคดีอาญาที่ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาและมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด โดยมีคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายในคดีอาญาที่แต่งตั้งขึ้น โดยคำแนะนำของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ทำหน้าที่พิจารณาในเรื่องค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาเพื่อบรรเทาผลร้ายและความเสียหายที่ได้รับ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเสียหายที่ได้รับ และหลักเกณฑ์ที่กำหนดตามประกาศคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา เรื่อง การกำหนดให้หน่วยงานเป็นสำนักงาน และมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

บทที่ 3

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายค่าตอบแทน และค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีอาญาในประเทศไทย ระหว่างประเทศ และต่างประเทศ

ในปัจจุบัน ประเทศไทยมีการบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายค่าตอบแทน ผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยอาศัยหลักการ ตามแนวคิด ในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งถือว่าสิทธิมนุษยชนคือสิทธิ เสรีภาพ ที่จำเป็นขั้นพื้นฐานที่บุคคลทุกคนย่อมได้รับอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม ไม่ว่าจะมีความแตกต่างกัน โดยกำเนิด เชื้อชาติ อายุ ภาษา ศาสนา วัฒนธรรม เพศสภาพ และสติปัญญา หรือความแตกต่างกันในทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้ เพื่อปกป้องสิทธิของบุคคลที่สะท้อนถึงความผูกพันระหว่างรัฐกับพลเมือง โดยที่รัฐมีหน้าที่คุ้มครองป้องกันภัยต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นแก่ประชาชน และการตกเป็นผู้เสียหายหรือเหยื่อ อาชญากรรมถือเป็นความบกพร่องของรัฐที่ขาดความสามารถในการบังคับใช้กฎหมาย ขาดประสิทธิภาพในการป้องกันชีวิต ร่างกายและทรัพย์สิน ซึ่งหลักการดังกล่าวได้นำมาบัญญัติ รับรองสิทธิของบุคคลไว้ในรัฐธรรมนูญ ฉบับต่างๆ ของประเทศไทยจนถึงปัจจุบัน และมีการตรา กฎหมายเพื่อบังคับใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติดังกล่าว

1. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในประเทศไทย

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญโดยมีการปรับปรุงพัฒนากฎหมายและกระบวนการ ยุติธรรมหลายประการ โดยเฉพาะการคำนึงถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการคุ้มครอง สิทธิผู้ต้องหา มีการปรับแนวคิดและกระบวนการลงโทษตามกฎหมายเพื่อเป็นหลักประกัน ในการใช้อำนาจของภาครัฐและไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน ทั้งนี้ โดยนำ หลักการพื้นฐานจากกฎบัตรสหประชาชาติ ปฏิญญา และสนธิสัญญาต่างๆ ที่ประเทศไทยเข้าเป็น ภาคีสมาชิกเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย

ในคดีอาญา เมื่อพิจารณาถึงหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในประเทศไทยพอสรุปได้ ดังนี้

1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ตามมาตรา 245⁷⁴ ได้มีบทบัญญัติรับรองสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐของบุคคลผู้ซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิต หรือร่างกาย หรือจิตใจ เนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น และได้บัญญัติถึงสิทธิของจำเลยในคดีอาญาที่มีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายในกรณีที่ถูกคุมขังในระหว่างพิจารณาและต่อมาได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำดังกล่าวไม่เป็นความผิดตามกฎหมายตามมาตรา 246⁷⁵ และสืบเนื่องจากกระบวนการยุติธรรมมักให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหาหรือจำเลย มากกว่าสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายในคดีอาญา ทั้งที่ผู้เสียหายในคดีอาญามีส่วนสำคัญของการเริ่มต้นดำเนินคดีและสมควรจะได้รับการคุ้มครอง “สิทธิ” และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยรัฐผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม รวมทั้งจำเลยในคดีอาญาที่ถูกกล่าวหาและถูกคุมขังโดยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดตามกฎหมายจึงควรได้รับการเยียวยาแก้ไขและบรรเทาความเสียหายซึ่งเป็นภาระหน้าที่โดยตรงของรัฐ นอกเหนือจากกลไกโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิด รัฐต้องรับผิดชอบในการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายเนื่องจากรัฐไม่สามารถคุ้มครองประชาชนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ⁷⁶ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการรับรองสิทธิของบุคคลตามบทบัญญัติดังกล่าว

⁷⁴ มาตรา 245 บุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าตอบแทนทั้งที่เป็นและสมควรจากรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลใดได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือแก่ร่างกายหรือจิตใจเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น บุคคลนั้นหรือทายาทย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ.

⁷⁵ มาตรา 246 บุคคลใดตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี หากปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในการคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามสมควร ตลอดจนบรรดาสิทธิที่เสียไปเพราะการนั้นคืน ทั้งนี้ ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ.

⁷⁶ วุฒิพงษ์ วัฒนวงศ์. (2556). “หลักนิติธรรมกับการเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญา (The Rule of Law and Injuries Compensation toward Criminal Victims)”. เอกสารวิชาการส่วนบุคคล. วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2556. หน้า 7-8.

โดยผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ โดยค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

ต่อมาได้มีการตราบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายที่ได้รับ ความเสียหายจากอาชญากรรม โดยได้รับความช่วยเหลือเยียวยาจากรัฐไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ในมาตรา 245 และมาตรา 246 ซึ่งส่งผลให้มีการตราพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ขึ้นมาเป็นกฎหมายเพื่อรับรองและกำหนดหลักเกณฑ์ทางปฏิบัติในการให้ความช่วยเหลือเยียวยาของผู้มีสิทธิได้รับการช่วยเหลือเยียวยาความเสียหายจากรัฐเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของ บุคคลอื่น ซึ่งอยู่บนพื้นฐานแนวคิด 2 ประการ คือ

1. รัฐมีหน้าที่รับผิดชอบในการป้องกันอาชญากรรม รัฐจึงควรรับผิดชอบในการชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายเพราะรัฐไม่สามารถให้ความคุ้มครองพลเมืองให้ปลอดภัยได้
2. เป็นการให้ความช่วยเหลือเยียวยาในรูปแบบของสวัสดิการสังคม ตามแนวคิดที่รัฐควรให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องการความช่วยเหลือ

1.2 ประมวลกฎหมายอาญา เป็นกฎหมายที่กำหนดว่าการกระทำใดเป็นความผิดอาญา และกำหนดโทษสำหรับความผิดนั้น(มาตรา 2)⁷⁷ มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันสังคมให้เกิดความสงบเรียบร้อย โดยโทษทางอาญามี 5 ชนิด คือ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับและริบทรัพย์สิน⁷⁸

⁷⁷ มาตรา 2 บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

ถ้าตามบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติในภายหลัง การกระทำเช่นนั้นไม่เป็นความผิดต่อไป ให้ผู้ที่ได้กระทำการนั้นพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิด และถ้าได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้ว ก็ให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดนั้น ถ้ารับโทษอยู่ที่ให้การลงโทษนั้นสิ้นสุดลง

⁷⁸ มาตรา 18 โทษ สำหรับลงแก่ ผู้กระทำความผิด มีดังนี้

- (1) ประหารชีวิต
- (2) จำคุก
- (3) กักขัง
- (4) ปรับ
- (5) ริบทรัพย์สิน

โทษประหารชีวิต และ โทษจำคุกตลอดชีวิต มิให้นำมาใช้ แก่ ผู้ซึ่งกระทำความผิดในขณะที่มีอายุต่ำกว่า สิบแปดปีในกรณีผู้ซึ่งกระทำความผิด ในขณะที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี ได้กระทำความผิดที่มีระวางโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต ให้ถือว่า ระวางโทษดังกล่าวได้เปลี่ยนเป็นระวางโทษจำคุกห้าสิบปี

ความผิดอาญาเป็นการกระทำที่มีผลกระทบกระเทือนต่อสังคมหรือคนส่วนใหญ่ของประเทศ บุคคลผู้กระทำความผิดทางอาญาจะต้องได้รับโทษตามกฎหมายซึ่งอย่างน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของการกระทำความผิด ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1.2.1 ความผิดอาญาแผ่นดิน หมายถึง ความผิดในทางอาญาซึ่งมีผลต่อตัวผู้รับผลร้ายและมีผลกระทบที่เสียหายต่อสังคม รัฐจึงต้องป้องกันสังคมด้วยการเข้าเป็นผู้เสียหาย แม้ผู้เสียหายซึ่งได้รับผลร้ายจากการกระทำโดยตรงจะไม่เดือดใจเอาความ แต่รัฐก็ยังคงดำเนินคดีฟ้องร้องเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ

1.2.2 ความผิดอันยอมความกันได้ หมายถึง ความผิดในทางอาญาซึ่งไม่ได้มีผลร้ายกระทบต่อสังคมโดยตรง หากตัวผู้เสียหายไม่เดือดใจเอาความแล้ว รัฐก็ไม่อาจยื่นมือเข้าไปดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้ หากมีการดำเนินคดีไปแล้ว เมื่อผู้เสียหายพอใจยุติคดีเพียงใดก็ยอมทำได้ด้วยการถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือยอมความ เช่น ความผิดฐานหมิ่นประมาท ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพ เป็นต้น

ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 17 ได้กำหนดความผิดที่กระทำต่อผู้เสียหายซึ่งทำให้ผู้เสียหายอาจขอรับค่าตอบแทนได้แก่ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ดังนี้⁷⁹

- ลักษณะ 6 ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชน ตามมาตรา 224 และมาตรา 238

- ลักษณะ 9 ความผิดเกี่ยวกับเพศ ตามมาตรา 276-287

- ลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย

หมวด 1 ความผิดต่อชีวิต ตามมาตรา 288-294

หมวด 2 ความผิดต่อร่างกาย ตามมาตรา 295-300

หมวด 3 ความผิดฐานทำให้แท้งลูก ตามมาตรา 301-305

หมวด 4 ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนเจ็บป่วยหรือคนชรา ตามมาตรา 306-308

- ลักษณะ 11 ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง

หมวด 1 ความผิดต่อเสรีภาพตามมาตรา 309 – 311 มาตรา 312 ทวิ และมาตรา 313

- ลักษณะ 12 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน

หมวด 1 ความผิดฐานลักทรัพย์และวิ่งราวทรัพย์ ตามมาตรา 336

⁷⁹ รายการท้ายพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559.

หมวด 2 ความผิดฐานกรรโชก ริดเอาทรัพย์ ชิงทรัพย์และปล้นทรัพย์ ตามมาตรา 337 มาตรา 339 มาตรา 339 ทวิ มาตรา 340 และมาตรา 340 ทวิ

หมวด 8 ความผิดฐานบุกรุก ตามมาตรา 365

1.3 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในส่วนของกฎหมายแพ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชนด้วยกันในฐานะที่เท่าเทียมกัน ในเรื่องบุคคล หนี้สิน ทรัพย์สิน ครอบครัวและมรดก และกฎหมายพาณิชย์ เป็นกฎหมายเอกชนที่กำหนดหลักปฏิบัติในทางการค้าที่ใช้กันอยู่ทั่วไปในภาคธุรกิจ ได้แก่ หุ้นส่วนบริษัท ตัวเงิน ประกันภัย สัมละลาย เป็นต้น⁸⁰

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติในเรื่องค่าเสียหายไว้ในหมวด 2 ค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดตั้งแต่มาตรา 438-448 ซึ่งมี 6 ประเภท ได้แก่

1. ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายแก่ทรัพย์สิน (มาตรา 438 วรรคสอง)⁸¹
2. ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายแก่ชีวิต (มาตรา 443 และมาตรา 445)⁸²

⁸⁰ นัจฉิการ์ ลำบัว และคณะ. กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายลักษณะบุคคล. [เข้าถึงเมื่อ 27 กรกฎาคม 2565]. เข้าถึงได้จาก: <https://edu.kpru.ac.th/contents/edms/EDMS-General-201906041559621279.pdf>.

⁸¹ มาตรา 438 ค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใดเพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด

อนึ่งค่าสินไหมทดแทนนั้น ได้แก่การคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะละเมิดค่าใช้ราคาทรัพย์สินนั้น รวมทั้งค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ใช้เพื่อความเสียหายอย่าใด ๆ อันได้เกิดขึ้นนั้นด้วย

⁸² มาตรา 443 ในกรณีที่ทำให้เขาถึงตายนั้น ค่าสินไหมทดแทนได้แก่ ค่าปลงศพรวมทั้งค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่น ๆ อีกด้วย

ถ้ามิได้ตายในทันที ค่าสินไหมทดแทนได้แก่ค่ารักษาพยาบาลรวมทั้งค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้เพราะไม่สามารถประกอบการงานนั้นด้วย

ถ้าว่าเหตุที่ตายลงนั้นทำให้บุคคลคนหนึ่งคนใดต้องขาดไร้อุปการะตามกฎหมายไปด้วยไซ้ ท่านว่าบุคคลคนนั้นชอบที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น

มาตรา 445 ในกรณีทำให้เขาถึงตาย หรือให้เสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยก็ดี ในกรณีทำให้เขาเสียเสรีภาพก็ดี ถ้าผู้ต้องเสียหายมีความผูกพันตามกฎหมายจะต้องทำการงาน ให้เป็นคุณแก่บุคคลภายนอกในครัวเรือน หรืออุตสาหกรรมของบุคคลภายนอกนั้นไซ้ ท่านว่าบุคคลผู้จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนนั้นจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่บุคคล ภายนอกเพื่อที่เขาต้องขาดแรงงานอันนั้นไปด้วย.

3. ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายแก่ร่างกายและอนามัย (มาตรา 444 ถึง 446)⁸³
4. ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายแก่เสรีภาพ
5. ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายแก่ชื่อเสียง (มาตรา 447)⁸⁴
6. ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายแก่สิทธิอื่น ๆ (มาตรา 438)

นอกจากนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ผู้เสียหายซึ่งมีสิทธิที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทน เพราะเหตุที่ตนได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำผิดอาญาของจำเลย โดยยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทน ซึ่งเรียกว่า “คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา”⁸⁵ ซึ่งตามบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว ได้มีแนวทางปฏิบัติของสำนักงานอัยการสูงสุดดังนี้

1. ในคดีที่ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องและยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลไม่ว่าจะมีการสืบพยานในชั้นศาลหรือไม่ก็ตาม ให้พนักงานอัยการเจ้าของสำนวนมีหนังสือแจ้งผู้เสียหายให้ทราบถึงสิทธิที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยโดยทันที ในกรณีที่มีการสืบพยานให้แจ้งก่อนวันสืบพยานหรือในกรณีที่ไม่มี การสืบพยานให้แจ้งก่อนวันที่ศาลมีคำวินิจฉัยชี้

⁸³ มาตรา 444 ในกรณีทำให้เสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยนั้น ผู้ต้องเสียหายขอที่จะได้ชดเชยค่าใช้จ่าย อันตนต้องเสียไป และค่าเสียหายเพื่อการที่เสียความสามารถประกอบการงานสิ้นเชิงหรือแต่บางส่วน ทั้งในเวลาปัจจุบันนั้นและในเวลาอนาคตด้วย

ถ้าในเวลาพิพากษาคดี เป็นพันวิสัยจะหยั่งรู้ได้แน่ว่าความเสียหายนั้น ได้มีแท้จริงเพียงใด ศาลจะกล่าวในคำพิพากษาว่ายังสงวนไว้ซึ่งสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษานั้นอีกภายในระยะเวลาไม่เกินสองปีก็ได้

มาตรา 446 ในกรณีทำให้เขาเสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยก็ดี ในกรณีทำให้เขาเสียเสรีภาพก็ดี ผู้ต้องเสียหายจะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความที่เสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินด้วยอีกก็ได้ สิทธิเรียกร้องอันนี้ไม่โอนกันได้และไม่ตกสืบไปถึงทายาท เว้นแต่สิทธินั้นจะได้รับสภาพกันไว้โดยสัญญาหรือได้เริ่มฟ้องคดีตามสิทธินั้นแล้ว

อนึ่งหญิงที่ต้องเสียหายเพราะผู้ใดทำผิดอาญาเป็นทุจริตกรรมแก่ตนก็ย่อมมีสิทธิเรียกร้องทำนองเดียวกันนี้

⁸⁴ มาตรา 447 บุคคลใดทำให้เขาต้องเสียหายแก่ชื่อเสียง เมื่อผู้ต้องเสียหายร้องขอ ศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นจัดการตามควรเพื่อทำให้ชื่อเสียงของผู้นั้นกลับคืนดีแทนให้ใช้ค่าเสียหาย หรือทั้งใช้ค่าเสียหายด้วยก็ได้.

⁸⁵ พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 125 ตอนที่ 30 ก. หน้า 16/7 กุมภาพันธ์ 2551. กองกฎหมายไทย/ปรับปรุง 25 มีนาคม 2553.

ขาดคดีพร้อมกับสอบถามด้วยว่าผู้เสียหายมีความประสงค์จะยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนตามสิทธิดังกล่าวหรือไม่ ตามแบบหนังสือแจ้งสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนที่สำนักงานอัยการสูงสุดกำหนด เว้นแต่คดีฟ้องด้วยวาจาและคดีที่ยื่นฟ้องต่อศาลและจำเลยให้การรับสารภาพ ซึ่งศาลมีคำวินิจฉัยชี้ขาดคดีภายในระยะเวลาที่ไม่อาจแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิดังกล่าวได้ทัน

2. หากผู้เสียหายมาพบพร้อมกับแจ้งความประสงค์ยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยดังกล่าวในข้อ (1)

2.1 ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ หากเห็นสมควรรับดำเนินการ ให้ลงรับในสารบบและบัญชีความแพ่งในวันที่รับดำเนินการและส่งข้อมูลให้สำนักงานที่ดำเนินคดีแพ่งทราบ ให้พนักงานอัยการที่ดำเนินคดีอาญาซึ่งได้รับมอบอำนาจจากผู้เสียหายให้ดำเนินคดีในส่วนแพ่งทำคำร้องยื่นต่อศาลที่พิจารณาคดีนั้นก่อนวันสืบพยาน หรือในกรณีที่ไม่มีการสืบพยาน ให้ยื่นคำร้องต่อศาลก่อนศาลมีคำวินิจฉัยชี้ขาด แต่หากเห็นว่าคดีมีความยุ่งยากซับซ้อนสมควรที่จะต้องดำเนินคดีเป็นคดีส่วนแพ่งโดยเฉพาะให้ทำความเข้าใจตามลำดับชั้นเสนออธิบดีอัยการสำนักงานคดีอาญา หรืออธิบดีอัยการภาคแล้วแต่กรณี เพื่อโอนเรื่องไปให้สำนักงานที่ดำเนินคดีแพ่งดำเนินการต่อไป เมื่อมีการ โอนเรื่อง ไปแล้วให้มีหนังสือแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงเหตุที่ไม่อาจยื่นคำร้องเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนตามสิทธิดังกล่าวในคดีอาญาด้วย

2.2 ในกรณีที่ผู้เสียหายไม่ใช่เป็นส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐให้พนักงานอัยการที่ ดำเนินคดีอาญาส่งเรื่องพร้อมสำเนาคำฟ้องให้สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนดำเนินการ ทั้งนี้ ให้สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทาง กฎหมายแก่ประชาชนพิจารณาดำเนินการตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการ ช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนต่อไป⁸⁶

1.4 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติถึงสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมในทำนองเดียวกัน โดยมีลักษณะที่กว้างขึ้นกว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ในการที่จะได้รับความคุ้มครองและช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ในการรับค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นตามที่กฎหมายบัญญัติ

⁸⁶ หนังสือเวียนสำนักงานอัยการสูงสุดที่ อส 0027(ปผ)/ว 54 ลงวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2554. เรื่อง แนวทางปฏิบัติในการดำเนินการเพื่อขอให้อัยการใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และมาตรา 44/2.

ในมาตรา 40(5)⁸⁷ ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ.2559 ได้มีการตราพระราชบัญญัติ ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 แก้ไขเพิ่มเติมให้มีการแจ้งสิทธิการได้รับค่าตอบแทน หรือค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้แก่ผู้เสียหายหรือทนายทซึ่งได้รับความเสียหาย หรือแก่จำเลยที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้อง หรือมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด ปรับปรุงองค์ประกอบของคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา และเพิ่มอำนาจหน้าที่ในการแต่งตั้ง กำหนดอำนาจหน้าที่และการดำเนินการของคณะอนุกรรมการตามความเหมาะสม การใช้สิทธิอุทธรณ์คำวินิจฉัยของคณะอนุกรรมการดังกล่าว รวมทั้งกำหนดวิธีการยื่นคำขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่าย และปรับปรุงรายการท้ายพระราชบัญญัติ เพื่อให้สามารถกระทำได้รวดเร็ว ครอบคลุม และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น⁸⁸

1.5 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีบทบัญญัติในหมวด 3 มาตรา 25 วรรคสี่ “บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ”และตามมาตรา 68⁸⁹ ได้กำหนดให้ระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านเกิดประสิทธิภาพ เป็นธรรมและไม่เลือกปฏิบัติ เพื่อให้ที่ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว

⁸⁷ มาตรา 40 บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

(5) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลยและพยาน ในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

⁸⁸ หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 133 ตอนที่ 74 ก. 22 สิงหาคม 2559.

⁸⁹ มาตรา 68 รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรมและไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร

รัฐพึงมีมาตรการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้โดยเคร่งครัด ปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำใด ๆ

รัฐพึงให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายที่จำเป็นและเหมาะสมแก่ผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม รวมถึงตลอดถึงการจัดหาทนายความให้.

1.6 พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 มีหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหาย และจำเลยพิจารณาได้ ดังนี้

ก. สิทธิในการได้รับการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาซึ่งมีสิทธิได้รับค่าทดแทนตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องเป็นบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกายหรือจิตใจ เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และความผิดที่กระทำต่อผู้เสียหายต้องเป็นความผิดที่ระบุไว้ท้ายพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งได้แก่ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาภาคความผิด ลักษณะ 9 ความผิดเกี่ยวกับเพศ มาตรา 276-287 ลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย ตามมาตรา 288-308 ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดภัยอันตรายแก่ประชาชน มาตรา 224-238 ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพหรือชื่อเสียง มาตรา 309-413 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน มาตรา 336-340 ทวิ และมาตรา 365

ในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนที่จะได้รับค่าตอบแทน สิทธิการขอรับค่าตอบแทนตกแก่ทายาทของผู้เสียหายนั้น ได้แก่ ผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้อนุบาล ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภรรยา หรือบุคคลหนึ่งบุคคลใดซึ่งได้รับแต่งตั้งเป็นหนังสือจากผู้เสียหาย โดยยื่นคำขอต่อคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ที่สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาหรือที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัด ภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิด และการพิจารณาคำขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นดุลยพินิจตามกฎหมายของคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาว่าจะให้ผู้เสียหายได้รับค่าตอบแทนเพียงใดก็ได้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำความผิด และสภาพความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ รวมทั้งในการที่ผู้เสียหายจะได้รับการบรรเทาความเสียหายจากหน่วยงานอื่นด้วย⁹⁰ และหากผู้ยื่นคำขอไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการฯ ผู้นั้นมีสิทธิอุทธรณ์ โดยยื่นเรื่องอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ หรือยื่นต่อสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา หรือต่อศาลจังหวัดที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขต เพื่อส่งให้แก่ศาลอุทธรณ์ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการฯ คำวินิจฉัย

⁹⁰ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2559. มาตรา 8 ประกอบมาตรา 26.

ของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด⁹¹ นอกจากนั้นการเรียกร้องหรือการได้มาซึ่งสิทธิหรือประโยชน์ตามพระราชบัญญัตินี้ ไม่เป็นการตัดสิทธิหรือประโยชน์ที่ผู้เสียหายพึงได้รับตามกฎหมายอื่น จึงถือเป็นมาตรการส่วนหนึ่งที่รัฐจัดให้เพื่อคุ้มครองประโยชน์และสิทธิที่ประชาชนจะได้รับ และถือเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมดังกล่าว

ข. สิทธิในการได้รับการเยียวยาของจำเลยในคดีอาญา พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 มีการกำหนดเงื่อนไขและวิธีการขอรับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายของจำเลยในคดีอาญา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือบุคคลที่ต้องถูกดำเนินคดีอาญาโดยรัฐและบุคคลนั้นไม่ได้กระทำความผิดอาญาแต่อย่างใด และเงื่อนไขในการขอรับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายของจำเลยในคดีอาญาในการจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ตามมาตรา 20 เป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการเท่านั้น และหากกรณีจำเลยถูกคุมขังในระหว่างพิจารณาคดี นอกจากเป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการแล้ว จำเลยต้องถูกคุมขังอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีโดยคำสั่งศาลโดยปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด และมีการถอนฟ้องในระหว่างการดำเนินคดีซึ่งมีหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด และข้อเท็จจริงในคดีต้องเป็นข้อยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด จึงมีสิทธิขอรับค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัตินี้ได้ นอกจากนี้ ในคดีที่มีจำเลยหลายคนและเป็นเหตุลักษณะคดีและลักษณะของการกระทำความผิดมีผลถึงผู้กระทำทุกคน ต่อมาจำเลยร่วมในคดีถึงแก่ความตายก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด จำเลยที่ถึงแก่ความตายมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้เช่นกัน

ทั้งนี้ บุคคลผู้มีสิทธิยื่นคำขอรับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายของจำเลยในคดีอาญา ได้แก่ จำเลยหรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายจากการที่จำเลยถึงแก่ความตายก่อนที่จะได้รับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่าย ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภรรยาหรือบุคคลหนึ่งบุคคลใดซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นหนังสือจากจำเลย โดยยื่นคำขอต่อคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายของจำเลยในคดีอาญา ณ สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา หรือที่หรือสำนักงานบังคับคดีจังหวัด เรือนจำจังหวัด ทักษสถานคุ้มครองประพฤติจังหวัดและสถานพินิจจังหวัดทุกจังหวัดทั้งนี้ตามมาตรา 6 ที่ให้ยกเลิกความในมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

⁹¹ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2559. มาตรา 8 ประกอบมาตรา 25.

พ.ศ. 2544 บัญญัติให้ผู้เสียหาย จำเลย หรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายที่มีสิทธิขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ยื่นคำขอต่อคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการ ตามมาตรา 14/1 ตามแบบที่สำนักงานกำหนดภายในหนึ่งปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำ ความผิด หรือวันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้อง เพราะปรากฏหลักฐานว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำ ความผิด หรือวันที่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุด ว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำ ความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด แล้วแต่กรณี⁹² และในปัจจุบันได้มีประกาศ คณะกรรมการพิจารณาตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา เรื่อง เพิ่มช่องทางการยื่นคำขอผ่านทางไปรษณีย์ โทรสาร หรือสื่อทางอิเล็กทรอนิกส์⁹³ ข้อ 2 ให้มี การเพิ่มช่องทางการยื่นคำขอรับความช่วยเหลือผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา นอกจากการยื่นด้วย ตนเอง ดังต่อไปนี้

1. ไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ
2. โทรสาร
3. สื่อทางอิเล็กทรอนิกส์

ทั้งนี้ หลักเกณฑ์ วิธีการ เป็นไปตามที่คณะกรรมการพิจารณาตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญากำหนด

1.7 กฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546⁹⁴ ออกตามมาตรา 18 และมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ที่บัญญัติให้การจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลย ในคดีอาญาเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง

⁹² พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2559. มาตรา 6.

⁹³ ประกาศคณะกรรมการพิจารณาตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลย ในคดีอาญา. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 138 ตอนพิเศษ 155 ง 12 กรกฎาคม 2564.

⁹⁴ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120/ตอนที่ 78 ก/หน้า 1/15 สิงหาคม 2546.

1.8 กฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559⁹⁵ เป็นกฎกระทรวงที่แก้ไขเพิ่มเติมอัตราค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญา และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและสอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน เนื่องจากหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ใช้บังคับมานานแล้ว โดยยกเลิกข้อความในข้อ 3 แห่งกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ข้อ 3 ให้คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาดังต่อไปนี้

(1) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสี่หมื่นบาท

(2) ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสองหมื่นบาท

(3) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบกิจการงานได้ตามปกติ ให้จ่ายในอัตราร้อยละห้าในท้องที่จังหวัดที่ประกอบกิจการงาน ณ วันที่ไม่สามารถประกอบกิจการงานได้เป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปีนับแต่วันที่ไม่สามารถประกอบกิจการงานได้ตามปกติ

(4) ค่าตอบแทนความเสียหายอื่นนอกจาก (1) (2) และ (3) ให้จ่ายเป็นเงินตามจำนวนที่คณะกรรมการเห็นสมควร แต่ไม่เกินห้าหมื่นบาท

ค่าตอบแทนตาม (1) และ (2) ให้รวมถึงค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าห้องและค่าอาหารในอัตราร้อยละไม่เกินหนึ่งพันบาท”

ยกเลิกความใน (3) และ (4) ของข้อ 4 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“(3) ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดู ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนไม่เกินสี่หมื่นบาท

(4) ค่าเสียหายอื่นนอกจาก (1) (2) และ (3) ให้จ่ายเป็นเงินตามจำนวนที่คณะกรรมการเห็นสมควร แต่ไม่เกินสี่หมื่นบาท”

ยกเลิกความในข้อ 6 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

⁹⁵ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 133 ตอนที่ 83 ก 23 กันยายน 2559.

“ข้อ 6 ให้คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลยในคดีอาญา ดังต่อไปนี้

(1) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสี่หมื่นบาท หากความเจ็บป่วยของจำเลยเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี

(2) ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินห้าหมื่นบาท หากความเจ็บป่วยของจำเลยเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี

(3) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดี ให้จ่ายในอัตราค่าจ้างขั้นต่ำในท้องที่จังหวัดที่ประกอบกิจการ ณ วันที่ไม่สามารถประกอบกิจการได้ นับแต่วันที่ไม่สามารถประกอบกิจการได้ตามปกติ

(4) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี

(ก) ค่าทนายความ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกินอัตราที่กำหนดในตารางท้ายกฎกระทรวงนี้

(ข) ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในการดำเนินคดี ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสามหมื่นบาท

ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตาม (1) และ (2) ให้รวมถึงค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าห้องและค่าอาหารในอัตรารวันละไม่เกินหนึ่งพันบาท”

ยกเลิกความใน (3) และ (4) ของข้อ 7 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“(3) ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดู ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนไม่เกินสี่หมื่นบาท

(4) ค่าเสียหายอื่นนอกจาก (1) (2) และ (3) ให้จ่ายเป็นเงินตามจำนวนที่คณะกรรมการเห็นสมควร แต่ไม่เกินสี่หมื่นบาท”

ยกเลิกตารางอัตราค่าทนายความท้ายกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และให้ใช้ตารางท้ายกฎกระทรวงนี้แทน

ตารางที่ 3.1 แสดงอัตราค่าทนายความในการดำเนินคดีแก่จำเลยในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติ
ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

คดีประเภทที่ 1	คดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต อัตรา ขั้นต่ำเรื่องละ 8,000 บาท	อัตราขั้นสูงเรื่องละ 100,000 บาท
คดีประเภทที่ 2	คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่ สิบปีขึ้นไป แต่ไม่ถึงประหารชีวิต และให้รวมถึงคดีอาญาที่มีความผิด หลายกรรมหลายกระทง ซึ่งแต่ละ กระทงมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูง ไม่เกินสิบปี แต่เมื่อรวมโทษทุก กระทงแล้วเกินกว่าสิบปีขึ้นไปด้วย	อัตราขั้นต่ำเรื่องละ 6,000 บาท อัตราขั้นสูงเรื่องละ 75,000 บาท
คดีประเภทที่ 3	คดีอื่นนอกจากคดีในประเภทที่ 1 หรือประเภทที่ 2	อัตราขั้นต่ำเรื่องละ 4,000 บาท อัตราขั้นสูงเรื่องละ 50,000 บาท

1.9 ระเบียบคณะกรรมการ พิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและ
ค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีการพิจารณาค่าขอค่าตอบแทน ค่าทดแทน
และค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2559⁹⁶ เป็นระเบียบที่ออกขึ้นเพื่อปรับปรุงระเบียบคณะกรรมการพิจารณา
ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธี
พิจารณาค่าขอค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย ให้สอดคล้องกับกฎหมายว่าด้วยค่าตอบแทน
ผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย แก่จำเลยในคดีอาญาที่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม เพื่อให้สามารถ
กระทำได้รวดเร็ว ครอบคลุม และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 4, 6, 8,
23 และมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลย
ในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยความเห็นชอบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงการคลัง

⁹⁶ ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยใน
คดีอาญาว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีการพิจารณาค่าขอค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2559. ราชกิจจา
นุเบกษา. เล่ม 133 ตอนพิเศษ 286 ง 9 ธันวาคม 2559.

1.10 ประกาศคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา เรื่อง เพิ่มช่องทางการยื่นคำขอผ่านทางไปรษณีย์ โทรสาร หรือสื่อทางอิเล็กทรอนิกส์⁹⁷ เพื่อ เพิ่มช่องทางการยื่นคำขอผ่านทางไปรษณีย์ โทรสาร หรือสื่อทางอิเล็กทรอนิกส์ตามพระราชบัญญัติคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เกี่ยวกับการยื่นคำขอรับคำตอบแทน คำทดแทน และ ค่าใช้จ่าย เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชนเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สอดรับกับนโยบายรัฐบาลในการพัฒนาการบริการภาครัฐรูปแบบ e-Service โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติคำตอบแทนผู้เสียหายและคำทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และข้อ 6 วรรคสอง ของระเบียบคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีการพิจารณาคำขอคำตอบแทน คำทดแทนและค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2559

2. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายคำตอบแทนผู้เสียหายและคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในระหว่างประเทศ

การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายหรือจำเลยในคดีอาญาตามกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งรวมถึงประเทศไทยที่เป็นภาคีสมาชิกจะกำหนดไว้ในปฏิญญาสากลระหว่างประเทศ ที่ให้ความสำคัญต่อสิทธิในการคุ้มครองผู้เสียหายหรือเหยื่อรวมทั้งจำเลย ทั้งนี้ได้กำหนดให้เป็นแม่บทในการที่ให้ประเทศต่าง ๆ ที่เป็นประเทศสมาชิกลงไปเป็นแบบในการที่จะใช้ในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายหรือเหยื่อในประเทศของตน ได้แก่

2.1 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 เป็นกฎหมายแม่บทเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่กำหนดให้ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติไม่ว่าด้วยเชื้อชาติ สีผิว หรือเหตุผลอย่างอื่น รวมทั้งสิทธิบุคคลภายใต้กฎหมายที่ไม่อาจถูกจับกุม กักขังลงโทษตามอำเภอใจได้ และต้องได้รับการพิจารณาคดีในกระบวนการที่ถูกต้องรวดเร็ว และเป็นธรรม รวมถึงมีสิทธิได้รับการเยียวยาความเสียหายจากข้อกำหนดดังกล่าว เป็นแหล่งกำเนิดสิทธิของบุคคล

⁹⁷ ประกาศคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา เรื่อง เพิ่มช่องทางการยื่นคำขอผ่านทางไปรษณีย์ โทรสาร หรือสื่อทางอิเล็กทรอนิกส์. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 138 ตอนพิเศษ 155 ง 12 กรกฎาคม 2564.

ในกระบวนการยุติธรรมและรัฐมีหน้าที่เอื้อให้บุคคลทุกคนสามารถเข้าถึงอย่างเท่าเทียมกัน⁹⁸ ซึ่งในข้อ 7 กำหนดว่า ทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันจากการเลือกปฏิบัติใด อันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญานี้ และจากการยุยงให้มีการเลือกปฏิบัติดังกล่าว และตามข้อ 8 กำหนดว่า ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอันมี ประสิทธิภาพจากศาลที่มีอำนาจแห่งรัฐต่อการกระทำอันล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน ซึ่งตนได้รับตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย⁹⁹

2.2 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (International Covenant of Civil and Political Rights) เป็นความตกลงระหว่างประเทศที่แยกประเภทสิทธิมนุษยชนในเรื่องสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองไว้อย่างชัดเจน ตั้งแต่การจับกุมสอบสวน พิจารณาตัดสินกระทั่งการพิพากษาลงโทษก็จะถูกกำหนดรับรองและคุ้มครอง¹⁰⁰ โดยได้กำหนดหลักการดังกล่าวไว้ใน ภาค 2 ข้อ 2 ดังนี้

....3. รัฐภาคีแต่ละรัฐแห่งกติกานี้รับที่จะ

(ก) ประกันว่า บุคคลใดที่สิทธิหรือเสรีภาพของตนซึ่งรับรองไว้ในกติกานี้ถูกละเมิดต้องได้รับการเยียวยาอย่างเป็นผลจริงจัง โดยไม่ต้องคำนึงว่าการละเมิดนั้นจะกระทำโดยบุคคลผู้ปฏิบัติตามหน้าที่

(ข) ประกันว่า บุคคลใดที่เรียกร้องการเยียวยาดังกล่าวย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาจากฝ่ายตุลาการ ฝ่ายบริหารหรือฝ่ายนิติบัญญัติที่มีอำนาจหรือจากหน่วยงานอื่นที่มีอำนาจตามที่กำหนดไว้โดยระบบกฎหมายของรัฐ และจะพัฒนาหนทางการเยียวยาด้วยกระบวนการยุติธรรมทางศาล

(ค) ประกันว่า เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจต้องบังคับการให้การเยียวยานั้นเป็นผล¹⁰¹

⁹⁸ รัชสุดา ไพบูรณ์. (2557). “กองทุนยุติธรรมเพื่อการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างเท่าเทียม”. เอกสารวิชาการส่วนบุคคล โครงการพัฒนานักบริหารการเปลี่ยนแปลงรุ่นใหม่ รุ่นที่ 6 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.). กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี, 2557, หน้า 6-7.

⁹⁹ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights). (2551). กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. หน้า 22.

¹⁰⁰ รัชสุดา ไพบูรณ์. (2557). อ้างแล้ว, หน้า 7-10.

¹⁰¹ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights – ICCPR). Retrieved July 25, 2022, from: https://deepsouthwatch.org/sites/default/files/archives/docs/iccpr_th.pdf.

2.3 ปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ.1985(พ.ศ. 25258) (Declaration of Basic Principle of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) ได้วางหลักการให้ความสำคัญกับผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่เกิดจากการกระทำความผิดอาญาโดยการกำหนดมาตรฐานการคุ้มครองผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมไว้ และเนื่องจากประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติในลำดับที่ 55 เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2489 (ค.ศ. 1946) โดยมีปรัชญาพื้นฐานที่สำคัญ คือ ผู้เสียหายในคดีอาญาและเหยื่ออาชญากรรมจะต้องได้รับการยอมรับและได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสม โดยกำหนดหลักการอำนวยความสะดวกแก่ผู้เสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจที่ไม่ถูกต้อง¹⁰² โดยการกำหนดมาตรฐานการคุ้มครองผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Access to Justice and Fair Treatment) โดยกลไกทางศาลและการบริหารที่เอื้ออำนวยให้ผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับการเยียวยาผ่านกระบวนการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรูปแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งนี้ ผู้เสียหายควรได้รับทราบถึงสิทธิในการได้รับการเยียวยาผ่านทางกลไกเหล่านั้น ทั้งนี้ กระบวนการศาลและการบริหารที่ตอบสนองความต้องการของผู้เสียหายทางอาญาควรปฏิบัติ ดังนี้

1.1 แจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงขั้นตอนการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีรวมทั้งผลการดำเนินคดี

1.2 เมื่อสิทธิของผู้เสียหายถูกระงับ ควรให้โอกาสผู้เสียหายได้แสดงทัศนคติเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเอง

1.3 ควรจัดให้มีการช่วยเหลือผู้เสียหายตามสมควรตลอดกระบวนการทางกฎหมาย

1.4 เมื่อเห็นสมควรเพื่อให้มีการไกล่เกลี่ยและมีการเยียวยาแก่ผู้เสียหาย ควรจัดให้มีกลไกการระงับข้อพิพาทแบบไม่เป็นทางการ ทั้งนี้ โดยรวมถึงการประนอมข้อพิพาทให้แก่อนุญาโตตุลาการและความยุติธรรมตามจารีตท้องถิ่นหรือทางปฏิบัติของชนกลุ่มน้อยด้วย

2. การได้รับค่าชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำความผิด (Restitution) โดยเมื่อเห็นสมควร จำเลยต้องดำเนินการเพื่อเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ครอบครัว และผู้อยู่ในความดูแลของผู้เสียหาย

¹⁰² เริงชัย ลีมภักดี. (2556). “สิทธิของผู้เสียหายเกี่ยวกับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนและค่าตอบแทนในคดีอาญา”. เอกสารวิชาการส่วนบุคคล หลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 11 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. หน้า 4..

3. การได้รับการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ (Compensation) ซึ่งผู้เสียหายควรจะได้รับสิ่งของ การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูจิตใจ และการช่วยเหลือทางสังคมผ่านองค์กรของรัฐหรือชุมชน นอกจากนี้ รัฐควรปรับปรุงแก้ไขแนวปฏิบัติ กฎเกณฑ์และกฎหมายต่าง ๆ เพื่อจัดให้มีการเยียวยาแก้ไขความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย

4. การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม (Assistance) โดยผู้เสียหายทางอาญาควรได้รับการดูแลด้วยความเมตตาและเคารพในเกียรติยศ ศักดิ์ศรี มีสิทธิที่จะเข้าสู่กลไกของกระบวนการยุติธรรมและได้รับการเยียวยาตามที่รัฐภาคีกำหนด เพื่อบรรเทาความเสียหายที่ได้รับ¹⁰³

2.4 แดงการณว่าด้วยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ค.ศ. 1996 (Statement of Victims' Rights in the Process of Criminal Justice) เกิดจากการจัดประชุมเชิงวิชาการในระดับนานาชาติอย่างต่อเนื่อง เริ่มมีการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายในคดีอาญาและมีการดำเนินการเพื่อรองรับสิทธิของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยองค์การระหว่างประเทศ โดยในปี ค.ศ. 1985 มีการประชุมคอนเกรสสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิด (The United Nation Congress on the prevention of crime and the Treatment of Offenders) ครั้งที่ 7 ณ นครมิลาโน อิตาลี ซึ่งมีการกล่าวถึงเรื่องของเหยื่ออาชญากรรมอย่างกว้างขวางและได้มีการประกาศปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง (Declaration of Basic Principle of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) ทำให้ The European Forum for Victim Services ได้ออกแถลงการณว่าด้วยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรม 3 ฉบับ เพื่อให้ประเทศสมาชิกนำไปสู่การปฏิบัติ¹⁰⁴ ได้แก่

1. แดงการณว่าด้วยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ค.ศ. 1996 (Statement of victims' rights in the process of criminal justice)

2. แดงการณว่าด้วยสิทธิทางสังคมของเหยื่ออาชญากรรม ค.ศ. 1997 (Statement of victims in social right)

¹⁰³ วุฒิพงศ์ วิบูลย์วงศ์. (2556). “หลักนิติธรรมกับการเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญา. เอกสารวิชาการส่วนบุคคล. วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2556. หน้า 7-8.

¹⁰⁴ ชนระรัตน์ ผกพันธ์. (2560). “มาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย”. สารนิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม. หน้า 22-23.

3. แถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมว่าด้วยมาตรฐานการให้บริการ ค.ศ. 1998 (Statement of victims right to Standards of Service)

แถลงการณ์ดังกล่าวจัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมการพัฒนาการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและหน่วยงานอื่น ๆ ทั่วยุโรป โดยการจ่ายค่าชดเชยเหยื่อทุกรายอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมโดยไม่เลือกสัญชาติ¹⁰⁵

2.5 อนุสัญญาว่าด้วยการเข้าถึงความยุติธรรมระหว่างประเทศ ค.ศ. 1998 ที่กำหนดให้รัฐจัดให้มีการช่วยเหลือทางกฎหมายในรูปแบบต่าง ๆ จัดระเบียบเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายต่าง ๆ การเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ทราบสิทธิต่าง ๆ จัดทำหลักประกันในเรื่องการจับกุม คุมขัง และรวบรวมพยานหลักฐานตลอดจนการปฏิบัติงานต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิ โดยจะไม่มี การจำกัด สิทธิใด ๆ หากไม่มีข้อยกเว้นตามกฎหมาย ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน¹⁰⁶

3. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในต่างประเทศ

จากหลักกฎหมายระหว่างประเทศต่าง ๆ ทำให้หลายประเทศนำมา ถือเป็นแม่บทของกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมของประเทศต่าง ๆ ซึ่งใน ส่วนนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมาย ในการจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาของต่างประเทศตามลำดับ ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ดังนี้

1. ประเทศญี่ปุ่น

กฎหมายว่าด้วย “การชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ” ได้แก่พระราชบัญญัติพื้นฐานว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรม พ.ศ. 2547 (ค.ศ.2004) (Basic Act on Crime Victims (Act No. 161 of 2004) โดยผู้มีสิทธิได้รับการชดเชยความเสียหายใน

¹⁰⁵ สุทธิมา พิพัฒน์พิบูลย์. (2549). “การคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญา: ศึกษากระบวนการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 มาตรา 245”. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 17.

¹⁰⁶ ธัญสุดา ไพบูลย์. (2557). “กองทุนยุติธรรมเพื่อการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างเท่าเทียม”. เอกสารวิชาการส่วนบุคคล โครงการพัฒนานักบริหารการเปลี่ยนแปลงรุ่นใหม่ รุ่นที่ 6 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.). กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี, 2557, หน้า 10-11.

คดีอาญาของประเทศญี่ปุ่น แบ่งออกเป็น 2 ประเภท กล่าวคือ (1) ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมที่ ถูกประทุษร้ายจนถึงทุพพลภาพอย่างร้ายแรงหรือถึงแก่ความตายจากการกระทำผิดอาญา (2) ทายาท ของผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมหากผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมเสียชีวิตจากการกระทำ ผิดอาญาในข้อ (1)¹⁰⁷

แนวคิดในการให้ความช่วยเหลือเยียวยาแก่เหยื่ออาชญากรรมในประเทศญี่ปุ่นเริ่ม ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1940 โดยมีวัตถุประสงค์ให้ความช่วยเหลือเยียวยาเพื่อคืนความปลอดภัยให้แก่เหยื่อ อาชญากรรมและประชาชน ในคดีความผิดเกี่ยวกับการจราจรเพื่อช่วยเหลือเยียวยาทางการเงินแก่ ผู้เสียหาย ต่อมาในปี ค.ศ. 1980 มีการบัญญัติกฎหมายว่าด้วย “การชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ”(Crime Victims Benefits Payment Law: (Law No. 36 May 1, 1980) จนกระทั่งปี ค.ศ. 2004 เริ่มมีแนวคิดการให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรมเป็น การทั่วไป ประเทศญี่ปุ่นมีการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือเยียวยาแก่ผู้เสียหาย จากการกระทำผิดอาญาขึ้นเรียกว่า “พระราชบัญญัติพื้นฐานว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรม”(Basic Act on Crime Victims of 2004: Act No. 161 of 2004) ซึ่งนอกจากจะมีการให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่อ อาชญากรรมในทางการเงินแล้ว ยังมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือเยียวยาทางด้านจิตใจ ของผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาเพื่อให้ความคุ้มครองแก่เหยื่ออาชญากรรม ตามหลักสิทธิมนุษยชน ป้องกันความเสียหายที่เกิดขึ้นกับเหยื่ออาชญากรรมซ้ำอีก รวมทั้งเสริม ความร่วมมือระหว่างรัฐบาลกลาง หน่วยงานปกครองตนเองส่วนท้องถิ่น และอาสาสมัครจาก ภาคเอกชนในการให้ความช่วยเหลือเยียวยาแก่เหยื่ออาชญากรรม อย่างไรก็ตามเงินช่วยเหลือเหยื่อ อาชญากรรมนี้มีโชเงินที่รัฐจะจ่ายให้กับผู้เสียหายจากการกระทำความผิดในทางอาญาทุกคน แต่รัฐ จะจ่ายให้กับเหยื่ออาชญากรรม โดยมีหลักเกณฑ์สำหรับการจ่ายเงินค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายใน 3 กรณี ได้แก่¹⁰⁸

- ก. เหยื่ออาชญากรรมถึงแก่ความตาย และทายาทยังมีชีวิตอยู่
- ข. เหยื่ออาชญากรรมได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยรุนแรง

¹⁰⁷ นิเมธ พรหมพยัค. “มาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาผู้เสียหายซึ่งตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม : LEGAL MEASURES TO REMEDY COMPENSATE FOR CRIME VICTIMS”. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์: Journal of MCU Nakhondhat. Vol. No.11 (November 2020) ปีที่ 7 ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน 2563, หน้า 226.

¹⁰⁸ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. เอกสารประกอบการสัมมนา โครงการ พัฒนากลไกและข้อเสนอด้านการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมตามมาตรฐานสากลเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคม อาเซียน. กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม. 2557, หน้า 5.

ค. เหตุ้อาชญากรรมตกเป็นผู้พิการ โดยกฎหมายบัญญัติถึงระดับความรุนแรงไว้ 3 ระดับ ซึ่งบุคคลที่ตกเป็นผู้พิการและมีสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือเหตุ้อาชญากรรมจะต้องเข้าลักษณะใด ลักษณะหนึ่งตามที่ได้กำหนดไว้ตามกฎหมายดังกล่าว

การขาดเซขความเสี่ยหายทางร่างกาย (Physical Incapacity) สำหรับเหตุ้อาชญากรรมที่ตกเป็นผู้พิการพิจารณาได้ ดังนี้¹⁰⁹

ระดับที่ 1 ได้แก่

- (1) ตาบอดทั้งสองข้าง
- (2) สูญเสี่ยความสามารถในการพูด และการบดเคี่ย้อาหารทั้งหมด
- (3) สูญเสี่ยระบบประสาท และความทรงจำไปตลอด
- (4) สูญเสี่ยระบบทางเดินอาหารอย่างถาวร
- (5) สูญเสี่ยแขนทั้งสองข้างเกินส่วนข้อศอกขึ้นไป
- (6) ไม่สามารถใช้แขนทั้งสองข้างได้อย่างถาวร
- (7) สูญเสี่ยขาทั้งสองข้างเหนือเข่าขึ้นไป
- (8) ไม่สามารถใช้ขาทั้งสองข้างได้อย่างถาวร
- (9) ไม่มีความสามารถในการใช้วิธีอื่นในระดับที่พิจารณาได้ว่าเท่ากับ หรือสูงกว่ากรณีที่กล่าวข้างต้น

(10) ได้รับทุพพลภาพซ้ำซ้อนในลักษณะที่พิจารณาได้ว่า เท่ากับ หรือสูงกว่ากรณีที่กล่าวข้างต้น

ระดับที่ 2 ได้แก่

- (1) ตาบอดข้างเดียวและการมองเห็นลดลงจากเดิม 0.02 หรือต่ำกว่า
- (2) การมองเห็นของดวงตาทั้งสองข้างลดลงจากเดิม 0.02 หรือต่ำกว่า
- (3) สูญเสี่ยแขนทั้งสองข้างเหนือข้อมือขึ้นไป
- (4) สูญเสี่ยขาทั้งสองข้างเหนือข้อเท้าขึ้นไป
- (5) ไม่มีความสามารถในการใช้วิธีอื่นในระดับที่พิจารณาได้ว่าเท่ากับหรือสูงกว่ากรณีที่กล่าวมาข้างต้น

(6) ได้รับทุพพลภาพซ้ำซ้อนในลักษณะที่พิจารณาได้ว่าเท่ากับหรือสูงกว่ากรณีที่กล่าวมาข้างต้น

¹⁰⁹ ชาญญา กิจทวิ. (2546). “การขาดเซขความเสี่ยหายแก่ผู้เสี่ยหายหรือเหตุ้อาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ”. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณชิต สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณชิตวิทยาลัย มหาวิทาลัยบูรจบัณชิตย. หน้า 57-58.

ระดับที่ 3

- (1) ตาบอดข้างเดียว และการมองเห็นลดลงจากเดิม 0.06 หรือต่ำกว่า
- (2) สูญเสียความสามารถในการพูดและการเคี้ยวอาหารทั้งหมด
- (3) สูญเสียระบบประสาทและความทรงจำไปจนไม่สามารถกลับเข้ามาทำงานได้
- (4) สูญเสียระบบทางเดินอาหารจนไม่สามารถกลับเข้ามาทำงานได้อีก
- (5) สูญเสียนิ้วทั้ง 10 นิ้ว
- (6) ไม่มีความสามารถในการใช้วัยวะอื่น ในระดับที่พิจารณาได้ว่าเท่ากับ หรือสูงกว่ากรณีทีกล่าวข้างต้น
- (7) ได้รับทุพพลภาพซ้ำซ้อนในลักษณะที่พิจารณาได้ว่าเท่ากับหรือสูงกว่ากรณีที่กล่าวข้างต้น

การมองเห็นจะวัดจากตารางสำหรับทดสอบสภาพการมองเห็นระหว่างประเทศ การสูญเสียนิ้วมือ หมายถึง การสูญเสียข้อนิ้วมือในกรณีของนิ้วหัวแม่มือ และกรณีของนิ้วมือ ให้ถือว่าการสูญเสียส่วนบนของนิ้วมือตั้งแต่ข้อนิ้วมือข้อแรกลงไป¹¹⁰

ทั้งนี้ คณะกรรมการความปลอดภัยแห่งชาติจะพิจารณาเงื่อนไขความรุนแรงของ ความเสียหายของผู้เสียหายรวมทั้งสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวประกอบในการจ่ายค่าชดเชย โดยมีได้กำหนดประเภทของการชดเชยความเสียหายไว้ เพียงกำหนดหลักเกณฑ์ว่า หากผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมมิได้รับการเยียวยาความเสียหายจากผู้กระทำผิดหรือทางอื่นใด รัฐต้องชดเชย ความเสียหายทางการเงินแก่ผู้มีสิทธิได้รับการชดเชยความเสียหาย ซึ่งรัฐจะกำหนดเป็นจำนวนเงิน โดยจ่ายเพียงครั้งเดียว ตามมติคณะรัฐมนตรีว่าด้วยการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่อ อาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ เลขที่ 287 ลงวันที่ 4 พฤศจิกายน 1980¹¹¹ โดยกำหนดประเภทความเสียหายไว้ 2 ประเภท ได้แก่

- ก. ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่ถูกประทุษร้ายบาดเจ็บอย่างร้ายแรงจนถึงขั้น ทุพพลภาพไม่สามารถหาเลี้ยงชีพได้ หรือไร้ความสามารถ
- ข. ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่ได้ถูกทำร้ายถึงแก่ความตาย โดยรัฐจะจ่าย ค่าชดเชยแก่ทายาท

¹¹⁰ ชาญัญญา กิจทวี. (2546). “การชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ”. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 58.

¹¹¹ มติคณะรัฐมนตรีว่าด้วยการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา โดยรัฐของประเทศญี่ปุ่น มาตรา 3

ตามหลักกฎหมายดังกล่าว คำว่า ทายาท หมายความว่า¹¹²

1. สามีหรือภรรยาไม่ว่าจะมีการสมรสตามกฎหมายหรือไม่
2. บุตร บิด มารดา หลาน ปู่ย่า ตายาย พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันซึ่งต้องดำรงชีพด้วยรายได้ของเหยื่ออาชญากรรม

โดยกฎหมายมีบทบัญญัติจัดระดับการได้รับเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมเรียงตามลำดับทายาท นอกจากนี้ กรณีบุตรมีสิทธิได้รับก่อนบิดามารดา บิดามารดามีสิทธิได้รับก่อนหลาน หลานมีสิทธิได้รับก่อนปู่ย่าตายาย และปู่ย่าตายายมีสิทธิได้รับก่อนพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตาม หากในขณะที่มีการกระทำความผิดทางอาญาจนผู้เสียหายถึงแก่ความตาย บุตรคลอดออกมาภายหลัง ต้องพิจารณาว่ามารดาดำรงชีพโดยอาศัยรายได้ของเหยื่อที่เป็นผู้เสียหายหรือไม่ และในกรณีบิดามารดาบุญธรรมมีสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือก่อนบิดามารดาที่แท้จริง ทั้งนี้ ทายาทผู้ที่กระทำเหยื่ออาชญากรรมถึงแก่ความตายหรือทายาทผู้มีสิทธิรับเงินช่วยเหลือในลำดับก่อนหรือลำดับเดียวกับตนไม่ว่า การฆาตกรรมทายาทนั้นจะกระทำก่อนหรือหลังจากเหยื่ออาชญากรรมถึงแก่ความตาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ตนได้รับเงินช่วยเหลือ ทายาทคนดังกล่าวย่อมถูกตัดสิทธิมิได้รับเงินดังกล่าวตามกฎหมาย

ตามหลักกฎหมายของญี่ปุ่น ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะแห่งชาติ(National Public Safety Commission) ซึ่งเป็นคณะกรรมการในสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีญี่ปุ่น ประกอบด้วย รัฐมนตรีหนึ่งคนเป็นประธาน และกรรมการอื่นอีกห้าคน ซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้งเมื่อได้รับความเห็นชอบจากสภาทั้งสองของสภานิติบัญญัติ โดยคณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่บริหารสำนักงานตำรวจแห่งชาติ รับผิดชอบความเป็นกลางของระบบตำรวจโดยแยกตำรวจจากอิทธิพลทางการเมืองและรับรองการบริหารงานตำรวจด้วยวิธีที่เป็นประชาธิปไตย¹¹³ และคณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะประจำจังหวัดซึ่งมีจำนวน 3 หรือ 5 คน ซึ่งเป็นบุคคลที่ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้แต่งตั้งภายใต้ความยินยอมของสภาจังหวัด (Prefectural Assembly) อยู่ในวาระ 3 ปี กรรมการจะเลือกกันเองคนหนึ่งเป็นประธานกรรมการ มีเงื่อนไขว่า

¹¹² ฌักทรี สร้อซท์ และคณะ. (2558). โครงการศึกษาแนวทางการจ่ายเงินค่าตอบแทนการให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่อในคดีอาญา: กรณีการให้ความช่วยเหลือเหยื่อในคดีอาญาของญี่ปุ่น. โครงการวิจัยคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 8-9.

¹¹³ คณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะแห่งชาติ(ญี่ปุ่น): National Public Safety Commission. สิงหาคม 16, 2021. Retrieved March 9, 2022. From: <https://th.unionpedia.org/>.

กรรมการเสียงข้างมาก (Majority Of The Members) ต้องไม่สังกัดพรรคการเมืองเดียวกัน¹¹⁴ โดยคณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะแห่งชาติหรือคณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะประจำจังหวัดแล้วแต่กรณี ทำหน้าที่เป็นผู้พิจารณาจ่ายเงินเยียวยาความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม ซึ่งคณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะแห่งชาติของญี่ปุ่นหรือคณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะประจำจังหวัดสามารถพิจารณามีความเห็นไม่จ่ายเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมได้ หากปรากฏข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

ก. เหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำความผิดมีความเกี่ยวพันกันในทางเครือญาติ รวมถึงกรณีและผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดเป็นสามีภริยาที่มีได้จดทะเบียนสมรสด้วย

ข. เหยื่ออาชญากรรมเป็นผู้ก่อให้เกิดการกระทำความผิดอาญาหรือมีส่วนร่วมในการกระทำความผิด

ค. เหยื่ออาชญากรรมหรือทายาทและผู้กระทำความผิดมีความเกี่ยวพันกันหรือเหตุผลอื่นตามมาตรฐานของวิญญูชน

ในกรณีที่ปรากฏว่า เหยื่ออาชญากรรมหรือทายาทของเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำความผิดนั้นมีความเกี่ยวพันกันหรือมีเหตุผลอื่น เมื่อคณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะซึ่งเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยคำขอรับเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมเห็นว่ามีควมจำเป็นสามารถสอบถามและร้องขอให้หน่วยงานที่มีอำนาจในการสืบสวนสอบสวน หน่วยงานของรัฐหรือองค์กรสาธารณะ หรือเอกชน รายงานข้อมูลที่จำเป็นได้

ที่มาของเงินงบประมาณในการจ่ายเพื่อช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญานั้น มาจากเงินงบประมาณที่รัฐบาลญี่ปุ่นจัดสรรให้กับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยหลักการขอรับเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม¹¹⁵ เริ่มจากการยื่นคำขอรับเงินช่วยเหลือพร้อมเอกสารที่สถานีตำรวจในท้องที่หรือสำนักงานตำรวจแห่งชาติภายในกำหนดเวลา 2 ปี นับแต่รู้ถึงเหตุของการได้รับเงินช่วยเหลือหรือภายในเวลา 7 ปี นับแต่วันที่เกิดการกระทำความผิด ยกเว้นในกรณีที่ไม่สามารถยื่นคำร้องได้เมื่อหมดเหตุอันแล้ว ให้มีสิทธิยื่นคำร้องได้ภายในเวลา 6 เดือน หลังจากนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจจะส่งเรื่องไปยังคณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะประจำจังหวัดที่มีเขตอำนาจในภูมิลำเนา

¹¹⁴ ชาตรี ดิเรกศรี. “ระบบตำรวจแห่งชาติ ญี่ปุ่น-กระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น(ตอนจบ) (15)”. เรื่องเล่า ดร.ชา สนุก และสร้างสรรค์ 369 - WordPress Theme : By WP99 Themes. Retrieved January 15, 2022, from <https://tridirek.com/15-national-police-system-decentralization-japan/>.

¹¹⁵ ฌักทรี สร้อทส์ และคณะ. (2558). โครงการศึกษาแนวทางการจ่ายเงินค่าตอบแทนการให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่อในคดีอาญา: กรณีการให้ความช่วยเหลือเหยื่อในคดีอาญาของญี่ปุ่น. โครงการวิจัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 22-23.

ของผู้ร้องเพื่อตรวจสอบข้อมูลและพิจารณาคณะสมบัติ โดยคณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะประจำจังหวัดจะแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้ร้องทราบ หากไม่เห็นด้วย ผู้ร้องสามารถยื่นอุทธรณ์ได้ภายในเวลา 60 วัน ซึ่งคณะกรรมการจะต้องพิจารณาและวินิจฉัยโดยเร็ว หลังจากได้รับผลการพิจารณาแล้ว ในกรณีนี้ ผู้ร้องจะได้รับเงินช่วยเหลือผ่านทางบัญชีธนาคารพร้อมใบแจ้ง หรือสามารถเลือกรับจ่ายเป็นรายงวด สำหรับเอกสารประกอบการยื่นคำขอรับเงินช่วยเหลือดังกล่าวจะแตกต่างกันตามประเภทของเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม ได้แก่ ใบมรณะบัตร สำเนาทะเบียนบ้าน เอกสารแสดงความเกี่ยวข้องระหว่างผู้ยื่นคำขอรับเงินช่วยเหลือและเหยื่ออาชญากรรมที่ถึงแก่ความตาย เอกสารรับรองรายได้ของเหยื่ออาชญากรรม เอกสารรับรองคำรักษาพยาบาลที่ผู้ตายได้จ่ายไป เอกสารรับรองจำนวนวันที่เหยื่ออาชญากรรมถึงแก่ความตายและไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตามปกติ แต่หากกรณีเหยื่ออาชญากรรมได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยรุนแรง ผู้ยื่นคำขอต้องยื่นเอกสารใบรับรองแพทย์ บัตรประกันสุขภาพของเหยื่ออาชญากรรม เอกสารรับรองคำรักษาพยาบาล เอกสารรับรองรายได้ของเหยื่ออาชญากรรม และเอกสารแสดงจำนวนวันที่ได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยรุนแรง ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตามปกติ นอกจากนี้ ในกรณีที่เหยื่ออาชญากรรมตกเป็นผู้พิการ ผู้ยื่นคำขอต้องยื่นเอกสารใบรับรองแพทย์แสดงตำแหน่งและสภาพของบริเวณที่ได้รับความพิการ และเอกสารรับรองรายได้ของเหยื่ออาชญากรรมที่ตกเป็นผู้พิการ โดยสามารถยื่นคำขอต่อสถานีตำรวจท้องที่สถานีตำรวจประจำจังหวัดเช่นเดียวกัน¹¹⁶

2. สหรัฐอเมริกา

รัฐบัญญัติเหยื่ออาชญากรรม พ.ศ. 2527 (Victims of Crime Act of 1984 (VOCA)) เป็นกฎหมายของรัฐบาลกลาง มีวัตถุประสงค์เพื่อเยียวยาเหยื่ออาชญากรรมของรัฐบาลกลาง โดยมีเงินทุนที่มาจากรัฐบาลกลางและมณฑลของรัฐบาลกลางและมีบทบัญญัติที่ช่วยเหลือชดเชยผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมโดยใช้ระบบค่าตอบแทน มีหลักเกณฑ์¹¹⁷ ดังนี้

1. บุคคลผู้มีสิทธิได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ได้แก่ ผู้เสียหาย มีสิทธิได้รับการคุ้มครองไม่ถูกผู้กล่าวหาประทุษร้าย ได้รับแจ้งให้ทราบถึงเวลาในการพิจารณาคดี การพักการลงโทษ การปล่อยตัวหรือการหลบหนีของจำเลย สิทธิที่สามารถเข้าร่วมกระบวนการพิจารณาในศาล

¹¹⁶ ฅภัทร สร้อจฒ์ และคณะ. (2558). โครงการศึกษาแนวทางการจ่ายเงินค่าตอบแทนการให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่อในคดีอาญา: กรณีการให้ความช่วยเหลือเหยื่อในคดีอาญาของญี่ปุ่น. โครงการวิจัยคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 23-24.

¹¹⁷ ฅรงค์ ใจหาญ และคณะ. (2561). รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการขับเคลื่อนแผนบูรณาการเพื่อช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมของประเทศไทยและประชาคมอาเซียน (ระยะที่ 1). สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 12-15.

หลังจากรับทราบถึงพยานหลักฐานในคดี และมีสิทธิเสนอพยานหลักฐานอื่นนอกจากคำให้การ มีสิทธิเข้าฟังการพิจารณา รวมถึงกระบวนการที่ศาลจะปล่อยตัวจำเลยหรือผู้ต้องหา ถามคำให้การจำเลย ติดต่อกับพนักงานอัยการในคดีที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ได้รับการพิจารณาอย่างรวดเร็ว ได้รับการชดใช้ค่าเสียหายตามที่กฎหมายกำหนด รวมทั้งสิทธิส่วนตัวที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสมและเคารพศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์

2. กรณีที่ผู้เสียหายจะสละสิทธิในการไม่เข้าร่วมในการพิจารณาคดี ศาลต้องแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิในการเข้าร่วมก่อน เพื่อให้ผู้เสียหายตัดสินใจว่าจะเข้าร่วมหรือไม่ โดยบันทึกไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณา

3. รัฐมีหน้าที่ต้องแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิดังกล่าว โดยเจ้าพนักงานหรือเจ้าหน้าที่ในกระทรวงยุติธรรมของสหรัฐอเมริกา¹¹⁸ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องบังคับให้เป็นไปตามสิทธิของผู้เสียหาย และพนักงานอัยการควรให้คำแนะนำแก่ผู้เสียหายที่จะขอรับความคุ้มครองตามกฎหมาย

4. จัดตั้งสำนักงานเหยื่ออาชญากรรมขึ้น โดยมีการดำเนินการตั้งแต่ปี 1983 (พ.ศ. 2526) และมีกองทุนเหยื่ออาชญากรรม เพื่อสนับสนุนทางการเงินในโปรแกรมค่าทดแทนแก่เหยื่ออาชญากรรมและโปรแกรมการช่วยเหลืออาชญากรรมของมลรัฐต่างๆ ของสหรัฐอเมริกา กองทุนเหยื่ออาชญากรรมตามกฎหมายในสหรัฐอเมริกา มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือผู้เสียหายที่จัดตั้งขึ้นทั่วประเทศโดยมีรายรับจากค่าปรับในคดีอาญา ค่าปรับเมื่อพิพากษาปล่อยตัวชั่วคราว และการริบทรัพย์จากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของพนักงานอัยการ ศาลสหรัฐอเมริกา และเรือนจำต่างๆ ซึ่งไม่ได้มาจากภาษีของประชาชนทั่วไป โดยได้แจกจ่ายเงินทุนไปแล้วกว่า 1 พันล้านดอลลาร์ตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง ซึ่งในปัจจุบันวุฒิสภาสหรัฐฯ ได้ผ่านร่างกฎหมายเพื่อยุบยั้งที่มั่นคง เนื่องจากปัญหาความผันผวนทางการเงินซึ่งขึ้นอยู่กับการดำเนินคดี การฟ้องร้อง และข้อตกลงที่ยุติการดำเนินคดี ทำให้ผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในชนบทและเขตอำนาจศาลที่เล็กกว่าจะได้รับผลกระทบ เพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นสำหรับโครงการชดเชยเหยื่อจากรัฐ และมีการเผยแพร่จำนวนเงินกองทุนในแต่ละปีผ่านโครงการ VOCA Formula Grant¹¹⁹

¹¹⁸ ชนระรัตน์ ผกาพันธุ์. (2561). “มาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย”. สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม. หน้า 37.

¹¹⁹ ชนระรัตน์ ผกาพันธุ์. (2561). อ้างแล้ว. หน้าเดียวกัน.

5. กฎหมายกองทุน VOCA ได้กำหนดขั้นต่ำ 10% ของเงินช่วยเหลือ VOCA ประจำปีของแต่ละรัฐจะต้องไปให้บริการเหยื่อในคดีอาญา 3 ประเภท ได้แก่คดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว การล่วงละเมิดเด็ก และการข่มขืน อีก 10% ขึ้นไปต้องจ่ายแก่เหยื่อผู้รอดชีวิตจากอาชญากรรมรุนแรง นอกจากคดีความรุนแรงในครอบครัว การทารุณกรรมเด็ก และการล่วงละเมิดทางเพศ ซึ่งรวมถึงอาชญากรรมบางประเภท เช่น การพยายามฆ่า ฆ่าผู้อื่น ปล้นทรัพย์ และชุมชนที่อาจถูกกีดกันจากชาติพันธุ์ เชื้อชาติ อายุ รสนิยมทางเพศ การระบุเพศสภาพ ภูมิศาสตร์ ฯลฯ และต้องครอบคลุมถึงการเยียวยาด้านจิตใจและค่าขาดประโยชน์ของผู้เสียหายและครอบครัว ทั้งนี้กองทุนแต่ละมลรัฐจะมีเจ้าหน้าที่พิจารณาโดยผู้เสียหายจะต้องยื่นคำขอภายในกำหนด 1 ปี นับแต่เกิดเหตุ แต่ไม่อาจเรียกเป็นค่าสูญเสียทรัพย์สินแต่สามารถพิจารณาให้เป็นค่าซ่อมแซมทรัพย์สินที่เสียหายสำหรับผู้พิการอาจได้รับค่าชดเชยจากการที่ต้องมีรถเข็นหรือการปรับปรุงบ้านเพื่อความสะดวกในการอยู่อาศัยเนื่องจากการได้รับบาดเจ็บจนพิการ แต่ผู้เสียหายที่ไม่มีภูมิลำเนาในประเทศไม่สามารถใช้กองทุนนี้ได้ นอกจากนี้ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานก่อการร้าย ทางรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้กำหนดหลักเกณฑ์ช่วยเหลือตามหลักมาตรฐานสากลในคดีก่อการร้าย

6. การช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญาตามรัฐบัญญัติเหยื่ออาชญากรรม พ.ศ. 2527 (Victims of Crime Act of 1984 (VOCA)) และที่แก้ไขเพิ่มเติมค่าชดเชยและความช่วยเหลือผู้ประสบภัย (Victims Compensation and Assistance Act Pub. L. No. 98-473, Title 11 (1984))¹²⁰ นั้น มีการกำหนดขอบเขตของผู้เสียหายให้กว้างขึ้น โดยให้รวมถึงคู่สมรส ผู้มีอำนาจจัดการแทน ตามกฎหมาย บิดามารดา บุตร พี่น้อง บุคคลในครอบครัวหรือบุคคลอื่นที่ศาลกำหนด โดยกำหนดให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมมีหน้าที่แจ้งข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดี สิทธิของผู้เสียหายในการที่มีสิทธิได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ นอกจากนั้นตามหลักกฎหมายดังกล่าวได้บัญญัติมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยใช้โทรทัศน์วงจรปิด หากบ้านผู้เสียหายอยู่ไกลจากที่ตั้งของศาลเกินกว่า 350 ไมล์ทำให้ไม่มีความสะดวกและเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาเบิกความต่อศาล

¹²⁰ VOCA Statute: VICTIMS COMPENSATION AND ASSISTANCE ACT OF 1984 Pub. L. 98-473, Title II, Chapter XIV, as amended (as recodified). Retrieved March 19, 2022, from <https://dss.mo.gov/dfas/victims-of-crime-act/files/34-USC-Chapter-201.pdf>.

หลักเกณฑ์การได้รับการชดเชยโดยรัฐ¹²¹ ได้แก่

ก. ผู้มีสิทธิได้รับค่าชดเชยจากรัฐแบ่งออกเป็นบุคคล 2 กลุ่ม ดังนี้

บุคคลกลุ่มแรกคือบุคคลที่ได้รับความทรมาณทางร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสียหายทางการเงินอันเป็นผลจากการกระทำความผิดทางอาญา รวมทั้งเหยื่ออาชญากรรมที่เป็นสถาบัน ผู้แทนของสถาบันและบุคคลกลุ่มที่สอง คือเหยื่ออาชญากรรมซึ่งมีอายุต่ำกว่า 18 ปี บุคคลผู้ไร้ความสามารถ ผู้ถูกกระทำให้กลายเป็นบุคคลทุพพลภาพหรือเสียชีวิต โดยมีลำดับ ดังต่อไปนี้

ลำดับที่ 1 คู่สมรส

ลำดับที่ 2 ผู้พิทักษ์

ลำดับที่ 3 ผู้ปกครอง

ลำดับที่ 4 บุตร

ลำดับที่ 5 ญาติที่สืบสายเลือดเดียวกัน

ลำดับที่ 6 สมาชิกในครอบครัวคนอื่น ๆ

ลำดับที่ 7 บุคคลอื่นที่ได้รับแต่งตั้งจากศาล

ข. การทดแทนความเสียหายให้ดำเนินการโดยมลรัฐแก่เหยื่ออาชญากรรมและทายาทในคดีความผิดทางอาญาที่ร้ายแรง รวมทั้งคดีฆาตกรรมขณะขับรถ คดีเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว โดยกำหนดค่าทดแทน ได้แก่

(1) ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลจากการได้รับบาดเจ็บเนื่องจากการกระทำความผิดทางอาญา รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการรักษาทางจิตใจและการให้คำปรึกษา

(2) ค่าใช้จ่ายเนื่องจากการสูญเสียรายได้จากการทำงานอันเนื่องมาจากการได้รับบาดเจ็บ

(3) ค่าใช้จ่ายในการจัดการศพ

ในกรณีเหยื่อในคดีเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวต้องไม่คำนึงถึงความเกี่ยวพันหรือการอยู่อาศัยร่วมกับผู้กระทำความผิด แต่หากเงินค่าเสียหายตกแก่ผู้กระทำความผิดที่เป็นบุคคลในครอบครัว รัฐสามารถเรียกเงินเงินค่าทดแทนดังกล่าวได้

¹²¹ วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์ (2556). “สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา: การศึกษาวิจัยระบบการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย”. คฤษฎีนิพนธ์ นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 119-136.

ค. กระบวนการในการเรียกค่าชดเชยในแต่ละรัฐมีความแตกต่างกัน ซึ่งโดยทั่วไป ผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมจะถูกนำข้อมูลเข้าสู่โปรแกรมของรัฐโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทนายความ พยานหรือผู้ให้บริการ ซึ่งผู้เป็นเหยื่อสามารถค้นหาโปรแกรมดังกล่าวได้ด้วยตนเอง โดยสามารถใช้สิทธิได้ตามกฎหมายหรือผ่าน โปรแกรมความช่วยเหลือ โดยไม่คำนึงถึงภูมิฐานะของเหยื่อ รวมถึงคดีก่อการร้ายที่เกิดขึ้นต่อที่พักอาศัยของเหยื่อ โดยดำเนินการตามแบบคำร้องของรัฐนั้น ๆ ซึ่งเป็น บริการแบบครบวงจร (One Stop Service) ของสำนักงานในเมืองหลวงของรัฐ หรือสาขาของรัฐในเมืองหลวง หรือสำนักงานส่วนภูมิภาค และเจ้าหน้าที่มีหน้าที่ดำเนินการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ รายงานจากเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อพิจารณายืนยันว่าเกิดคดีอาญาและผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม มีความเกี่ยวข้องกับการกระทำที่ผิดกฎหมายหรือไม่ รวมทั้งรวบรวมข้อมูลจากหน่วยบริการของ จังหวัด โรงพยาบาล แพทย์ ที่ปรึกษา ที่พักอาศัย สถานที่ในการจัดงานศพ รวมทั้งนายจ้างของเหยื่อ กรณีมีการร้องขอชดเชยจากการสูญเสียในเรื่องการงาน โดยหลักเกณฑ์การพิจารณาในแต่ละรัฐจะมีความแตกต่างกัน แต่โปรแกรมพื้นฐานทั่วไปจะเหมือนกันคือต้องดำเนินการดังต่อไปนี้¹²²

(1) รายงานคดีอาญาต่อองค์กรทางกฎหมายภายใน 72 ชั่วโมง ยกเว้นกรณีเหยื่อที่ทุพพลภาพและกรณีอื่น ๆ ที่เป็นกรณีพิเศษ

(2) ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือทนายความในการสอบสวนและ ฟ้องร้องหรือดำเนินการตามกฎหมายในแต่ละรัฐ ซึ่งอาจมีข้อยกเว้นในเรื่องนี้อีก

(3) ยื่นคำร้องภายในกำหนดเวลา 1 ปี นับแต่วันเกิดเหตุ ซึ่งบางรัฐมีกรอบเวลาที่ ยาวกว่านี้และส่วนใหญ่สามารถสละข้อกำหนดนี้ หากโปรแกรมกำหนดให้ข้อมูลอื่น ๆ ที่เหมาะสม

(4) ส่งรายการค่าใช้จ่ายหรือค่าเสียหายที่มีได้ร่วมอยู่ในการประกันหรือจากแหล่งอื่น ๆ ทั้งนี้ เหยื่ออาชญากรรมต้องเป็นผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคดีอาญา และการจับกุม หรือพิพากษาต้องกระทำก่อนได้รับค่าชดเชย หากจะปฏิเสธการจ่ายค่าชดเชยแก่ผู้มีส่วนร่วมในการ กระทำความผิดต้องมีการพิจารณาจากรายงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นลำดับแรก ทั้งต้องให้ความ ระมัดระวังในการพิจารณาจ่ายค่าชดเชยตามความเหมาะสม เช่นหากเหยื่ออาชญากรรมมีส่วนใน การกระทำความผิดอาญา บุคคลในครอบครัวก็ไม่มีสิทธิในเงินชดเชยใด ๆ ทั้งสิ้น ในการจ่าย ค่าชดเชยของทุกรัฐรวมถึงค่าใช้จ่ายที่เป็นค่ายา ค่าปรึกษาทางสุขภาพจิต ค่าเสียหายที่เกิดจากการ สูญเสียรายได้เนื่องจากไม่สามารถปฏิบัติงานได้เพราะการเจ็บป่วยจากการกระทำความผิด

¹²² วรณนิตา สุขสวัสดิ์. (2562). “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญาตาม พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 (แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559)”. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทาง อาญา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม. หน้า 101-103.

ค่าสูญเสียเนื่องจากผู้อุปการะถึงแก่ความตายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญา และค่าใช้จ่ายในการจัดงานศพ รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการย้ายที่อยู่กรณีที่อยู่มีอันตรายที่ใกล้จะถึง หรือมีความจำเป็นในการรักษาพยาบาล เช่นความเจ็บป่วยทางอารมณ์อย่างรุนแรงจากการถูกทำร้าย ค่าเดินทางไปพบแพทย์เนื่องจากอยู่ห่างที่พักอาศัยหรือสถานที่ทำงาน หรือในกรณีพิเศษอื่น ๆ ค่าบริการเปลี่ยนหรือทดแทนการทำงานที่เหยื่อไม่สามารถกระทำได้อีกต่อไปเนื่องจากการถูกกระทำร้าย ได้รับบาดเจ็บซึ่งบางครั้งมีการจำกัดการจ่ายค่าชดเชยให้เฉพาะผู้ที่ไม่มีสมาชิกในครอบครัว ค่าซ่อมแซมที่พักอาศัยหรือยานพาหนะให้อยู่ในสภาพปกติก่อนเกิดอาชญากรรม ค่าใช้จ่ายในการบำบัดฟื้นฟูร่างกายของเหยื่ออาชญากรรม ค่าทนายความตามที่กำหนด

สำหรับทรัพย์สินที่ถูกขโมย สูญหายหรือถูกทำลายระหว่างการกระทำความผิดอาญา จะมีการจ่ายให้บางรัฐได้แก่ รัฐฟลอริดา รัฐนิวเจอร์ซีย์ และนิวยอร์ก ซึ่งครอบคลุมถึงค่าอุปกรณ์ทางการแพทย์ เช่น แวนสายตา อุปกรณ์ช่วยฟัง และรัฐที่จ่ายค่าชดเชยให้แก่เหยื่อในทันทีคือรัฐฮาวาย รัฐเทนเนสซี และ โรส ไอร์แลนด์ ซึ่งรัฐต่าง ๆ ได้เพิ่มระดับความช่วยเหลือค่าชดเชยให้สูงขึ้นในปัจจุบัน

3. สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ในส่วนของกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์ในการเรียกร้องค่าทดแทนจากรัฐสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการถูกดำเนินคดีอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้แก่¹²³

1. รัฐบัญญัติว่าด้วยค่าทดแทนความเสียหายสำหรับการดำเนินคดีอาญา ค.ศ.1971 เป็นบทบัญญัติที่ใช้กับการดำเนินคดีอาญา (Strafverfolgungsgesetz-StrEG 1971) (BGBl. I S. 157) เป็นระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) มีกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมาย ทำหน้าที่ควบคุมและรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวม มีรัฐเป็นผู้ดำเนินการในทุกขั้นตอน โดยเฉพาะในคดีอาญา รัฐมีบทบาทสำคัญในการดำเนินคดีมากกว่าเอกชนที่ผู้เสียหาย เนื่องจากรัฐเป็นผู้ที่คอยปกป้องผู้เสียหายซึ่งถือว่าเป็นผู้อ่อนแอในการตอบโต้กับอาชญากรรมจากผู้กระทำผิดเพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม¹²⁴

¹²³ ณรงค์ ใจหาญ. (2555). “โครงการศึกษาแนวทางการจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา โดยรัฐอันเกิดจากความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544: ศึกษาองค์กรศาลเป็นผู้พิจารณาสั่งจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา”. รายงานฉบับสมบูรณ์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 58.

¹²⁴ วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์. (2556). “สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา: การศึกษาวิจัยระบบการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย”. ดุษฎีนิพนธ์ นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หน้า 141.

โดยใช้กระบวนการวิธีพิจารณาในการพิสูจน์ความเสียหายทางแพ่งไปควบคู่กับกระบวนการพิจารณาเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำความผิดเพื่อให้วิธีพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกันเสร็จสิ้นไปในคราวเดียวกัน ตามหลักกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้บัญญัติให้เป็นสิทธิของผู้เสียหายที่มีสิทธิจะเรียกค่าเสียหายในทางแพ่งสามารถยื่นคำร้องเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาได้

ต่อมาในปี ค.ศ. 1976 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้มีการตราบัญญัติชดเชยความเสียหายแก่เหยื่อ ค.ศ. 1976 (พ.ศ. 2519) (Victim Compensation Act 1976) ขึ้นเพื่อเป็นการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา โดยชดเชยความเสียหายจากการที่ต้องตกเป็นผู้เสียหาย และช่วยเหลือเพื่อให้ผู้เสียหายหลีกเลี่ยงความเสี่ยงในการเรียกร้องค่าเสียหาย ทำให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้มีการชดเชยค่าเสียหายจากผู้กระทำความผิดและดำเนินคดีในศาลอาญาเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าเสียหายได้ หากศาลพิจารณาเห็นว่า คำร้องของผู้เสียหายมีมูล ศาลจะพิจารณาดัดสินคดีเพื่อพิสูจน์ถึงการกระทำความผิดอาญาของจำเลย และมีอำนาจใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายตามที่ศาลเห็นสมควร โดยพิจารณาจากพฤติการณ์ที่เกิดขึ้น พยานหลักฐานความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ สาเหตุที่แท้จริงของความเสียหายที่เกิดขึ้น และในการใช้ดุลพินิจของศาลจะต้องให้เหตุผลประกอบในคำพิพากษาด้วย นอกจากนี้สิทธิดังกล่าว สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนียังมีโครงการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหาย (Crime Victim Compensation Program) โดยผู้มีสิทธิร้องขอ ได้แก่ ผู้เสียหายและทายาท โดยการรายงานอาชญากรรมต่อพนักงานตำรวจ ให้รายละเอียดเกี่ยวกับวัน เวลา สถานที่ และรายละเอียดเกี่ยวกับการบาดเจ็บ การสูญเสียชีวิต ความเสียหายหรือการสูญเสียของทรัพย์สิน ค่าตอบแทนความเสียหายดังกล่าว รวมถึงค่ารักษาพยาบาล ร่างกายและสภาพจิต การฟื้นฟูและการบำบัดร่างกาย ค่าใช้จ่ายในพิธีศพ ค่าเลี้ยงดูบุตร ค่าบริการในการหางานใหม่ ฯลฯ สำหรับค่าตอบแทนดังกล่าวกฎหมายมิได้กำหนดเพดานขั้นสูงไว้อย่างใด โดยมีหน่วยงานที่ดูแลในเรื่องนี้คือ กระทรวงแรงงานและกิจการสังคม (Ministry of Work and Social Order)¹²⁵

¹²⁵ สมคิด สายเจริญ. “แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1”. เอกสารวิชาการส่วนบุคคล หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 60 ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2560 – 2561. หน้า 27-28.

2. รัฐบัญญัติว่าด้วยฟื้นฟูเหยี่ยวาและจ่ายค่าทดแทนแก่ผู้เสียหายที่ถูกดำเนินคดีอาญาที่ขัดต่อกฎหมายในเขตเยอรมันตะวันออก (Strafrechtliches Rehabilitierungsgesetz-StrRehaG) โดยกฎหมายฉบับนี้มีสถานะเป็นกฎหมายเฉพาะบทบัญญัติขึ้นเพื่อการฟื้นฟูเหยี่ยวาและจ่ายค่าชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้ตกเป็นเหยื่อของการใช้กระบวนการหรือมาตรการทางอาญาที่ขัดต่อกฎหมายในยุคสมัยและในพื้นที่ที่เคยเป็นเขตปกครองเยอรมันตะวันออก-DDR (ตั้งแต่ 8 เมษายน ค.ศ. 1945 ถึง 2 ตุลาคม ค.ศ. 1990) เท่านั้น

สำหรับในส่วนของกฎหมายเกี่ยวกับค่าทดแทนผู้เสียหายในคดีอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจะได้วิเคราะห์เฉพาะประเด็นตามรัฐบัญญัติชดเชยความเสียหายแก่เหยื่อ ค.ศ. 1976 (Victim Compensation Act 1976) ซึ่งมีหลักกฎหมาย ดังนี้¹²⁶

(1) สิทธิของผู้เสียหาย

ก. สิทธิในการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร ได้แก่สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในขั้นตอนต่าง ๆ และมีสิทธิอยู่ร่วมและมีส่วนร่วมในการดำเนินคดี ตรวจสอบสำนวนและการซักถามปัญหาในคดี

ข. สิทธิในการริเริ่มในการร้องเรียนหรือบอกกล่าว เรียกร้องและการดำเนินคดี ทั้งโดยลักษณะคดีและการดำเนินคดีที่เป็นการเฉพาะตัว รวมทั้งสิทธิปฏิเสธที่จะไม่ดำเนินคดีต่อไป และสิทธิในการอุทธรณ์

(2) หน้าที่ของผู้เสียหาย ได้แก่หน้าที่ที่ต้องมาปรากฏตัวในศาลนอกเหนือจากการเป็นพยาน ต้องอดทนต่อการพิจารณาคดีในศาล รวมทั้งการให้การเป็นพยานต่อศาล

(3) การคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายเพื่อให้ได้รับการคุ้มครองตามสิทธิดังกล่าวและสามารถปฏิบัติหน้าที่ของตน โดยมีสิทธิในการมีผู้ให้คำแนะนำและปลอดจากค่าใช้จ่ายในคดีในการที่ได้รับความคุ้มครองรวมทั้งการคุ้มครองในเนื้อหาคดีและกรียาทำทาง มีเอกสิทธิในการซักถาม จำกัดขอบเขตการรายงานของสื่อมวลชนในการดำเนินคดี มีสิทธิในการดำเนินการเพื่อให้ได้ค่าชดเชยความเสียหายในการดำเนินคดีต่อไปและได้รับคุ้มกันความปลอดภัยจากการดำเนินการเรียกร้องความเสียหายในคดีอาญา

¹²⁶ วีระศักดิ์ แสงสารพันธุ์. (2543). “ผู้เสียหายในคดีอาญา: การศึกษาสิทธิและการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาในกระบวนการยุติธรรมไทย”. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 125.

อนึ่ง ตามกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้มีการบัญญัติแยกในการตีความคำว่า “เหยื่อ” และ “ผู้เสียหาย” ไว้โดยชัดเจน โดยแยกระหว่างสิทธิของผู้เสียหายรวมถึงผู้แทนของผู้เสียหายในการฟ้องร้องคดีอาญาว่าสามารถดำเนินการได้ในคดีอาญาเรื่องใดและเป็นผู้ใดบ้าง และผู้เสียหายรายใดจะได้รับการช่วยเหลือเยียวยาความเสียหายหรือไม่อย่างไร ในกรณีที่ผู้เสียหายยื่นฟ้องคดีเอง ผู้มีสิทธิได้แก่¹²⁷

- (1) ตัวผู้เสียหายเอง
- (2) ผู้เป็นหัวหน้าของเจ้าพนักงานและสมาชิกในครอบครัวผู้ตายเป็นผู้มีสิทธิร้องทุกข์และยื่นฟ้องคดีได้ตามกฎหมาย
- (3) กรณีที่ผู้เสียหายขาดความสามารถตามความหมายของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ผู้แทนผู้เสียหายมีสิทธิยื่นฟ้องคดีอาญาแทนใน 2 กรณี คือ
  - ก. เมื่อผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริตเป็นผู้เสียหาย และ
  - ข. เมื่อนิติบุคคลเป็นผู้เสียหาย ตัวแทนตามกฎหมายสามารถยื่นฟ้องคดีแทนได้
- (4) กรณีมีผู้เสียหายหลายคน ทุกคนมีสิทธิยื่นฟ้องคดีได้ แต่หากผู้เสียหายคนใดคนหนึ่งยื่นฟ้องคดีแล้ว ผู้เสียหายคนอื่นจะยื่นฟ้องไม่ได้แต่สามารถเข้ามาในกระบวนการพิจารณาคดีได้ และคำวินิจฉัยของศาลที่เป็นผลดีแก่ผู้กล่าวหา สามารถใช้ยื่นกับผู้เสียหายได้ทุกคน

อย่างไรก็ตาม ผู้เสียหายในคดีอาญาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนียังคงมีสิทธิจำกัดบางประการในการดำเนินกระบวนการทางอาญา แม้ต่อมาจะมีการเสนอให้มีการขยายสิทธิของผู้เสียหายในปี ค.ศ. 1987 โดยมีการแก้ไขกฎหมายอาญาซึ่งมีผลให้ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินคดีและสามารถเข้าถึงสำนวนคดีได้โดยการดำเนินการของนักกฎหมายสำหรับคดีอาญาที่เป็นคดีหมิ่นประมาทและคดีทำร้ายร่างกาย ผู้เสียหายอาจร้องขอให้ดำเนินคดีในความผิดอาญาโดยการฟ้องคดีด้วยตนเอง ทั้งนี้ไม่อาจได้รับความช่วยเหลือจากสำนักงานอัยการเนื่องจากถือว่าเป็นคดีที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สาธารณะ และการกระทำความผิดดังกล่าวหากคดีที่ผู้เสียหายฟ้องเองอยู่ในกระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างคู่กรณีที่ไม่ประสบความสำเร็จ ถือว่าผู้เสียหายซึ่งเป็นเอกชนดำเนินคดีในบทบาทเดียวกับพนักงานอัยการและไม่อาจร้องขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ ในกรณีความผิดคดีอาญาร้ายแรง ผู้เสียหายสามารถเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้ ในกรณีนี้ ผู้เสียหายสามารถดูสำนวนคดีของพนักงานอัยการได้เช่นเดียวกับการได้รับสิทธิในการใช้ประโยชน์จาก

¹²⁷ วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์. (2556). “สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา: การศึกษาวิจัยระบบการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย”. คุชฎินิพนธ์ นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 141.

พยานหลักฐานที่ได้รับการรับรองแล้วและสามารถใช้สิทธิในการอุทธรณ์ แต่ไม่สามารถทำคำพิพากษาผู้กระทำผิดได้¹²⁸ ซึ่งต่อมาในปี ค.ศ. 2004 มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติปรับปรุงการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ค.ศ. 2004 (Victims' Rights Reform Act of 2004) แทนกฎหมายฉบับเดิมที่ใช้มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1987 โดยกำหนดให้ผู้เสียหายสามารถเข้าร่วมในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในฐานะ “ผู้ช่วยพนักงานอัยการ” (Private accessory prosecutor) ในบางกรณีที่การกระทำ ความผิดนั้นส่งผลกระทบต่อผู้เสียหายเป็นการเฉพาะตัว เช่น ความผิดเกี่ยวกับเพศ คดีทำร้ายร่างกาย การล้ามนุญย์ การดำรงชีพจากรายได้ของหญิงซึ่งค้าประเวณี หมิ่นประมาท ที่ผู้เสียหายต้องดำเนินการร้องทุกข์ก่อน¹²⁹

4. เปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายค่าตอบแทนความผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในประเทศไทยและต่างประเทศ

ในการศึกษาหลักกฎหมายไทย โดยพิจารณาจากพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ซึ่งบังคับใช้ในปัจจุบันและหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในต่างประเทศดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาพบว่า ยังมีข้อแตกต่างในหลักกฎหมายและวิธีการกำหนดค่าตอบแทนหรือค่าชดเชยเพื่อเยียวยาบุคคลที่ได้รับความเสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม รวมทั้งรายละเอียดเกี่ยวกับคุณสมบัติของบุคคลและวิธีการเยียวยาเหยื่ออาชญากรรมซึ่งอาจเป็นผู้เสียหาย ทายาทหรือบุคคลที่กฎหมายกำหนดในบางประเด็น ซึ่งผู้ศึกษาจะได้ศึกษาเปรียบเทียบประเด็นดังกล่าว ตามหลักกฎหมายของประเทศไทย ประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งผู้ศึกษาพอสรุปเป็นประเด็นต่าง ๆ ตามหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศที่ได้ศึกษาข้างต้น ดังตารางเปรียบเทียบต่อไปนี้

¹²⁸ ชนะรัตน์ ผกาพันธ์. (2560). “มาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย”. สารนิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม. หน้า 52-55.

¹²⁹ วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์. (2556). “สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา: การศึกษาวิจัยระบบการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย”. ดุษฎีนิพนธ์. นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 147.

ตารางที่ 3.2 ตารางเปรียบเทียบหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในประเทศไทยและต่างประเทศ

ประเด็นศึกษา เปรียบเทียบ	ประเทศไทย	ประเทศญี่ปุ่น	สหรัฐอเมริกา	สหพันธ์สาธารณรัฐ เยอรมนี
1. กฎหมายที่ เกี่ยวข้อง	- พระราชบัญญัติ ค่าตอบแทน ผู้เสียหาย และค่า ทดแทนและ ค่าใช้จ่ายแก่จำเลยใน คดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ตามพระราชบัญญัติ ค่าตอบแทน ผู้เสียหายและค่า ทดแทนและ ค่าใช้จ่ายแก่จำเลยใน คดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559	- พระราชบัญญัติ พื้นฐานว่าด้วยเหยื่อ อาชญากรรม พ.ศ. 2547 (ค.ศ. 2004) (Basic Act on Crime Victims (Act No. 161 of 2004)	- รับบัญญัติเหยื่อ อาชญากรรม พ.ศ. 2527 (ค.ศ. 1984) - Victims of Crime Act of 1984 (VOCA))	- รับบัญญัติชดเชย ความเสียหายแก่เหยื่อ ค.ศ. 1976 (Victim Compensation Act 1976)
2. ผู้มีสิทธิ ได้รับ ค่าตอบแทน และค่าทดแทน ตามกฎหมาย	- ผู้เสียหายที่มีสิทธิ ได้รับค่าตอบแทน ต้อง เป็นบุคคลซึ่ง ได้รับความเสียหาย ถึงแก่ชีวิต ร่างกาย หรือจิตใจ เนื่องจาก การกระทำความผิด อาญาของผู้อื่นและ เป็นความผิดตามที่ กฎหมายกำหนดไว้ - จำเลยที่มีสิทธิ ได้รับค่าตอบแทน และค่าใช้จ่ายต้อง	- ผู้เสียหายหรือเหยื่อ อาชญากรรมที่มีสิทธิ ได้รับค่าชดเชยได้แก่ เหยื่ออาชญากรรมถึง แก่ความตายและ ทายาทยังมีชีวิตอยู่ หรือเหยื่อได้รับ บาดเจ็บหรือเจ็บป่วย รุนแรง หรือตกเป็นผู้ พิกัดตามระดับที่ กฎหมายบัญญัติใน ลักษณะใดลักษณะ หนึ่ง	- ผู้มีสิทธิได้รับ ค่าชดเชยจากรัฐ ได้แก่ - บุคคลที่ได้รับ ความทรมาณทาง ร่างกาย จิตใจ หรือ ได้รับความ เสียหายทางการ เงินอันเป็นผลจาก การกระทำ ความผิดทางอาญา รวมทั้งเหยื่อ อาชญากรรมที่	- ผู้มีสิทธิได้รับ ค่าเสียหายจากรัฐ ได้แก่ (1) ตัวผู้เสียหายเอง (2) ผู้เป็นหัวหน้าของ เจ้าพนักงาน และ สมาชิกในครอบครัว ผู้เสียหายที่ถึงแก่ ความตาย (3) ผู้แทนของ ผู้เสียหายในกรณี ผู้เสียหายขาด ความสามารถตาม ความหมายของ

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ประเด็นศึกษา เปรียบเทียบ	ประเทศไทย	ประเทศญี่ปุ่น	สหรัฐอเมริกา	สหพันธ์สาธารณรัฐ เยอรมนี
	เป็นจำนวน ที่ถูก ดำเนินคดีโดย พนักงานอัยการ ซึ่งถูกคุมขังใน ระหว่างการพิจารณา คดี และเป็นจำนวนที่ ศาลมีคำพิพากษาถึง ที่สุดว่าไม่ได้เป็น ผู้กระทำความผิด หรือการกระทำของ จำนวนไม่เป็นความผิด หรือพนักงานอัยการ ได้ถอนฟ้องใน ระหว่างดำเนินคดี เนื่องจาก ปรากฏหลักฐานแน่ ชัดว่าไม่ได้เป็น ผู้กระทำความผิด		เป็นสถาบัน ผู้แทน ของสถาบันและ - เขื่ออาชญากรรม ซึ่งมีอายุต่ำกว่า 18 ปี บุคคลผู้ไร้ ความสามารถ ผู้ถูกกระทำให้ กลายเป็นบุคคล ทุพพลภาพหรือ เสียชีวิต ได้แก่คู่ สมรสผู้พิทักษ์ ผู้ปกครอง บุตร ญาติที่สืบสายเลือด เดียวกัน สมาชิกใน ครอบครัวคนอื่น ๆ และบุคคลอื่นที่ ได้รับแต่งตั้ง จากศาล	กฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่ง มี 2 กรณี คือ ก. เมื่อผู้เยาว์หรือผู้ วิกลจริตเป็นผู้เสียหาย และ ข. เมื่อนิติบุคคลเป็น ผู้เสียหาย (4) กรณีมีผู้เสียหาย หลายคน ทุกคนมีสิทธิ ดำเนินการได้ แต่หาก ผู้เสียหายคนใดคนหนึ่ง ได้ดำเนินการไปแล้ว ผู้เสียหายคนอื่นไม่ สามารถใช้สิทธิ ดังกล่าวได้
3. ระยะเวลา ของผู้มีสิทธิ ยื่นคำขอ	- กรณีผู้เสียหาย ขอรับค่าตอบแทน ต้องขอรับสิทธิ ภายใน 1 ปีนับแต่ วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึง การกระทำความผิด - กรณีจำนวนขอรับค่า ทดแทนและค่าใช้จ่าย ต้องขอรับสิทธิ ภายใน 1 ปีนับแต่ วันที่มีคำพิพากษา	- ผู้ร้องยื่นคำขอรับ เงินช่วยเหลือพร้อม เอกสารภายใน กำหนดเวลา 2 ปี นับ แต่รู้ถึงเหตุของการ ได้รับเงินช่วยเหลือ หรือภายในเวลา 7 ปี นับแต่วันที่เกิดการ กระทำความผิด ยกเว้นในกรณีที่ สามารถยื่นคำร้องได้	- ผู้เสียหาย จะต้องยื่นคำขอ ภายในกำหนด 1 ปี นับแต่เกิดเหตุ	- ไม่ได้กำหนดเวลาขึ้น คำขอ

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ประเด็นศึกษา เปรียบเทียบ	ประเทศไทย	ประเทศญี่ปุ่น	สหรัฐอเมริกา	สหพันธ์สาธารณรัฐ เยอรมนี
	ถึงที่สุดหรือวันที่ ศาลมีคำสั่งอนุญาต ให้พนักงานอัยการ ถอนฟ้อง	เมื่อหมดเหตุอันแล้ว ให้มีสิทธิยื่นคำร้อง ได้ภายในเวลา 6 เดือน		
4. สถานที่และ วิธียื่นคำขอรับ สิทธิ	- ยื่นคำขอรับสิทธิ ด้วยตนเอง ณ สำนักงาน ช่วยเหลือทางการ เงินแก่ผู้เสียหายและ จำเลยในคดีอาญา กระทรวง ยุติธรรมหรือที่หรือ สำนักงานบังคับคดี จังหวัด เรือนจำ จังหวัด ท้องที่สถาน คุมประพฤติจังหวัด และสถานพินิจ จังหวัดทุกจังหวัดทั่ว ประเทศ - ยื่นคำขอรับสิทธิ โดยทางอื่น ได้แก่ (1) ไปรษณีย์ ลงทะเบียนตอบรับ (2) โทรสาร (3) สื่อทาง อิเล็กทรอนิกส์	- ผู้ร้องขอยื่นคำ ขอรับเงินช่วยเหลือ พร้อมเอกสารที่ สถานีตำรวจใน ท้องที่หรือสำนักงาน ตำรวจแห่งชาติ	- ผู้ร้องยื่นคำขอต่อ เจ้าหน้าที่กองทุน ช่วยเหลืออาชญากรรม ในแต่ละมลรัฐที่ ตนมีภูมิลำเนาอยู่	- ผู้ร้องยื่นคำขอรับค่า ทดแทนโดยการ รายงานอาชญากรรม ต่อพนักงานตำรวจ โดยมี Ministry of Work and Social Order เป็นผู้ ควบคุมดูแล โดยผู้ ร้องต้องให้ รายละเอียดเกี่ยวกับ วัน เวลา สถานที่ รวมทั้งรายละเอียด เกี่ยวกับการบาดเจ็บ การสูญเสียชีวิต หรือ ความเสียหายหรือ สูญเสียของทรัพย์สิน ค่าตอบแทนความ เสียหายดังกล่าว รวมถึงค่า รักษาพยาบาล ร่างกาย และสภาพจิต การ ฟื้นฟูและการบำบัด ร่างกาย ค่าใช้จ่ายใน พิธีศพ ค่าเลี้ยงดูบุตร ค่า บริการในการหา งานใหม่ ฯลฯ

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ประเด็นศึกษา เปรียบเทียบ	ประเทศไทย	ประเทศญี่ปุ่น	สหรัฐอเมริกา	สหพันธ์สาธารณรัฐ เยอรมนี
5. ประเภทของ ค่าตอบแทน และค่าทดแทน ตามกฎหมาย	- ค่าตอบแทนแก่ ผู้เสียหาย ได้แก่ - ค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ในการรักษาพยาบาล - ค่าฟื้นฟู สมรรถภาพทาง ร่างกายและจิตใจ - ค่าขาดประโยชน์ ที่หาได้ใน ระหว่างที่ไม่สามารถ ประกอบกิจการงานได้ ตามปกติ เป็น ระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันที่ไม สามารถ ประกอบกิจการงานได้ ตามปกติ - ค่าตอบแทนความ เสียหายอื่นนอกจาก ข้อ 1-3 - กรณีผู้เสียหายถึง แก่ความตาย - ค่าตอบแทน - ค่าจัดการศพ - ค่าขาดอุปการะ เลี้ยงดู - ค่าเสียหายอื่น นอกจากข้อ 1-3 * ค่าทดแทนและ ค่าใช้จ่ายแก่จำเลย	- ตามหลักกฎหมาย ญี่ปุ่นกำหนด หลักเกณฑ์ว่า หาก ผู้เสียหายหรือเหยื่อ อาชญากรรมมิได้รับ การเยียวยาความ เสียหายจากผู้กระทำ ผิดหรือทางอื่นใด รัฐ ต้องชดเชยความ เสียหายทางการเงิน แก่ผู้มีสิทธิได้รับการ ชดเชยความเสียหาย ซึ่งรัฐจะกำหนดเป็น จำนวนเงิน โดยจ่าย เพียงครั้งเดียว ตาม มติคณะรัฐมนตรีว่า ด้วยการชดเชยความ เสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือเหยื่อ อาชญากรรมใน คดีอาญาโดยรัฐ เลขที่ 287 ลงวันที่ 4 พฤศจิกายน 1980	- ค่าทดแทนความ เสียหายให้แก่ - ค่าใช้จ่ายในการ รักษาพยาบาลจาก การได้รับบาดเจ็บ เนื่องจากการ กระทำผิดทาง อาญา รวมทั้ง ค่าใช้จ่ายในการ รักษาทางจิตใจ และการให้ คำปรึกษา - ค่าใช้จ่าย เนื่องจากการ สูญเสียรายได้จาก การทำงานอัน เนื่องมาจากการ ได้รับบาดเจ็บ - ค่าใช้จ่ายในการ จัดการศพ - ค่าขาดอุปการะ - ค่าใช้จ่ายในการ ย้ายหรือหาที่อยู่ ใหม่ - ค่าเดินทางไปพบ ผู้ทำการรักษา - ค่าบริการเพื่อ ทดแทนงานที่ เหยื่อไม่สามารถที่ จะทำได้อีกต่อไป	- ค่าทดแทนความ เสียหายให้แก่ - ค่าทดแทนจากการ บาดเจ็บ - ค่าทดแทนจากการ สูญเสียชีวิต - ค่าทดแทนความ เสียหายหรือสูญเสีย ของทรัพย์สิน - ค่าตอบแทนความ เสียหายดังกล่าว - ค่ารักษาพยาบาล ร่างกายและสภาพจิต - ค่าตอบแทนเพื่อการ ฟื้นฟูและการบำบัด ร่างกาย - ค่าใช้จ่ายในพิธีศพ - ค่าเลี้ยงดูบุตร - ค่าบริการในการหา งานใหม่ - ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ประเด็นศึกษา เปรียบเทียบ	ประเทศไทย	ประเทศญี่ปุ่น	สหรัฐอเมริกา	สหพันธ์สาธารณรัฐ เยอรมนี
	กรณีทั่วไป - ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาลซึ่งความเจ็บป่วยต้องเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี - ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจซึ่งความเจ็บป่วยต้องเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี - ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดีระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติ - ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี - ค่าทนายความเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินอัตรากฎกระทรวงกำหนด		- ค่าใช้จ่ายในการทำความสะอาดสถานที่เกิดเหตุ - ค่าซ่อมแซมที่พักอาศัยหรือยานพาหนะให้แก่เหยื่ออาชญากรรม - ค่าทนายความ	

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ประเด็นศึกษา เปรียบเทียบ	ประเทศไทย	ประเทศญี่ปุ่น	สหรัฐอเมริกา	สหพันธ์สาธารณรัฐ เยอรมนี
6. รูปแบบการ เยียวยาความ เสียหาย	- รูปแบบการเยียวยา เป็นตัวเงิน	- รูปแบบการเยียวยา เป็นตัวเงินและการ เยียวยาทางจิตใจ	- รูปแบบการ เยียวยาเป็นตัวเงิน และการเยียวยา ทางจิตใจ	- รูปแบบการเยียวยา เป็นตัวเงินและการ เยียวยาทางจิตใจ
7. จำนวน งบประมาณที่ ใช้จ่ายเป็น ค่าตอบแทน และค่าทดแทน	- ค่าตอบแทน ผู้เสียหาย และค่า ทดแทนและ ค่าใช้จ่ายแก่จำเลยใน คดีอาญา คดียาเสพติด รายได้งบประมาณ แผ่นดิน	- เงินช่วยเหลือ ผู้เสียหายหรือเหยื่อ อาชญากรรมใน คดีอาญา มาจากเงิน งบประมาณที่รัฐบาล ญี่ปุ่นจัดสรรให้กับ สำนักงานตำรวจ แห่งชาติ	- เงินช่วยเหลือ ผู้เสียหายหรือเหยื่อ อาชญากรรมมีราย รับมาจากค่าปรับ ในคดีอาญา ค่าปรับเมื่อผิด สัญญาปล่อยตัว ชั่วคราว และการ ริบทรัพย์จากการ ดำเนิน กระบวนการ ยุติธรรมทางอาญา ของพนักงาน อัยการ ศาล สหรัฐอเมริกา และ เรือนจำ ต่าง ๆ ซึ่งไม่ได้มาจาก ภาษีของประชาชน ทั่วไป	- เงินช่วยเหลือ ผู้เสียหายหรือเหยื่อ อาชญากรรมใน คดีอาญา มาจากเงิน งบประมาณของ กระทรวงแรงงาน และกิจการสังคม (Ministry of Work and Social Order)

จากตารางเปรียบเทียบหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในประเทศไทยและต่างประเทศ ซึ่งผู้ศึกษาได้เปรียบเทียบหลักกฎหมายไทยโดยพิจารณาจากพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี พอสรุปได้ ดังนี้

1. กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาพบว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในประเทศไทย ได้แก่ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ในประเทศญี่ปุ่นใช้พระราชบัญญัติพื้นฐานว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรม (Basic Act on Crime Act No.161 of 2004) ซึ่งเป็นกฎหมายว่าด้วยการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ สำหรับสหรัฐอเมริกาใช้รัฐบัญญัติเหยื่ออาชญากรรม พ.ศ. 2527 (Victims of Crime Act of 1984 (VOCA) และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ใช้พระราชบัญญัติชดเชยความเสียหายแก่เหยื่อ ค.ศ. 1976 (Victim Compensation Act 1976) ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดทางอาญา โดยมีแนวคิดที่ถือว่ารัฐมีหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยของพลเมืองจากอาชญากรรม หากมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น รัฐย่อมมีหน้าที่รับผิดชอบชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นเนื่องจากความบกพร่องของรัฐ

2. ผู้มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนและค่าทดแทนตามกฎหมาย ได้แก่ ผู้เสียหายที่เป็นบุคคล ซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิต ร่างกายหรือจิตใจ เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่นและเป็นความผิดตามที่กฎหมายกำหนดไว้ และจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ ซึ่งถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี และต้องเป็นจำเลยที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด หรือพนักงานอัยการได้ถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดี เนื่องจากปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งตามกฎหมายญี่ปุ่น ผู้มีสิทธิได้รับค่าชดเชยได้แก่ ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่ถึงแก่ความตายและทายาทยังมีชีวิตอยู่ หรือเหยื่อได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยรุนแรง หรือตกเป็นผู้พิการตามระดับที่กฎหมายบัญญัติในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกาและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดให้บุคคลที่มีสิทธิได้รับค่าชดเชยจากรัฐ ได้แก่ บุคคลที่ได้รับความทรมาณทางร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสียหายทางการเงินอันเป็นผลจากการกระทำความผิดทางอาญารวมทั้งเหยื่ออาชญากรรมที่เป็นสถาบัน ผู้แทนของสถาบันและเหยื่ออาชญากรรมซึ่งมีอายุต่ำกว่า 18 ปี บุคคลผู้ไร้ความสามารถ ผู้ถูกกระทำให้กลายเป็นบุคคลทุพพลภาพหรือเสียชีวิต ได้แก่ คู่สมรส ผู้พิทักษ์ ผู้ปกครอง บุตร ญาติที่สืบสายเลือดเดียวกัน สมาชิกในครอบครัวคนอื่น ๆ และบุคคลอื่นที่ได้รับแต่งตั้งจากศาล และในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้แก่ ตัวผู้เสียหายเอง หัวหน้าของเจ้าพนักงาน และสมาชิกในครอบครัวผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตาย ผู้แทนของผู้เสียหายในกรณีที่ผู้เสียหายขาดความสามารถตามความหมายของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มี 2 กรณี คือ เมื่อผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริตเป็นผู้เสียหาย และเมื่อนิติบุคคลเป็นผู้เสียหาย หากในกรณีมีผู้เสียหายหลายคน

ทุกคนมีสิทธิดำเนินการได้ แต่หากผู้เสียหายคนใดคนหนึ่งได้ดำเนินการไปแล้ว ผู้เสียหายคนอื่นไม่สามารถใช้สิทธิดังกล่าวได้

3. ระยะเวลาของผู้มีสิทธิยื่นคำขอตามหลักกฎหมายไทย กรณีผู้เสียหายขอรับค่าตอบแทน ต้องขอรับสิทธิภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิด และในกรณีจำเลยขอรับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายต้องขอรับสิทธิภายใน 1 ปี นับแต่วันที่มิคำพิพากษาถึงที่สุดหรือวันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้พนักงานอัยการถอนฟ้อง ซึ่งมีข้อแตกต่างจากหลักกฎหมายญี่ปุ่นที่กำหนดให้ผู้ร้องยื่นคำขอรับเงินช่วยเหลือพร้อมเอกสารภายในกำหนดเวลา 2 ปี นับแต่รู้ถึงเหตุของการได้รับเงินช่วยเหลือหรือภายในเวลา 7 ปี นับแต่วันที่เกิดการกระทำความผิด ยกเว้นในกรณีที่ผู้เสียหายยื่นคำร้องได้เมื่อหมดเหตุอันแล้ว ให้มีสิทธิยื่นคำร้องได้ภายในเวลา 6 เดือน ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกา หลักกฎหมายกำหนดให้ผู้เสียหายจะต้องยื่นคำขอภายในกำหนด 1 ปี นับแต่เกิดเหตุ ส่วนประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีไม่ได้กำหนดระยะเวลายื่นคำร้องขอไว้

4. สถานที่และวิธียื่นคำขอรับสิทธิ ตามหลักกฎหมายไทย กำหนดให้ผู้ร้องสามารถยื่นคำขอรับสิทธิด้วยตนเอง ณ สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กระทรวงยุติธรรมหรือที่หรือสำนักงานบังคับคดีจังหวัด เรือนจำจังหวัด ทักษสถาน คุมประพฤติกจังหวัด และสถานพินิจจังหวัดทุกจังหวัดทั่วประเทศ และในปัจจุบันสามารถยื่นคำขอรับสิทธิ โดยทางอื่น ได้แก่ ส่งไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ โทรสาร และสื่อทางอิเล็กทรอนิกส์ สำหรับในประเทศญี่ปุ่น หลักกฎหมายกำหนดให้ผู้ร้องขอยื่นคำขอรับเงินช่วยเหลือพร้อมเอกสารที่สถานีตำรวจในท้องที่หรือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในสหรัฐอเมริกา กำหนดให้ผู้ร้องยื่นคำขอต่อเจ้าหน้าที่กองทุนเหยื่ออาชญากรรมในแต่ละมลรัฐที่ตนมีภูมิลำเนาอยู่ และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ให้ผู้ร้องยื่นคำขอรับค่าทดแทนโดยการรายงานอาชญากรรมต่อพนักงานตำรวจโดยมี Ministry of Work and Social Order เป็นผู้ควบคุมดูแล โดยผู้ร้องต้องให้รายละเอียดเกี่ยวกับวัน เวลา สถานที่ รวมทั้งรายละเอียดเกี่ยวกับการบาดเจ็บ การสูญเสียชีวิต หรือความเสียหายหรือสูญเสียของทรัพย์สิน ค่าตอบแทนความเสียหายดังกล่าว รวมถึงค่ารักษาพยาบาล ร่างกายและสภาพจิต การฟื้นฟูและการบำบัดร่างกาย ค่าใช้จ่ายในพิธีศพ ค่าเลี้ยงดูบุตร ค่าบริการในการหางานใหม่ ฯลฯ

5. ประเภทของค่าตอบแทนและค่าทดแทนตามกฎหมาย สำหรับกฎหมายไทยได้กำหนดค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย ได้แก่ ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบกิจการงานได้ตามปกติ เป็นระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันที่ไม่สามารถประกอบกิจการงานได้ตามปกติ ค่าตอบแทนความเสียหายอื่นนอกจากข้อ 1-3 ในกรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ค่าตอบแทนค่าจัดการศพ ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดู ค่าเสียหายอื่นนอกจากข้อ 1-3 สำหรับค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย

แก่จำเลยกรณีทั่วไป ได้แก่ ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาลซึ่งความเจ็บป่วยต้องเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจซึ่งความเจ็บป่วยต้องเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี ค่าขาดประโยชน์ที่ตามมาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดี ระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี ค่าทนายความเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินอัตรากฎกระทรวงกำหนด ตามหลักกฎหมายญี่ปุ่น กำหนดว่า หากผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมมิได้รับการเยียวยาความเสียหายจากผู้กระทำผิดหรือทางอื่นใด รัฐต้องชดเชยความเสียหายทางการเงินแก่ผู้มีสิทธิได้รับการชดเชยความเสียหายซึ่งรัฐจะกำหนดเป็นจำนวนเงินโดยจ่ายเพียงครั้งเดียว ตามมติคณะรัฐมนตรีว่าด้วยการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ เลขที่ 287 ลงวันที่ 4 พฤศจิกายน ค.ศ 1980 ในประเทศสหรัฐอเมริกา ค่าทดแทนความเสียหายได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลจากการได้รับบาดเจ็บเนื่องจากการกระทำผิดทางอาญา รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการรักษาทางจิตใจและการให้คำปรึกษา ค่าใช้จ่ายเนื่องจากการสูญเสียรายได้จากการทำงานอันเนื่องมาจากการได้รับบาดเจ็บ ค่าใช้จ่ายในการจัดการศพ ค่าขาดอุปการะ ค่าใช้จ่ายในการย้ายหรือหาที่อยู่ใหม่ ค่าเดินทางไปพบผู้ทำการรักษา ค่าบริการเพื่อทดแทนงานที่เหยื่อไม่สามารถที่จะทำได้อีกต่อไป ค่าใช้จ่ายในการทำความสะดวกสถานที่เกิดเหตุ ค่าซ่อมแซมที่พักอาศัยหรือยานพาหนะให้แก่เหยื่ออาชญากรรม ค่าทนายความ และในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กำหนดให้ ค่าทดแทนความเสียหายได้แก่ ค่าทดแทนความเสียหายได้แก่ ค่าทดแทนจากการบาดเจ็บ ค่าทดแทนจากการสูญเสียชีวิต ค่าทดแทนความเสียหายหรือสูญเสียของทรัพย์สิน ค่าตอบแทนความเสียหายดังกล่าว ค่ารักษาพยาบาล ร่างกายและสภาพจิตใจ ค่าตอบแทนเพื่อการฟื้นฟูและการบำบัดร่างกาย ค่าใช้จ่ายในพิธีศพ ค่าเลี้ยงดูบุตร ค่าบริการในการหางานใหม่ ค่าใช้จ่ายอื่นๆ

6. รูปแบบการเยียวยาความเสียหาย ตามหลักกฎหมายไทยใช้รูปแบบการเยียวยาเป็นตัวเงินในการจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา และจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา โดยมีขอบเขตตามข้อจำกัดของกฎหมาย ตามกฎหมายญี่ปุ่นมีการเยียวยาที่เป็นตัวเงินและการเยียวยาทางจิตใจ เช่นเดียวกับในสหรัฐอเมริกาและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ที่มีการเยียวยาทั้งในรูปตัวเงินและการเยียวยาทางจิตใจแก่เหยื่ออาชญากรรม

7. จำนวนงบประมาณที่ใช้จ่ายเป็นค่าตอบแทนและค่าทดแทน ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ตามกฎหมายไทยมาจากรายได้งบประมาณแผ่นดิน ตามกฎหมายญี่ปุ่น เงินช่วยเหลือผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา มาจากเงินงบประมาณที่รัฐบาลญี่ปุ่นจัดสรรให้กับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ สหรัฐอเมริกา เงินช่วยเหลือผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมมีรายรับมาจากค่าปรับในคดีอาญา ค่าปรับเมื่อพิพากษาปล่อยตัว

ชั่วคราว และการริบทรัพย์จากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของพนักงานอัยการ ศาลสหรัฐอเมริกา และเรือนจำต่าง ๆ ซึ่งไม่ได้มาจากภาษีของประชาชนทั่วไป และประเทศ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สำหรับเงินช่วยเหลือผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา มาจากเงินงบประมาณของ กระทรวงแรงงานและกิจการสังคม (Ministry of Work and Social Order)

บทที่ 4

วิเคราะห์หลักกฎหมายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544

1. วิเคราะห์หลักเกณฑ์การจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายต่อผู้เสียหาย

ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 3 กำหนดคุณสมบัติของผู้เสียหายซึ่งมีสิทธิได้รับค่าทดแทน กำหนดให้ผู้มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง ได้แก่ บุคคล 2 ประเภท ดังนี้

1. ผู้เสียหาย คือ บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดอาญาของผู้อื่น โดยไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง

2. จำเลย คือ บุคคลซึ่งถูกพนักงานอัยการฟ้องต่อศาลว่า ได้กระทำความผิดอาญา และถูกจำคุกในระหว่างพิจารณาคดี ต่อมาได้มีการถอนฟ้อง หรือศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้องว่า จำเลยไม่มีความผิด

โดยมีหลักเกณฑ์สำคัญในการจ่ายค่าทดแทนให้แก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาดังต่อไปนี้

(1) ต้องได้ความว่าผู้เสียหายคือบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตร่างกายหรือจิตใจเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น

(2) บุคคลนั้นมีได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดดังกล่าว

(3) ผู้เสียหายที่จะขอรับค่าตอบแทนได้ต้องได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาภาค 2 ในความผิดลักษณะ 9 ความผิดเกี่ยวกับเพศ มาตรา 276 ถึงมาตรา 287 และความผิดลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย

ในประเด็นดังกล่าว ผู้ศึกษาเห็นว่าปัญหาในการบังคับใช้เกิดจากสาเหตุหลายประการด้วยกัน เช่น ทศนคติของพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีต่อจำเลย ผู้ต้องขัง การขาดความรู้หรือข้อจำกัดของจำเลยหรือผู้ต้องขังที่เกิดจากปัญหาความยากจน ไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญา รวมทั้งหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในตัวบทกฎหมายรวมถึงการตีความบทบัญญัติทางกฎหมาย แม้ว่าตามรัฐธรรมนูญทุกฉบับรวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติถึงหลักความเสมอภาคและหลักสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยรับรอง

และคุ้มครองตามกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน แต่ในทางปฏิบัติยังไม่อาจเกิดขึ้นได้เนื่องจากสภาพปัญหาดังกล่าว ทั้งในการจ่ายค่าทดแทนความเสียหายต่อทรัพย์สินของผู้เสียหายและค่าทดแทนความเสียหายต่อจิตใจตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ซึ่งตามมาตรา 20(2) กำหนดให้จำเลยมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายก็ต่อเมื่อจำเลยเป็นผู้ที่ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี และมาตรา 21(1) ได้กำหนดการคำนวณค่าทดแทนจากการถูกคุมขัง ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่ายังไม่เป็นธรรมต่อผู้ต้องหาที่ไม่ได้รับการประกันตัว และถูกควบคุมหรือกักขังตั้งแต่ชั้นจับกุม ชั้นสอบสวนจนถึงชั้นพนักงานอัยการและถูกฟ้องเป็นจำเลยต่อศาล ซึ่งควรนำวันที่ถูกควบคุมมารวมคำนวณทั้งหมดโดยบัญญัติไว้ให้ชัดเจนในกฎหมายรวมทั้งกรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องและผู้ต้องหาคนดังกล่าวต้องถูกควบคุมในชั้นพนักงานสอบสวนด้วย ซึ่ง บุคคลนั้นก็ย่อมได้รับความเสียหายและสูญเสียอิสรภาพ ขาดรายได้และสูญเสียโอกาสต่าง ๆ ทางสังคม เช่นเดียวกับจำเลยที่ถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดี และตามมาตรา 20(1) ได้บัญญัติให้จำเลยที่มีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ต้องเป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ ซึ่งควรพิจารณาถึงกรณีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีด้วยตนเองหรือพนักงานอัยการเข้ามาในคดีภายหลังที่ผู้เสียหายฟ้องคดีด้วยตนเอง โดยเข้ามาเป็น โจทก์ร่วมในคดี และต่อมามีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้องโดยปรากฏหลักฐานว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือวันที่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุด ว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด แล้วแต่กรณี

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2559 ยังคงมีปัญหาในการตีความทางกฎหมายในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ปัญหากฎหมายที่กำหนดคดีสิทธิผู้ได้รับค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย

ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ได้กำหนดให้บุคคล 2 ประเภท คือ ผู้เสียหายเป็นผู้มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนและจำเลยเป็นผู้มีสิทธิและรับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแล้วแต่กรณี โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 3¹³⁰ ซึ่งกำหนดคํานิยามคำว่า “ผู้เสียหาย” หมายความว่าบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกายหรือจิตใจเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และกำหนดคํานิยามของคำว่า “จำเลย” หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกฟ้องต่อศาลว่าได้กระทำความผิดอาญา ซึ่งเป็นการแยกฐานะของคู่ความในคดีเป็นผู้เสียหายและจำเลย ทั้งนี้ จำเลยในคดีอาญาที่มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ต้องเข้าลักษณะดังนี้คือ

- (1) เป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ
- (2) เป็นจำเลยที่ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี
- (3) เป็นจำเลยที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าข้อเท็จจริงฟังได้ว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด หรือพนักงานอัยการได้ถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดี เนื่องจากปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด

ผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด หรือพนักงานอัยการได้ถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดี เนื่องจากปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด

ในประเด็นนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่า นอกจากกรณีของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา ซึ่งกำหนดว่าต้องเป็นจำเลยในคดีอาญาที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ ซึ่งต้องถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี และปรากฏในภายหลังตามคำพิพากษาถึงที่สุดว่าไม่ได้กระทำความผิดตามกฎหมายหรือมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น เป็นผู้มีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาเป็นค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายที่เหมาะสมนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่า ยังคงมีปัญหาในบางประเด็น ดังนี้

ก. บุคคลที่ถูกดำเนินคดีโดยผู้เสียหายซึ่งเป็นเอกชนฟ้องต่อศาล และต่อมาภายหลังมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าไม่ได้กระทำความผิดตามกฎหมายหรือมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำ

¹³⁰ “มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

“ผู้เสียหาย” หมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกายหรือจิตใจเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น

“จำเลย” หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกฟ้องต่อศาลว่าได้กระทำความผิดอาญา

“ค่าตอบแทน” หมายความว่า เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับ เพื่อตอบแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นจากหรือเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น

“ค่าทดแทน” หมายความว่า เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่จำเลยมีสิทธิได้รับเนื่องจากการตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี และปรากฏว่าคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีนั้นฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด...”

ความผิดนั้น จะมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้หรือไม่ ผู้ศึกษาเห็นว่า บุคคลที่ตกเป็นจำเลยในคดีอาญาไม่ว่าจะถูกฟ้องโดยพนักงานอัยการหรือผู้เสียหายซึ่งเป็นเอกชน นั้น ย่อมมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลเช่นเดียวกัน และผลคำพิพากษาของศาลย่อมใช้ได้ เช่นเดียวกับคำฟ้องของพนักงานอัยการ ทั้งจำเลยดังกล่าวย่อมได้รับความเสียหายและได้รับผลกระทบจากการถูกดำเนินคดี ได้รับความเสียหายทั้งทางร่างกายและจิตใจ สูญเสียชื่อเสียง ทรัพย์สิน โอกาสทางสังคม สูญเสียระยะเวลาในการต่อสู้คดีซึ่งในบางคดีต้องใช้เวลาหลายปี สูญเสียอิสรภาพหากไม่ได้รับการประกันตัว ขาดรายได้ และบางรายอาจสูญเสียอวัยวะ ต้องตกเป็น ผู้พิการหรือสูญเสียชีวิต จำเลยที่อยู่ในฐานะดังกล่าวจึงควรมีสิทธิในการได้รับการเยียวยาเช่นกัน

ข. บุคคลที่อยู่ในฐานะผู้ต้องหา ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้คำจำกัดความว่า “ผู้ต้องหา” ซึ่งหมายความถึงบุคคลผู้ถูกหาว่าได้กระทำความผิด แต่ยังมีได้ถูก ฟ้องต่อศาล¹³¹ นั้น ย่อมเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายและผลกระทบเช่นเดียวกัน กล่าวคือ เมื่อบุคคล ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดทางอาญาและตกเป็นผู้ต้องหา ย่อมได้รับความเสียหายเช่นกัน เพราะต้องสูญเสียชื่อเสียง ทรัพย์สิน และได้รับผลกระทบเช่นเดียวกับจำเลย และหากบุคคลดังกล่าว ไม่ได้รับการประกันตัวและถูกกักขัง ย่อมต้องสูญเสียอิสรภาพ ชื่อเสียง เวลา ขาดรายได้ และสูญเสีย โอกาสทางสังคมซึ่งบางครั้งเป็นเวลายาวนานกว่าที่จะถูกส่งฟ้องคดีต่อศาล และหากต่อมาพนักงาน อัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง เพราะเหตุที่ไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอ หรือเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้กระทำ ความผิดต่อกฎหมายก็ตาม แต่ผู้ถูกกล่าวหาดังกล่าวย่อมได้รับความเสียหายไปในระหว่างเวลาที่ต้อง ตกเป็นผู้กล่าวหาและถูกกักขังทั้งทางร่างกายและจิตใจ ผู้ศึกษาเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาย่อมเป็นผู้ได้รับความเสียหายเช่นเดียวกับผู้เสียหายหรือจำเลยในคดีอาญาตามความหมายในตามพระราชบัญญัติ ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เช่นกันและ ควรได้รับการเยียวยาด้วยเหตุดังกล่าว

2. ปัญหาหลักเกณฑ์การจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลย ในคดีอาญา

ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย แก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ที่บัญญัติคำว่า “ค่าตอบแทน” หมายความว่า เงิน ทรัพย์สิน หรือ ประโยชน์อื่นใดที่ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับ เพื่อตอบแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นจากหรือเนื่องจากการ กระทำความผิดอาญาของผู้อื่น และคำว่า “ค่าทดแทน” หมายความว่า เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์ อื่นใดที่จำเลยมีสิทธิได้รับเนื่องจากการตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณา

¹³¹ พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 125/ตอนที่ 30 ก./หน้า 16/ 7 กุมภาพันธ์ 2551/ปรับปรุง 25 มีนาคม 2557. มาตรา 2.

คดี และปรากฏว่าคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีนั้นพึงเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือ การกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด โดยหลักกฎหมายดังกล่าวไม่ได้กำหนดความหมายของคำว่า “ค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา” ไว้ในกฎหมาย แต่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ตามกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย แก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ดังนี้¹³²

“ข้อ 6 ให้คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลยใน คดีอาญา ดังต่อไปนี้

(1) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกิน สี่หมื่นบาท หากความเจ็บป่วยของจำเลยเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี

(2) ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกิน ห้าหมื่นบาท หากความเจ็บป่วยของจำเลยเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี

(3) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดี ให้จ่ายในอัตรา ค่าจ้างขั้นต่ำในท้องที่จังหวัดที่ประกอบกิจการ ณ วันที่ไม่สามารถประกอบกิจการได้ นับแต่วันที่ ไม่สามารถประกอบกิจการได้ตามปกติ

(4) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี

(ก) ค่าทนายความ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินอัตราที่กำหนดในตาราง ท้ายกฎกระทรวงนี้

(ข) ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในการดำเนินคดี ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกิน สามหมื่นบาท

ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตาม (1) และ (2) ให้รวมถึงค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่า ห้องและค่าอาหารในอัตรารวันละไม่เกินหนึ่งพันบาท”

ข้อ 5 ให้ยกเลิกความใน (3) และ (4) ของข้อ 7 แห่งกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“...(3) ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดู ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนไม่เกินสี่หมื่นบาท

(4) ค่าเสียหายอื่นนอกจาก (1) (2) และ (3) ให้จ่ายเป็นเงินตามจำนวนที่ คณะกรรมการเห็นสมควร แต่ไม่เกินสี่หมื่นบาท”

¹³² คำสั่งกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ที่ 175/2562. เรื่อง การปรับปรุงบทบาท ภารกิจ และอำนาจหน้าที่ โครงสร้างการแบ่งงานภายในของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ. สั่ง ณ วันที่ 1 สิงหาคม 2562. หน้า 25.

การกำหนดค่าเสียหายที่เป็นค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา เป็นการพิจารณาของคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 โดยมีสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่จำเลยและผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ทำหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา โดยมีหน้าที่ ดังนี้

1. พัฒนาระบบ มาตรการ และกลไกการช่วยเหลือผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา เพื่อเยียวยาผู้เสียหายหรือผู้ได้รับผลกระทบจากกระบวนการยุติธรรม
2. ดำเนินการเกี่ยวกับการช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาตามกฎหมายว่าด้วยค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา
3. ประสานงานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อประโยชน์ในการช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาตามที่กฎหมายกำหนด
4. เสนอแนะเพื่อปรับปรุงและแก้ไขกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับ ตลอดจนมาตรการต่าง ๆ ในการส่งเสริมการช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา
5. ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา
6. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

แม้ว่าสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา ที่สังกัดอยู่ในกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรมจะได้กำหนดอำนาจหน้าที่ในการช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา อย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ยังคงกำหนดให้การพิจารณาตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร แต่ไม่เกินอัตราที่กำหนด ซึ่งเป็นลักษณะของการสงเคราะห์เพื่อให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะที่ใกล้เคียงกับที่เป็นอยู่แต่เดิม นอกจากนี้ หลักเกณฑ์การจ่ายเงินทดแทนที่กำหนดให้จ่ายเฉพาะจำเลยที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้องและวินิจฉัยว่าไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด ได้ก่อให้เกิดอุปสรรคในการจ่ายเงินทดแทนแก่บุคคลผู้บริสุทธิ์ที่ถูกจับและคุมขังทำให้ได้รับความเดือดร้อนเสียหายอย่างมาก ซึ่งรัฐควรมีหน้าที่รับผิดชอบเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งต่อบุคคลที่ตกเป็นผู้ต้องหาและจำเลยที่ถูกคุมขังอย่างไม่เป็นธรรม รวมทั้งการกำหนดค่าเสียหาย

ในการเยียวยาทางจิตใจของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา ซึ่งถือเป็นการชดเชยวิถีชีวิตที่ต้องเสียไปทั้งด้านเวลา อาชีพ สภาพจิตใจ ทั้งผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ต้องถูกควบคุม กักขังในระหว่างที่ตกเป็นผู้ต้องหาและระหว่างการพิจารณาคดี เพื่อเรียกคืนความเชื่อมั่นของสังคม (Public Confidence) ที่สูญเสียไป และเป็นการบังคับในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมให้ดำเนินการอย่างรอบคอบและใช้ความระมัดระวังเป็นอย่างมากในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

2. ปัญหาในการจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เป็นกฎหมายที่บัญญัติรองรับสิทธิของผู้เสียหาย โดยแนวคิดที่รัฐมีหน้าที่รับผิดชอบในความเสียหายที่ไม่สามารถดูแลความสงบเรียบร้อยในสังคม รัฐย่อมมีส่วนผิดที่ไม่สามารถดูแลความสงบเรียบร้อยให้แก่พลเมือง จึงต้องรับผิดชอบในความเสียหายเหล่านั้นและการที่ผู้เสียหายจะได้รับค่าตอบแทนต้องเป็นความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายต่อทรัพย์สินของผู้เสียหายและความเสียหายต่อจิตใจเนื่องจากการกระทำผิดอาญาของผู้อื่น ผู้ศึกษาเห็นว่า ยังคงมีปัญหาในทางปฏิบัติ เนื่องมาจากการบังคับใช้กฎหมายมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป คดีความต่าง ๆ มีความสลับซับซ้อนมากขึ้นเนื่องจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้ต้องมีการพัฒนาหลักเกณฑ์ต่าง ๆ และข้อกำหนดของกฎหมายให้เกิดความเหมาะสมและเกิดความเป็นธรรมแก่ทั้งผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา จากการศึกษาเปรียบเทียบบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องการเยียวยาผู้เสียหายและจำเลยของประเทศไทยและตามกฎหมายต่างประเทศ บทบัญญัติของกฎหมายไทยเกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญายังคงมีปัญหาและอุปสรรคในเรื่องการบังคับใช้ ซึ่งไม่เป็นไปตามทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา กล่าวคือ

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 เป็นแนวความคิดการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายและแก่จำเลย ที่บัญญัติไว้รวมกันในกฎหมายฉบับเดียวกัน และเป็นลักษณะการสงเคราะห์จากรัฐ ซึ่งมีอยู่ 2 ลักษณะ คือการเยียวยาในลักษณะที่เป็นการสงเคราะห์ และการเยียวยาในลักษณะที่เป็นการชดเชยค่าสินไหมทดแทน กล่าวคือ แนวคิดการเยียวยาในลักษณะของการสงเคราะห์จากรัฐนั้น ถือว่าเป็นการเยียวยา

ในเชิงสัญลักษณ์ โดยในการเหยียวยาสู่เสียหายนั้น รัฐมีหน้าที่ปกป้องคุ้มครองดูแลชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ดังนั้น เมื่อเกิดอาชญากรรมขึ้น ถือว่ารัฐประสบความล้มเหลวที่จะปกป้องดูแลประชาชนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม รัฐจึงต้องเข้ามาช่วยเหลือเหยียวยาสู่เสียหายในเบื้องต้นแก่ผู้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม

2.1 ปัญหาในการเหยียวยาสู่ชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินของผู้เสียหาย

จากการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติของกฎหมายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ประกอบกับที่แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ผู้ศึกษาพบว่ายังคงมีข้อพิจารณาในเรื่องข้อจำกัดของกฎหมายในบางมาตรา ซึ่งทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติดังต่อไปนี้

1) **คำนิยามในมาตรา 3 คำว่า “ผู้เสียหาย”** หมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกายหรือจิตใจเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระทำความผิดนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่า บุคคลที่ตกเป็นจำเลยในคดีอาญาเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น ย่อมเป็นผู้ได้รับความเสียหายเช่นเดียวกับผู้เสียหายเช่นกัน

2) **คำนิยามของคำว่า “จำเลย”** หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกฟ้องต่อศาลว่าได้กระทำความผิดอาญา ในประเด็นนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่ายังไม่มีการกำหนดให้ครอบคลุมถึงการคุ้มครองสิทธิและเหยียวยาสู่บุคคลที่ตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญาและถูกควบคุมตัวหรือคุมขังก่อนพิจารณาคดีในศาล เนื่องจากพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้อง เพราะบุคคลดังกล่าวยอมได้รับผลกระทบและความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่นเช่นกัน

3) **การกำหนดหลักเกณฑ์ในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา** ผู้ศึกษาเห็นว่า ตามพระราชบัญญัตินี้ยังไม่มีคามยืดหยุ่นในอัตราที่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน เนื่องจาก เมื่อพิจารณาถึงกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ซึ่งใช้อยู่ในปัจจุบันข้อ 2¹³³ (1) กำหนดหลักเกณฑ์ในการจ่ายค่า

¹³³ ข้อ 2 ให้ยกเลิกความในข้อ 3 แห่งกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ข้อ 3 ให้คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ดังต่อไปนี้

- (1) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสี่หมื่นบาท
- (2) ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสองหมื่นบาท...”

รักษาพยาบาลผู้เสียหายในคดีอาญา ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกินสี่หมื่นบาท ผู้เสียหายบางรายอาจได้รับอันตรายต่อชีวิต ร่างกายสาหัสและมีภาระต้องจ่ายค่ารักษาพยาบาลมากกว่าที่กำหนดไว้ และไม่อาจได้รับการเยียวยาโดยวิธีอื่นใด โดยจะต้องรับผิดชอบค่ารักษาพยาบาลในส่วนที่เกินกว่าที่ได้รับดังกล่าว ทำให้ผู้เสียหายต้องรับภาระหนี้สินในค่ารักษาพยาบาลดังกล่าวด้วยตนเองซึ่งเป็นกรณีที่มีความเสียหายที่เกิดขึ้นไม่ใช่ความผิดของผู้เสียหายตั้งแต่ต้น จึงเกิดความไม่เป็นธรรม และในกรณี (2) ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสองหมื่นบาท ซึ่งในทางปฏิบัติผู้เสียหายบางรายอาจต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ เกินกว่าจำนวนดังกล่าว เนื่องจากต้องใช้ระยะเวลาฟื้นฟูเป็นเวลานาน ไม่สามารถทำงานตามปกติ ทำให้ขาดรายได้เป็นเวลานาน ก่อให้เกิดภาระและสร้างความเดือดร้อนในการหาเงินมาใช้ในการฟื้นฟูสมรรถภาพเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาจากหลักปฏิบัติของกลุ่มงานกำกับและควบคุมการวินิจฉัยประโยชน์ทดแทน สำนักสิทธิประโยชน์ กองทุนประกันสังคมได้กำหนดแนวปฏิบัติการฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ทุพพลภาพ กองทุนประกันสังคม ลงวันที่ 30 เมษายน 2557 ดังนี้

“...กรณีผู้ทุพพลภาพได้รับการพิจารณาให้เข้ารับการฟื้นฟูฯ จะมีสิทธิได้รับบริการตามกระบวนการฟื้นฟูฯตามประกาศ ดังนี้

(1) ค่าใช้จ่ายในกระบวนการบำบัดรักษาและการผ่าตัดเพื่อประโยชน์ในการฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย จิตใจ ไม่เกิน 40,000 บาท

(2) ค่าใช้จ่ายในกระบวนการเวชศาสตร์ฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย จิตใจ โดยเป็นค่าใช้จ่ายทางกายภาพบำบัดไม่เกินวันละ 200 บาท และค่าใช้จ่ายทางกิจกรรมบำบัดไม่เกินวันละ 100 บาท แต่รวมแล้วไม่เกิน 24,000 บาท

(3) ค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพไม่เกิน 24,000 บาท โดยให้จ่ายได้เฉพาะที่เป็นการฝึกตามหลักสูตรที่หน่วยงานของสำนักงานประกันสังคมเป็นผู้ดำเนินการ

(4) ค่าวัสดุอุปกรณ์ ด้านเวชศาสตร์ฟื้นฟู หน่วยละไม่เกินอัตราตามที่กระทรวงการคลังกำหนด รวมแล้วไม่เกิน 160,000 บาท หากค่าวัสดุ อุปกรณ์ด้านเวชศาสตร์ฟื้นฟูที่กระทรวงการคลังไม่มีกำหนดไว้ให้ คณะกรรมการการแพทย์หรือผู้ที่คณะกรรมการการแพทย์มอบหมายเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาตามความจำเป็น เป็นรายกรณี

ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องซ่อมแซมหรือเปลี่ยนวัสดุ อุปกรณ์ด้านเวชศาสตร์ฟื้นฟูให้คณะกรรมการการแพทย์หรือผู้ซึ่งคณะกรรมการการแพทย์มอบหมายเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาความจำเป็นดังกล่าว

ในกรณีที่สำนักงานฯ เห็นว่าผู้ประกันตนที่ทุพพลภาพมีสิทธิที่จะได้รับค่าบริการทางการแพทย์ นอกเหนือจากที่กำหนดในประกาศนี้ ให้สำนักงานฯ พิจารณาการจ่ายให้แก่ผู้ประกันตนหรือสถานพยาบาลตามคำแนะนำของคณะกรรมการการแพทย์” และสำหรับการพิจารณาค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูสมรรถภาพ

(5) ค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย จิตใจ และอาชีพของผู้ทุพพลภาพ ให้จ่ายตามหลักเกณฑ์และอัตราต่อราย ดังนี้

(5.1) กรณีศูนย์ฟื้นฟูฯ ส่งตัวเข้ารับการรักษา ณ สถานพยาบาลเพื่อการบำบัดรักษาและการผ่าตัด ให้สถานพยาบาลที่ทำการรักษาเบิกค่าใช้จ่ายผ่านศูนย์ฟื้นฟูฯ ในนามผู้ทุพพลภาพ ซึ่งสามารถเบิกค่าใช้จ่ายในกระบวนการบำบัดรักษาและการผ่าตัด เพื่อประโยชน์ในการฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย จิตใจ ไม่เกินรายละ 40,000 บาท

(5.2) กรณีศูนย์ฟื้นฟูฯ ให้การบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย จิตใจ สามารถเบิกค่าใช้จ่าย ดังนี้

(ก) ค่ากายภาพบำบัดไม่เกินวันละ 200 บาท

(ข) ค่าใช้จ่ายทางกิจกรรมบำบัดไม่เกินวันละ 100 บาท

โดยค่าใช้จ่ายส่วนเกินจากประกาศฯ ผู้ประกันตนเป็นผู้รับผิดชอบ ทั้งนี้ รวมแล้วไม่เกิน 24,000 บาท

(5.3) กรณีศูนย์ฟื้นฟูฯ ให้การฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพเบิกค่าใช้จ่ายได้ไม่เกิน 24,000 บาท/ราย เฉพาะการฝึกตามหลักสูตรที่หน่วยงานของสำนักงานประกันสังคมเป็นผู้ดำเนินการตามประกาศคณะกรรมการการแพทย์ ตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ และอัตราค่าฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ทุพพลภาพ มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 11 เมษายน พ.ศ. 2557

(5.4) ค่าวัสดุอุปกรณ์ด้านเวชศาสตร์ฟื้นฟู เบิกค่าใช้จ่าย หน่วยละไม่เกินอัตราตามที่กระทรวงการคลังกำหนด รวมแล้วไม่เกิน 160,000 บาท...”

นอกจากนั้น ตามคำชี้แจงกฎกระทรวงกำหนดค่ารักษาพยาบาล ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพ และค่าทำศพของผู้รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. 2564 กองสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน (กรกฎาคม 2564) กำหนดไว้ ดังนี้

“...3.5 กำหนดให้ผู้จ้างงานจ่ายค่าฟื้นฟูสมรรถภาพเมื่อผู้รับงานไปทำที่บ้าน ประสบอันตราย เจ็บป่วย หรือทุพพลภาพและจำเป็นต้องได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพในการทำงาน ภายหลังจากประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกิน 100,000 บาท (ข้อ 5) โดยค่าฟื้นฟูสมรรถภาพ ประกอบด้วย

- (1) ค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูสมรรถภาพในการทำงานด้านอาชีพ
- (2) ค่าใช้จ่ายในกระบวนการเวชศาสตร์ฟื้นฟูสมรรถภาพในการทำงานด้านการแพทย์โดยเป็นค่าใช้จ่ายทางกายภาพบำบัด
- (3) ค่าใช้จ่ายในกระบวนการบำบัดรักษาและการผ่าตัดเพื่อประโยชน์ในการฟื้นฟูสมรรถภาพในการทำงาน
- (4) ค่าวัสดุและอุปกรณ์ด้านเวชศาสตร์ฟื้นฟู...”

4) ในกรณีผู้เสียหายในคดีอาญาถึงแก่ความตาย ตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และ

อัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลย ในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ข้อ 4 กำหนดให้จ่ายค่าตอบแทนเป็นเงินจำนวนตั้งแต่สามหมื่นบาท แต่ไม่เกินหนึ่งแสนบาท อยู่ในดุลพินิจของคณะกรรมการที่เป็นผู้กำหนดจำนวนเงิน ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า ยังไม่มีความชัดเจนในการกำหนดจำนวนเงินที่ต้องจ่ายแก่ทายาทผู้ตายซึ่งมีจำนวนแตกต่างกัน และในกรณี (2) ค่าจัดการศพให้จ่ายเป็นเงินจำนวนสองหมื่นบาท ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่าจำนวนเงินดังกล่าวยังไม่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน เมื่อพิจารณาประกอบกับมาตรา 443 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่บัญญัติว่า

“ในกรณีทำให้เขาถึงตายนั้น ค่าสินไหมทดแทน ได้แก่ ค่าปลงศพรวมทั้ง ค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่น ๆ อีกด้วย

ถ้ามิได้ตายในทันที ค่าสินไหมทดแทน ได้แก่ค่ารักษาพยาบาลรวมทั้งค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้เพราะไม่สามารถประกอบกรงานนั้นด้วย

ถ้าว่าเหตุที่ตายลงนั้นทำให้นุคคลหนึ่งคนใดต้องขาดไร่อุปการะตามกฎหมายไปด้วยไซ้ ท่านว่าบุคคลคนนั้นชอบที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น”

ค่าปลงศพ หมายถึง ค่าใช้จ่ายทุกชนิดในการจัดการศพของผู้ตาย เช่น ค่าหีบศพ ค่าห่อศพ ค่านิคยาป้องกันศพเน่า ค่าแต่งตัวให้ศพ จะแต่งชุดพิเศษ หรือ ชุดที่ชอบก็ตาม ค่าจ้างช่างตัดผมหรือหวีผมให้ หรือว่ากรณีร่างกายถูกรถชนหนักหลวงจะต้องเย็บให้เข้าที่ ค่าจ้างหมอยาเย็บศพ ก็ถือว่าเป็นค่าปลงศพอย่างหนึ่ง ค่าพิธีการรดน้ำศพ สวดศพ ทำบุญอันจำเป็นตามประเพณี

ค่าเช่าเมรุเผาศพ เป็นต้น¹³⁴ ตามนัยคำพิพากษาฎีกาที่ 143-144/2521¹³⁵ และกรณีอย่างไรจะเป็นค่าใช้จ่ายในการปลงศพนั้น จะต้องดูพฤติการณ์เป็นเรื่อง ๆ ไป เช่น ดูตามประเพณีท้องถิ่นทั่ว ๆ ไปว่ามีอะไรบ้าง เพราะประเพณีของแต่ละศาสนาไม่เหมือนกัน การเรียกค่าปลงศพนั้น ต้องเรียกตามฐานะและตามสมควร จะใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเกินตัวไม่ได้ ต้องจัดการตามธรรมเนียมประเพณีด้วย ไม่ใช่ถือโอกาสจัดงานใหญ่โตเกินฐานะ

ในประเด็นดังกล่าว ผู้ศึกษาเห็นว่า ในการจัดการศพมีการดำเนินการหลายขั้นตอน และมีค่าใช้จ่ายเริ่มตั้งแต่การแจ้งบันทึกการเสียชีวิตหรือดำเนินการในการขอใบรับรองการเสียชีวิตของผู้ตายหรือการออกใบมรณะบัตร มีค่าธรรมเนียมจัดทำเอกสารมรณะบัตรที่อำเภอ หรือสำนักงานเขต 200 บาท การเคลื่อนย้ายศพ ทำความสะอาดร่างกายศพซึ่งจะมีค่าแต่งตัวผู้ตายและฟอร์มาลินสำหรับฉีดผู้ตาย มีค่าใช้จ่ายประมาณ 1,500 บาท ก่อนนำร่างของผู้ตายใส่โลงศพซึ่งมีราคาตั้งแต่ 3,000-200,000 บาท¹³⁶ ไปประกอบพิธีกรรมตามลัทธิศาสนา โดยเฉพาะในประเทศไทยซึ่งคนส่วนใหญ่ของประเทศนับถือพุทธศาสนาจะมีพิธีรดน้ำศพ สวดอภิธรรมและทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้เสียชีวิต ซึ่งทายาทจะต้องมีค่าใช้จ่ายในเรื่องค่าดอกไม้ในการจัดงานศพราคาประมาณ 8,000-15,000 บาท ค่าเช่าศาลาประมาณ 500-2,500 บาทต่อคืน ค่าอาหารและเครื่องดื่ม 3,500-5,000 บาท ต่อคืน ค่าของถวายพระสงฆ์ (ดอกไม้ ผ้าสังฆ เครื่องไทยธรรม น้ำปานะ) 5,000 บาท ซึ่งส่วนใหญ่ใช้เวลาประมาณ 3-7 วัน และพิธีฌาปนกิจศพเป็นขั้นสุดท้าย มีค่าใช้จ่ายเป็นค่าดอกไม้จันทน์ดอกไม้เล็ก (ช่อเล็ก) 150-200 บาท ค่าดอกไม้จันทน์ดอกไม้ใหญ่ (ช่อประธาน) 30-100 บาท ค่าของชำร่วย 4,000-6,000 บาท ค่าอาหารและเครื่องดื่ม 3,000-5,000 บาท ค่าสินน้ำใจเจ้าหน้าที่ 5,000 บาท

¹³⁴ สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม. คำนี้ในกฎหมาย : ค่าปลงศพ - สำนักงานกิจการยุติธรรม (justicechannel.org). Retrieved March 18, 2022, from <https://justicechannel.org/>.

¹³⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 143-144/2521 - ข้อที่จำเลยที่ 1 ฎีกาว่า ค่าหีบศพ 300 บาท เงินทำบุญพระ 500 บาท และเงินทำบุญครบ 7 วัน 1,000 บาท ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดการศพนี้นางแดงภรรยาผู้ตายเป็นผู้ออก โจทก์ไม่ได้เป็นผู้ออก โจทก์จึงไม่มีสิทธิเรียกร้องนั้น เห็นว่าค่าใช้จ่ายดังกล่าวเป็นค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการจัดการศพของผู้ตาย เมื่อโจทก์มีสิทธิที่จะเรียกร้องให้จำเลยที่ 1 ใช้จ่ายปลงศพบุตร โจทก์ซึ่งถูกลูกจ้างจำเลยที่ 1 กระทำให้ถึงแก่ความตาย แม้นางแดงภรรยาผู้ตายจะได้เป็นผู้จ่ายเงินเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดการศพนี้ก็ตาม จำเลยที่ 1 ก็จะยกมาเป็นข้อปัดความรับผิดชอบของจำเลยที่ 1 หาได้ไม่ ที่จำเลยที่ 1 ฎีกาว่าค่าฌาปนกิจศพผู้ตาย 8,000 บาท สูงเกินไป ควรไม่เกิน 2,000 บาท และโจทก์ยังไม่ได้จ่ายเงินไปจริง โจทก์จึงไม่มีสิทธิเรียกร้องเกินไปกว่า 2,000 บาทนั้น เห็นว่าโจทก์มีสิทธิเรียกร้องค่าฌาปนกิจศพผู้ตายตามประเพณี แม้ยังไม่ได้จ่ายเงินไปจริงได้ ที่ศาลล่างทั้งสองกำหนดค่าฌาปนกิจศพให้โจทก์ 8,000 บาท พอสมควรแก่ฐานะและภาวะค่าครองชีพในปัจจุบันแล้ว.

¹³⁶ Rabbit Care. เปิดค่าใช้จ่าย! ค่าจัดงานศพยุคโควิด-19 ต้องใช้เงินเท่าไร?. [เข้าถึงเมื่อ 18 เมษายน 2565]. เข้าถึงได้จาก: <https://rabbitcare.com/blog/life-insurance-category/funeral-ceremony-cost>.

ค่าบำรุงเมรุ และค่าบำรุงน้ำมันเผา 2,500-5,000 บาท ทั้งนี้ค่าใช้จ่ายในปัจจุบันถ้ามีการจัดงาน 1-3 คืน และในวันฌาปนกิจศพ จะมีค่าใช้จ่ายประมาณ 75,000 – 150,000 บาท¹³⁷ ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า ควรมีการกำหนดจำนวนเงินที่จ่ายเป็นค่าจัดการศพผู้ตายให้เหมาะสมกับสถานะเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันดังกล่าว

5) *ระยะเวลาในการยื่นคำร้องในหลักกฎหมาย* ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ตามมาตรา 6/1¹³⁸ บัญญัติให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้เสียหายหรือทนาย ทราบถึงสิทธิการได้รับค่าตอบแทนในกรณีที่มีการร้องทุกข์ และในคดีที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์และได้รับอนุญาตจากศาลให้ถอนคำฟ้อง หรือศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด โดยที่จำเลยถูกคุมขัง ให้เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ปล่อยตัวจำเลยแจ้งสิทธิดังกล่าวก็ตาม ทำให้ผู้เสียหาย จำเลยหรือทนาย ทราบถึงสิทธิดังกล่าวก็ ตาม แต่ผู้ศึกษาเห็นว่า ยังคงมีปัญหาในทางปฏิบัติ ในเรื่องกำหนดระยะเวลายื่นคำขอ เนื่องจากกฎหมายกำหนดให้ผู้เสียหาย จำเลยหรือทนายทมิหน้าที่ต้องยื่นคำขอภายในเวลา 1 ปี¹³⁹ นับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิดหรือวันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้อง เพราะปรากฏ

¹³⁷ Wreathtoday. ค่าใช้จ่ายในการจัดงานศพ. [เข้าถึงเมื่อ 21 มีนาคม 2565]. เข้าถึงได้จาก: <https://www.Wreathtoday.com>.

¹³⁸ มาตรา 6/1 ในคดีที่มีการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้เสียหายหรือทนายซึ่งได้รับความเสียหายที่มาร้องทุกข์ดังกล่าวทราบถึงสิทธิการได้รับค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัตินี้

ในคดีที่ พนักงานอัยการเป็น โจทก์และศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้อง หรือศาลมีคำพิพากษายกฟ้อง และจำเลยถูกคุมขังอยู่ ให้เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ปล่อยตัวจำเลยในคดีดังกล่าวแจ้งให้จำเลยทราบถึงสิทธิการได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้อง หรือศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดตามพระราชบัญญัตินี้

เมื่อ ได้มีการแจ้งตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองแล้ว ให้พนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ปล่อยตัวจำเลย บันทึกรายละเอียดการแจ้งนั้นไว้ในสำนวนคดีหรือทะเบียนประวัติของจำเลยซึ่งตนรับผิดชอบด้วยแล้วแต่กรณี

¹³⁹ มาตรา 22 ให้ผู้เสียหาย จำเลย หรือทนายซึ่งได้รับความเสียหายที่มีสิทธิขอรับค่าตอบแทนค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ยื่นคำขอต่อคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการตามมาตรา 14/1 ตามแบบที่สำนักงานกำหนดภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิดหรือวันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้อง เพราะปรากฏหลักฐานว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือวันที่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด แล้วแต่กรณี.

หลักฐานว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือวันที่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุด ว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด แล้วแต่กรณี ซึ่งตามหลักกฎหมายดังกล่าว ส่งผลให้ผู้เสียหาย จำเลยหรือทายาทไม่อาจดำเนินการได้ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด หากแต่ผู้เสียหาย เนื่องจากบุคคลเหล่านี้ส่วนใหญ่ยังไม่ทราบถึงสิทธิต่าง ๆ ที่ตนมีสิทธิได้รับตามกฎหมาย ขั้นตอนตามกฎหมายกำหนด วิธีดำเนินการยื่นคำร้อง เพราะไม่อาจเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ดังกล่าว จึงยังคงเป็นปัญหาในทางปฏิบัติอีกประการหนึ่ง เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น กำหนดให้ผู้มีสิทธิยื่นคำขอรับเงินช่วยเหลือภายในกำหนดเวลา 2 ปี นับแต่รู้เหตุของการได้รับเงินช่วยเหลือหรือภายในระยะเวลา 7 ปี นับแต่วันที่เกิดการกระทำความผิด ยกเว้น ในกรณีที่ไม่สามารถยื่นคำร้องได้เมื่อหมดเหตุอันสมควรแล้ว ให้มีสิทธิยื่นคำร้องได้ภายในเวลา 6 เดือน ซึ่งเป็นการยืดหยุ่นในการกำหนดระยะเวลาที่มีสิทธิยื่นคำขอ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในการเยียวยาผู้เสียหายและเป็นหลักประกันแก่จำเลยในคดีอาญาโดยรัฐ

2.2 ปัญหาในการเยียวยาความเสียหายต่อจิตใจ

จากการศึกษาหลักเกณฑ์การจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ในหมวด 4 การจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา และในหมวด 5 การจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า ยังมีปัญหาทั้งในทางกฎหมายและทางปฏิบัติ โดยมีข้อพิจารณา ดังนี้

ในหมวด 4 การจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา เมื่อพิจารณาตามมาตรา 18 บัญญัติว่า

“ค่าตอบแทนตามมาตรา 17 ได้แก่

(1) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย และจิตใจ

(2) ค่าตอบแทนในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย จำนวนไม่เกินที่กำหนดในกฎกระทรวง

(3) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบกิจการงานได้ตามปกติ

(4) ค่าตอบแทนความเสียหายอื่นตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร

ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง.....”

แม้ตามหลักกฎหมายตาม (1) กำหนดให้ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ เมื่อพิจารณาจากกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์

วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ในข้อ 3 กำหนดว่า “ข้อ 3 ให้คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ดังต่อไปนี้

....(2) ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสองหมื่นบาท....”

จะเห็นได้ว่า ตามกฎกระทรวงที่กำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวได้กำหนดอัตราค่าตอบแทนที่เป็นค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสองหมื่นบาท จึงเป็นการกำหนดให้จ่ายเงินตามจำนวนที่เสียไปจริง จึงต้องเป็นกรณีที่ผู้เสียหายต้องเข้ารับการรักษาพยาบาลและฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ และมีค่าใช้จ่ายในส่วนนั้น แต่ในกรณีที่ผู้เสียหายได้รับผลกระทบทางจิตใจซึ่งไม่ได้เกิดร่วมกับความเสียหายทางร่างกาย ได้แก่ ความเศร้าโศกเสียใจ หดหู่ โดยมีลักษณะเป็นอารมณ์ที่ยาวนานและต่อเนื่อง ภายใต้งื่อนไขเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (causation) โดยไม่มีอาการของโรคหรืออาการบาดเจ็บแต่อย่างใด¹⁴⁰ แม้ว่าความเสียหายทางจิตใจจะเกิดจากความเสียหายอื่นก็ตาม ในทางปฏิบัติก็ยังไม่ได้รับการพิจารณาในการจ่ายค่าตอบแทนในส่วนนี้

และตามหมวด 5 การจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ซึ่งได้กำหนดค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายไว้ในมาตรา 21 ที่บัญญัติว่า

“มาตรา 21 การกำหนดค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามมาตรา 20 ให้กำหนดตามหลักเกณฑ์ดังนี้

- (1) ค่าทดแทนการถูกคุมขัง ให้คำนวณจากจำนวนวันที่ถูกคุมขังในอัตราที่กำหนดไว้สำหรับการกักขังแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา
- (2) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ หากความเจ็บป่วยของจำเลยเป็นผลโดยตรงจากการดำเนินคดี
- (3) ค่าทดแทนในกรณีที่จำเลยถึงแก่ความตาย และความตายนั้นเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี จำนวนไม่เกินที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง
- (4) ค่าขาดประโยชน์นำมาหาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดี
- (5) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี

¹⁴⁰ วีระยุทธ บุญบุตร. “พัฒนาการทางกฎหมายในการกำหนดค่าเสียหายทางจิตใจ: การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกฎหมายต่างประเทศที่น่าสนใจและกฎหมายไทย”. ดุลพาห. กันยายน-ธันวาคม 2563. หน้า 132.

ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง เว้นแต่ที่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่นแล้ว....”

และตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ข้อ 6 กำหนดว่า

“ข้อ 6 ให้คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลยในคดีอาญา ดังต่อไปนี้

....(2) ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินห้าหมื่นบาท หากความเจ็บป่วยของจำเลยเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี...”

ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงดังกล่าว แม้จะมีการกำหนดค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาในส่วนที่เป็นค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ แต่หากต้องเป็นการฟื้นฟูสมรรถภาพที่มีการเสียค่าใช้จ่ายจริง และความเจ็บป่วยของจำเลยเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี ซึ่งในประเด็นนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่า หลักเกณฑ์ดังกล่าวได้กำหนดถึงความเสียหายทางจิตใจที่มีลักษณะควบคู่ไปกับการบาดเจ็บทางร่างกาย โดยต้องปรากฏความบาดเจ็บทางร่างกายเป็นตัวกำหนดค่าเสียหายทางจิตใจทั้งในการกำหนดค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ซึ่งเป็นไปตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกา(ประชุมใหญ่) ที่วินิจฉัยว่า จำเลยได้ละเมิดโจทก์เพราะทำให้บุตร โจทก์ถึงตาย จำเลยต้องรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายให้แก่โจทก์ฐานขาดไร้อุปการะ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 443 วรรคสาม เพราะบุตรย่อมมีหน้าที่อุปการะบิดามารดาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1535 ทั้งนี้โดยมีต้องพิจารณาว่าปัจจุบันนายแพ่งพวยบุตรจะได้อุปการะเลี้ยงดูโจทก์ผู้เป็นมารดาอยู่หรือไม่ ส่วนค่าสินไหมทดแทนจะเท่าใดศาลย่อมกำหนดให้ตามสมควร คือสำหรับคดีนี้ให้ 1,000 บาท ค่าทำศพ 1,000 บาท ที่โจทก์เรียกค่าวิโยคเศร้าโศกเสียใจนั้นศาลไม่คิดให้เพราะ ไม่มีกฎหมายบัญญัติให้เรียกร้องได้¹⁴¹ และต่อมายังคงมีแนวคำวินิจฉัยซึ่งศาลฎีกาพิพากษาในทำนองเดียวกันว่าผู้เสียหายไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนต่อจิตใจได้เนื่องไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะความเสียหายทางจิตใจ สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ระดับ ได้แก่

1) ระดับความรู้สึกที่ขัดแย้ง (Dissenting level) หมายถึงความเสียหายที่ทำให้สภาพหรือภาวะของจิตใจเปลี่ยนแปลงไปในทางที่รู้สึกขัดแย้งต่อผู้กระทำ เช่น ความรู้สึกไม่พอใจ ความรู้สึกเสียใจ ความรู้สึกโกรธ เป็นต้น

¹⁴¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1742/2499.

2) ความเสียหายต่อจิตใจที่เกิดขึ้นร่วมกับความเสียหายต่อร่างกาย (Parasitic damage level) หมายถึงความเสียหายทางจิตใจที่เกิดขึ้นพ่วงขึ้นมาภายหลังหรือพร้อมกันกับความเสียหายต่อร่างกาย

3) ความเสียหายต่อจิตใจแบบ โรคจิต (Psychiatric injury level) หมายถึงความเสียหายทางจิตใจที่เกิดขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องพ่วงขึ้นมาภายหลังพร้อมกันกับความเสียหายต่อร่างกาย แต่มีเงื่อนไขสำคัญคือความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อจิตใจในระดับนี้นั้นต้องมีลักษณะเข้าข่ายลักษณะของโรคจิต ซึ่งจะต้องมีอาการหลงผิด อาการประสาทหลอน หรือจิตใจก่อให้เกิดพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอย่างมาก อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างประกอบกัน

4) ความรู้สึกเศร้าโศก (Distress level)¹⁴² หมายถึงความเสียหายทางจิตใจที่เกิดขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องพ่วงขึ้นมาภายหลังหรือพร้อมกันกับความเสียหายต่อร่างกายเช่นเดียวกับความเสียหายทางจิตใจในระดับความเสียหายต่อจิตใจแบบโรคจิต (Psychiatric injury level)

สิทธิในการที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนจากความเสียหายทางจิตใจนั้น นับเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิที่จะได้รับการชดเชยตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights 1948 หรือ UDHR) อย่างไรก็ตามยังเป็นยากต่อการพิสูจน์ถึงความมีอยู่ของความเสียหายทางจิตใจดังกล่าว และยังมีปัญหาในเรื่องการฟ้องร้องเพื่อชดเชยค่าเสียหายทางจิตใจโดยปราศจากขอบเขตที่เหมาะสม¹⁴³

ตามหลักกฎหมายของประเทศไทยเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนสามารถพิจารณาถึงกรณีที่ผู้เสียหายถูกระงับการละเมิดตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 ถึงมาตรา 447 ซึ่งกำหนดให้ผู้กระทำละเมิดมีหน้าที่ต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นให้แก่ผู้เสียหายเพื่อให้ผู้เสียหายได้กลับคืนสู่ฐานะเดิมเท่าที่จะสามารถทำได้ ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวมีการบัญญัติไว้โดยครอบคลุมถึงค่าเสียหายต่าง ๆ อย่างชัดเจน ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาล ค่าปลงศพ ค่าขาดไร้อุปการะ ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ ระหว่างเจ็บป่วย เป็นต้น โดยตามบทบัญญัติมาตรา 420¹⁴⁴ บัญญัติให้บุคคลผู้ทำละเมิดต้องชดเชย

¹⁴² วีระยุทธ บุญบุตร. “พัฒนาการทางกฎหมายในการกำหนดค่าเสียหายทางจิตใจ: การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกฎหมายต่างประเทศที่น่าสนใจและกฎหมายไทย. คุณภาพ. กันยายน-ธันวาคม 2563. หน้า 127-129.

¹⁴³ วีระยุทธ บุญบุตร. อ้างแล้ว, หน้า 133.

¹⁴⁴ มาตรา 420 ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่น โดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดีอนามย์ก็ดี เสรีภาพก็ดีทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น.

ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิดต่อเมื่อได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมาย และเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำต้องได้รับความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด โดยผู้ถูกกระทำละเมิดสามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้เฉพาะกรณีที่ได้รับ ความเสียหายตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 420 เท่านั้น ซึ่งไม่รวมถึงความเสียหายต่อจิตใจ และตามมาตรา 446 ซึ่งใช้บังคับแก่กรณีที่เกิดความเสียหายแก่ร่างกาย อนามัย หรือเสรีภาพ ก็ไม่มีบัญญัติถึงความเสียหายที่เกิดแก่จิตใจแต่อย่างใด โดยมีแนวคำพิพากษาศาลฎีกา¹⁴⁵ ที่ศาลวินิจฉัยว่า จำเลยและจำเลยร่วมฎีกาว่า ค่าเสียหายสูงเกินไป โจทก์ที่ 1 ไม่ได้เสียหายหรือเสียหายเล็กน้อย และไม่ควรรีกรเพราะดีราคาเป็นเงินไม่ได้ กับเป็นค่าเสียหายที่ซ้ำซ้อนกันกับที่โจทก์อ้างว่าได้รับทุกข์ทรมานนั้นพิเคราะห์แล้ว โจทก์ที่ 1 เสียใจและเสียหายหรือไม่ ศาลฎีกาเห็นพ้องด้วยกับคำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ที่ว่า รอยแผลเป็นของโจทก์ที่ 1 ที่ปรากฏต่อศาลไม่ถึงกับทำให้เสียใจและเสียหายแต่ทำให้โจทก์ที่ 1 เสียใจแก่ร่างกายซึ่งกรณีเช่นนี้ ผู้ต้องเสียหายมีสิทธิเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินด้วยอีกก็ได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 446¹⁴⁶ ส่วนจำนวนค่าเสียหายควรจะได้เท่าใดนั้น ศาลย่อมกำหนดให้ได้ตามพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด และเห็นว่าค่าเสียหายเช่นว่านี้ไม่เป็นการซ้ำซ้อนกับค่าทนายทุกข์ทรมาน ที่ศาลล่างกำหนดค่าเสียหายในส่วนนี้ให้โจทก์ที่ 1 เป็นเงิน 5,000 บาทนั้น เห็นว่าเป็นจำนวนที่สมควรแล้ว ไม่มีเหตุที่ศาลฎีกาจะแก้ไข

สำหรับค่าทนายทุกข์ทรมาน จำเลยและจำเลยร่วมฎีกาว่าสูงเกินไปและไม่มีกฎหมายสนับสนุนให้โจทก์ได้รับค่าเสียหายในส่วนนี้นั้น ศาลฎีกาเห็นว่าโจทก์ที่ 1 ได้รับบาดเจ็บเกี่ยวกับสมองและประสาท วิธีการรักษาต้องดื่งกระดูกคอให้เข้าที่ และต้องใส่เฝือกที่คอเป็นเวลานาน เป็นการทรมานทั้งร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้โจทก์ที่ 1 ยังได้รับบาดเจ็บ มีบาดแผลที่หน้า ที่คอและที่ไหล่อีกการที่โจทก์ที่ 1 ต้องเจ็บปวดทรมานระหว่างรักษาพยาบาล และต้องใช้เวลารักษานานหลายเดือนจนถึงวันที่โจทก์เบิกความคดียังเคลื่อนไหวเป็นปกติไม่ได้ ถือได้ว่าทำให้เสียหายต่ออนามัยและเสียเสรีภาพ จัดเป็นความเสียหายที่ไม่ใช่ตัวเงินอย่างหนึ่งตามประมวล

¹⁴⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 128/2522.

¹⁴⁶ มาตรา 446 ในกรณีทำให้เขาเสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยก็ดี ในกรณีทำให้เขาเสียเสรีภาพก็ดี ผู้ต้องเสียหายจะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินด้วยอีกก็ได้ สิทธิเรียกร้องอันนี้ไม่โอนกันได้ และไม่ตกสืบไปถึงทายาท เว้นแต่สิทธินั้นจะได้รับสภาพกันไว้โดยสัญญาหรือได้เริ่มฟ้องคดีตามสิทธินั้นแล้ว

อนึ่ง หญิงที่ต้องเสียหายเพราะผู้ใดทำผิดอาญาเป็นทุริศธรรมแก่ตนก็ย่อมมีสิทธิเรียกร้องทำนองเดียวกันนี้.

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 446 กรณีเช่นนี้ ศาลย่อมกำหนดค่าเสียหายให้ได้ตามพฤติการณ์ และความร้ายแรงแห่งละเมิด ที่ศาลล่างทั้งสองกำหนดค่าเสียหายเป็นค่าทนายทนายให้โจทก์ที่ 1 เป็นเงิน 30,000 บาทนั้น เห็นว่าเหมาะสมแล้ว ไม่มีเหตุที่ศาลฎีกาจะเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น เช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม การกำหนดค่าเสียหายดังกล่าวถือว่าครอบคลุมถึงความเสียหายทางจิตใจด้วยหรือไม่ เพราะเป็นความเสียหายที่มีชีวิตจิตใจเนื่องจากเป็นความเสียหายที่ไม่มีรูปร่าง มองไม่เห็นทางกายภาพ หรือทรัพย์สิน การกำหนดค่าสินไหมทดแทนความเสียหายต่อจิตใจ ยังคงเป็นปัญหาในปัจจุบันในหลายกรณี อาทิ เช่น ในกรณีที่ผู้เสียหายอาจไม่ได้รับความเสียหายแก่ชีวิต หรือบาดเจ็บทางร่างกาย อนามัย เสรีภาพ แต่ได้รับความเสียหายต่อจิตใจ กรณีที่ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายทางจิตใจเนื่องจากสูญเสียบุคคลในครอบครัว บุคคลผู้เป็นที่รักจากการกระทำของผู้อื่น หรือกรณีที่จำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยถูกปรักปรำ ถูกควบคุม กักขังในระหว่างดำเนินคดี ย่อมเกิดผลกระทบทั้งทางร่างกายและจิตใจกับจำเลยและบุคคลในครอบครัว นอกจากนั้นยังได้รับความเสียหายต่อเสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สินหลายคนยังเกิดความหวาดระแวง ได้รับความอับอาย (embarrassment) หวาดกลัว (fear) และขาดการยกย่องในสังคม (dignity) และขาดความสุขบันเทิงในชีวิต (pleasurable activity) เพราะได้รับการกระทบกระเทือนทางอารมณ์ ทำให้เกิดร่องรอยภายในจิตใจได้สำนึกเป็นเวลานานหรือ “ความเสียหายทางจิตใจ” หรือ “Mental Distress” ซึ่งเป็นความเสียหายที่ไม่สามารถคำนวณเป็นตัวเงินได้ (Non-pecuniary damage)

ตามคำนิยามของ “จำเลยในคดีอาญา” ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ผู้ศึกษามีความเห็นว่า บุคคลที่ตกเป็นจำเลยในคดีอาญาโดยถูกปรักปรำและไม่ได้เกี่ยวข้องกับกระทำความผิด ย่อมได้รับความเสียหายเช่นเดียวกับผู้เสียหาย แม้ว่าตามกฎหมายจะได้แยกฐานะทางคดีระหว่าง “ผู้เสียหาย” และ “จำเลย” ก็ตาม หากแต่บุคคลดังกล่าวก็ได้รับความเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิดทางอาญาเช่นเดียวกัน ได้แก่ ความเสียหายต่อชื่อเสียงในสังคม และถูกคนในสังคมนับว่าตนเป็นคนร้าย แม้ต่อมาศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ทั้งนี้รวมทั้งสิทธิและเสรีภาพที่ต้องสูญเสียไปในระหว่างที่ถูกดำเนินคดี เพราะนอกจากจะส่งผลเสียหายต่อตนเอง ยังส่งผลต่อบุคคลรอบตัว ทั้งบุคคลในครอบครัว เพื่อนร่วมงาน และคนในสังคม ซึ่งเป็นความเสียหายที่สามารถเกิดขึ้นได้ในระดับร้ายแรงคือ ได้รับความทุกข์ทรมานอยู่ตลอดเวลา และแม้จะมีกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย

แก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ข้อ 7 (4)¹⁴⁷ ที่กำหนดหนดให้รวมถึงค่าเสียหายอย่างอื่น ซึ่งตีความได้ว่า หมายรวมถึงค่าเสียหายทางจิตใจก็ตาม แต่ก็กำหนดให้แก่เฉพาะจำเลยที่ถึงแก่ความตายเท่านั้น จำเลยที่ยังมีชีวิตอยู่จึงไม่มีสิทธิได้รับค่าเสียหายทางจิตใจตามกฎหมายฉบับดังกล่าว หากพิจารณาตามกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ กรณีกฎหมายของประเทศอังกฤษและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่กำหนดให้สามารถเรียกค่าเสียหายทางจิตใจได้ โดยบุคคลที่มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายทางจิตใจ ได้แก่ ผู้ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่งและผู้ได้รับความเสียหายลำดับสอง¹⁴⁸ โดยมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งในประเทศไทย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้บัญญัติเรื่องค่าสินไหมทดแทนทางจิตใจไว้ ส่งผลให้การกำหนดค่าสินไหมทดแทนไม่ครอบคลุมความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงซึ่งรวมถึงค่าเสียหายทางจิตใจ

ในประเด็นเรื่องการกำหนดความเสียหายทางจิตใจ ผู้ศึกษาเห็นว่าคือความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อผู้เสียหายซึ่งได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดอาญาที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่เป็นผู้เสียหาย บุคคลที่ต้องตกเป็นจำเลยในคดีอาญาโดยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด รวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานทางจิตใจ ที่อาจส่งผลกระทบต่อร่างกายของผู้เสียหายหรือไม่ก็ได้ และอาจส่งผลกระทบต่อบุคคลดังกล่าวเป็นเวลานานกว่าความเสียหายอย่างอื่น ซึ่งความเสียหายดังกล่าวเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการเจ็บป่วยแก่ร่างกายได้ ซึ่งกฎหมายและแนวคำวินิจฉัยของศาลต่างประเทศได้ยอมรับให้สามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อค่าเสียหายทางจิตใจได้ โดยพิจารณาจากพฤติกรรมหรือการกระทำของจำเลยประกอบกับความเสียหายที่โจทก์ได้รับ และสามารถพิสูจน์ได้ชัดเจนว่าความเสียหายดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายทางจิตใจขึ้น เช่น กรณีกฎหมายของประเทศอังกฤษและประเทศเยอรมนีที่กำหนดให้สามารถเรียกค่าเสียหายทางจิตใจได้ โดยบุคคลที่มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายทางจิตใจ ได้แก่ ผู้ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่งและผู้ได้รับความเสียหายลำดับสอง สำหรับประเทศไทย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้

¹⁴⁷ ข้อ 7 ในกรณีที่จำเลยในคดีอาญาถึงแก่ความตาย อันเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี ให้คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าทดแทนให้แก่จำเลยนั้น ดังต่อไปนี้

- (1) ค่าทดแทน ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนหนึ่งแสนบาท
- (2) ค่าจัดการศพ ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนสองหมื่นบาท
- (3) ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดู ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนไม่เกินสามหมื่นบาท
- (4) ค่าเสียหายอื่นนอกจาก (1) (2) และ (3) ให้จ่ายเป็นเงินตามจำนวนที่คณะกรรมการเห็นสมควร แต่ไม่เกินสามหมื่นบาท.

¹⁴⁸ สุนันทา จันทร์แก้ว. “ค่าสินไหมทดแทนกรณีละเมิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายทางจิตใจ”. ฝ่ายกฎหมายกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. Retrieved April 18, 2022, from <https://www.krisdika.go.th/data/activity/act225.pdf>. หน้า 13.

บัญญัติเรื่องค่าสินไหมทดแทนทางจิตใจไว้ ซึ่งส่งผลให้การกำหนดค่าสินไหมทดแทนไม่ครอบคลุมความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง และไม่สามารถเยียวยาผู้เสียหายได้ตรงตามความเสียหายที่แท้จริง อย่างไรก็ตาม แนวความคิดของกฎหมายไทยที่เกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนทางจิตใจนั้นเริ่มเปลี่ยนแปลงไป โดยมีการยอมรับความเสียหายทางจิตใจมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการตราพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ซึ่งมาตรา 11 (1) แห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ศาลมีอำนาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจอันเป็นผลเนื่องมาจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยของผู้เสียหาย และหากผู้เสียหายถึงแก่ความตาย สามภริยา บุพการี หรือผู้สืบสันดานของบุคคลนั้นชอบที่จะได้รับค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจได้¹⁴⁹

2.3 ปัญหาในการเยียวยาต่อชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินของผู้เสียหายและการกำหนดค่าเสียหายทางจิตใจ

การเยียวยาค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายไม่ว่าจะเป็นการเยียวยาความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของผู้เสียหาย รวมทั้งค่าเสียหายทางจิตใจนั้น ต้องพิจารณาถึงหลักเรื่องค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438¹⁵⁰ ที่ได้บัญญัติความหมายของ “ค่าสินไหมทดแทน” ไว้ว่า ค่าสินไหมทดแทนได้แก่การคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะละเมิดหรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้นรวมทั้งค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ใช้เพื่อความเสียหายอย่างใดๆ อันได้เกิดขึ้น และความหมายตามวรรคสอง อาจทำให้เข้าใจว่าค่าสินไหมทดแทนได้แก่การคืนทรัพย์สิน ใช้ราคาทรัพย์สิน และการชดใช้ค่าเสียหาย เท่านั้น แต่เมื่อพิจารณาถึงถ้อยคำในมาตรา 438 วรรคแรกที่ใช้คำว่า “ค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใด” ย่อมแปลความได้ว่า การคืนทรัพย์สิน การใช้ราคา และการชดใช้ค่าเสียหาย เป็นเพียงส่วนหนึ่งของวิธีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเท่านั้น ไม่ว่าจะป็นวิธีการใดๆ ในการเยียวยาหรือแก้ไขให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิมย่อมอยู่ในความหมายของคำว่า “ค่าสินไหมทดแทน” ทั้งสิ้น ดังนั้นค่าเสียหายจึงเป็นการชดใช้หรือทดแทน ความเสียหายและเป็นส่วนหนึ่งของค่าสินไหมทดแทน แต่เมื่อพิจารณา

¹⁴⁹ พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 125 ตอนที่ 36 ก 20 กุมภาพันธ์ 2551.

¹⁵⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พุทธศักราช 2535. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 109/ตอนที่ 42/หน้า 1/8 เมษายน 2535.

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477 ตามมาตรา 44/1¹⁵¹ นั้น มีการจำกัด การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนที่เป็นตัวเงินค่าเสียหาย รวมถึงการเรียกให้ใช้ราคาทรัพย์สินเฉพาะใน ส่วนที่ไม่เข้าซ้อนกับการขอให้ใช้ราคาทรัพย์สินตามมาตรา 43¹⁵² ซึ่งพนักงานอัยการเป็นผู้ร้องขอ โดย ไม่รวมไปถึงการเรียกให้จำเลยกระทำกรอย่างอื่น ทั้งนี้ค่าสินไหมทดแทนที่ศาลจะสั่งให้แก่ผู้ร้อง ขอนั้นจะมากน้อยเพียงใดศาลจะวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด และ ในกรณีที่ความเสียหายได้เกิดขึ้นเพราะความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดของผู้ต้องเสียหาย แต่เมื่อพิจารณา ตามมาตรา 442¹⁵³ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้กำหนดให้ศาลต้องนำบทบัญญัติแห่ง มาตรา 223 มาใช้บังคับโดยอนุโลมด้วย ตามแนวคำวินิจฉัยคำพิพากษาฎีกาที่ 10534/2558 ว่า ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่งศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญา คดีนี้ ข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติในคดีส่วนอาญาคงมีเพียงว่า จำเลยกระทำโดยประมาท ส่วนข้อเท็จจริงที่ว่า ผู้ตายมีส่วนประมาทหรือไม่ และใครประมาทมากกว่ากันอันเป็นข้อเท็จจริงที่จะต้องนำมาพิจารณา ประกอบในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนนั้น ศาลชั้นต้นยังมีได้วินิจฉัยและจำเลยได้อุทธรณ์ไว้ แล้ว เมื่อ ป.วิ.อ. มาตรา 47 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า คำพิพากษาคดีส่วนแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติ แห่งกฎหมายอันว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่ง โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าจำเลยต้องค่า

¹⁵¹ มาตรา 44/1 ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทน เพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกายชื่อเสียงหรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลที่ พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้

การยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องก่อนเริ่มสืบพยาน ในกรณีที่ไม่มี การสืบพยานให้ ยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี และให้ถือว่าคำร้องดังกล่าวเป็นคำฟ้องตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่งและผู้เสียหายอยู่ในฐานะโจทก์ในคดีส่วนแพ่งนั้น ทั้งนี้ คำร้องดังกล่าวต้องแสดง รายละเอียดตามสมควรเกี่ยวกับความเสียหายและจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้อง หากศาลเห็นว่าคำร้องนั้น ยังขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมีคำสั่งให้ผู้ร้องแก้ไขคำร้องให้ชัดเจนก็ได้

คำร้องตามวรรคหนึ่งจะมีคำขอประการอื่นที่มีใช้คำขอบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอัน เนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยในคดีอาญามีได้ และต้องไม่ขัดหรือแย้งกับคำฟ้องในคดีอาญาที่ พนักงานอัยการเป็นโจทก์ และในกรณีที่พนักงานอัยการได้ดำเนินการตามความในมาตรา 43 แล้ว ผู้เสียหายจะยื่น คำร้องตามวรรคหนึ่งเพื่อเรียกทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สินอีกไม่ได้.

¹⁵² มาตรา 43 คดีลักทรัพย์ ว่างราว ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก นื้อโกง ยักยอกหรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะ เรียกทรัพย์สิน หรือราคาที่เขาสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำผิดนั้น เมื่อพนักงาน อัยการยื่นฟ้องคดีอาญา ก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคา แทนผู้เสียหายด้วย.

¹⁵³ มาตรา 442 ถ้าความเสียหายได้เกิดขึ้นเพราะความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดของผู้ต้องเสียหาย ประกอบด้วย ไซร์ ท่านให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา 223 มาใช้บังคับ โดยอนุโลม.

พิพากษาว่าได้กระทำผิดหรือไม่ และบทบัญญัติอันว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่งในกรณีต่างฝ่ายต่างประมาททำให้เกิดมูลหนี้ละเมิดขึ้นนั้น ป.พ.พ. มาตรา 442 วางหลักให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา 223 มาใช้บังคับโดยอนุโลม และมาตรา 438 บัญญัติว่า ค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใดเพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด ซึ่งการที่จะกำหนดค่าสินไหมทดแทนแก่ไหน เพียงใดนั้น ศาลย่อมที่จะต้องพิจารณาจากพยานหลักฐานของโจทก์รวมทั้งที่ 1 และที่ 2 และจำเลยที่นำสืบมาว่าฝ่ายจำเลยหรือผู้ตายประมาทมากน้อยกว่ากันอย่างไรและเพียงใดด้วย จึงจะเป็นการดำเนินการตามอำนาจที่มีอยู่โดยชอบด้วยบทบัญญัติของกฎหมาย พิพากษาแก้เป็นว่า ให้ยกคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนของโจทก์รวมทั้งที่ 1 และที่ 2 ค่าฤชาธรรมเนียมทั้งสามศาลให้เป็นพับ นอกจากนี้ก็แก้ไขเป็นไปตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 8

นอกจากนี้ ยังมีตัวอย่างคดีเกี่ยวกับการขับรถยนต์โดยประมาท บางครั้งจะพบว่าผู้เสียหายมีส่วนผิด (ประมาท) ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าจำเลย ที่ศาลพิจารณาให้ค่าเสียหายที่ผู้เสียหายจะได้รับตกเป็นพับไป ได้แก่

คำพิพากษาฎีกาที่ 1582/2558 ซึ่งศาลฎีกาแผนกคดีพาณิชย์และเศรษฐกิจวินิจฉัยว่าการวินิจฉัยคดีส่วนแพ่งสำหรับคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญานั้น ศาลจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 46 และเมื่อคดีอาญารับฟังได้ว่าโจทก์ที่ 2 มีความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายและจิตใจ ตาม ป.อ. มาตรา 390 คำพิพากษาดังกล่าวย่อมผูกพันโจทก์ที่ 2 ว่าเหตุรถยนต์เฉี่ยวชนกันเกิดจากโจทก์ที่ 2 มีส่วนประมาทด้วยเมื่อความประมาทเกิดจากโจทก์ที่ 2 และจำเลยที่ 1 ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ค่าเสียหายที่โจทก์ที่ 2 จะได้รับจึงต้องตกเป็นพับ เมื่อโจทก์ที่ 1 เป็นนิติบุคคลและเป็นบุคคลภายนอกมิได้เป็นคู่ความในคดี โจทก์ที่ 1 ยังคงกล่าวอ้างได้ว่าโจทก์ที่ 2 มิได้มีส่วนประมาทในเหตุรถยนต์เฉี่ยวชนกันแต่กรณีรถยนต์เฉี่ยวชนกันเป็นเรื่องที่โจทก์ที่ 2 และจำเลยที่ 1 ต่างฝ่ายต่างทำละเมิดโดยไม่ได้ร่วมกัน โจทก์ที่ 2 และจำเลยที่ 1 จึงไม่ต้องร่วมกันใช้ค่าสินไหมทดแทนทั้งหมดแก่โจทก์ที่ 1 ทั้งนี้ ค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใด เพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดตาม ปพพ. มาตรา 438¹⁵⁴

¹⁵⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 1582/2558.

นอกจากนั้นในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินตามมาตรา 440¹⁵⁵ ได้แก่ ความเสียหายต่อทรัพย์สิน อาทิ เช่น ราคาทรัพย์สินที่จำเลยได้เอาไปหรือราคาทรัพย์สินอันลดน้อยลงเพราะบุบสลายรวมถึงดอกเบี้ยในจำนวนเงินของราคาทรัพย์สินดังกล่าวด้วย เช่นคำวินิจฉัยตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1885/2555 พนักงานอัยการมีคำขอให้จำเลยคืนเงินจำนวน 43,150 บาท แก่ผู้เสียหายตาม ป.วิ.อ. มาตรา 43 ต่อมาโจทก์ร่วมยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน โดยคืนเงินจำนวน 43,150 บาท พร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี ของเงินจำนวน 43,150 บาท นับถัดจากวันฟ้อง เป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์ร่วมตามป.วิ.อ. มาตรา 44/1 ซึ่งต้องตามที่มาตรา 44/1 วรรคสาม บัญญัติว่า ในกรณีที่พนักงานอัยการได้ดำเนินการตามความในมาตรา 43 แล้ว ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่งเพื่อเรียกทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สินอีกไม่ได้ ดังนี้ โจทก์ร่วมจึงยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน โดยคืนเงินจำนวน 43,150 บาท อีกไม่ได้ การที่ศาลชั้นต้นสั่งรับคำร้องของโจทก์ร่วมในส่วนนี้จึงเป็นการไม่ชอบ กรณีจึงไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยว่าโจทก์ร่วมต้องเสียค่าธรรมเนียมในเงินจำนวน 43,150 บาทหรือไม่ อย่างไรก็ตาม ดอกเบี้ยของเงินจำนวน 43,150 บาท ไม่ใช่ทรัพย์สินหรือราคาของผู้เสียหายสูญไปเนื่องจากการกระทำความผิด แต่เป็นค่าเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย พนักงานอัยการจะมีคำขอเรียกค่าดอกเบี้ยแทนโจทก์ร่วมไม่ได้ โจทก์ร่วมจึงยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในส่วนดอกเบี้ยของต้นเงินจำนวน 43,150 บาท ตามป.วิ.อ. มาตรา 44/1 วรรคหนึ่งได้ ซึ่งตามมาตรา 253 วรรคหนึ่ง มิให้เรียกค่าธรรมเนียมจากโจทก์ร่วม เว้นแต่ในกรณีที่ศาลเห็นว่าผู้เสียหายเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนสูงเกินสมควร หรือดำเนินคดีโดยไม่สุจริต ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้เสียหายชำระค่าธรรมเนียมทั้งหมดหรือบางส่วนได้ ดังนี้ โจทก์ร่วมจึงไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมสำหรับการขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในส่วนของดอกเบี้ยดังกล่าว¹⁵⁶

ในปัญหานี้ ผู้ศึกษาเห็นว่า ตามหลักกฎหมายของไทยยังไม่ได้บัญญัติหลักการเยียวยาจิตใจไว้โดยชัดเจน ทำให้มีปัญหาในการตีความเพื่อการเยียวยาความเสียหายดังกล่าว แม้จะมีการพิจารณาในการเยียวยาในกรณีที่เป็นการชดเชยอื่นแต่กรณีค่าเสียหายทางจิตใจ ยังคงมีแนวคิดว่าเป็นค่าเสียหายที่ไม่อาจคำนวณได้เป็นตัวเงิน และไม่มี ความชัดเจนในการกำหนดค่าเสียหายดังกล่าว

¹⁵⁵ มาตรา 440 ในกรณีที่ต้องใช้ราคาทรัพย์สินอันได้เอาของเขาไปก็ตี ในกรณีที่ต้องใช้ราคาทรัพย์สินอันลดน้อยลงเพราะบุบสลายก็ดี ฝ่ายผู้ต้องเสียหายจะเรียกดอกเบี้ยในจำนวนเงินที่จะต้องชดใช้ คิดตั้งแต่เวลาอันเป็นฐานที่ตั้งแห่งการประมาธราคานั้นก็ได้.

¹⁵⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1885/2555.

จากการศึกษาเปรียบเทียบบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องการเยียวยาผู้เสียหาย ผู้ต้องหาและจำเลยของประเทศไทย ประเทศญี่ปุ่น ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศสหพันธ์ สาธารณรัฐเยอรมนี จะเห็นได้ว่า แนวคิดในการเยียวยาต่อผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 และตามที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 เป็นหลักกฎหมายในเรื่องการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย และจำเลย ที่มีการบัญญัติไว้ร่วมกันในกฎหมายฉบับเดียว โดยเป็นการเยียวยาในลักษณะการสงเคราะห์จากรัฐ ซึ่งจากการศึกษามีอยู่ 2 ลักษณะ คือการเยียวยาในลักษณะ ที่เป็นการสงเคราะห์ และการเยียวยาในลักษณะที่เป็นการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน กล่าวคือ แนวคิด การเยียวยาในลักษณะของการสงเคราะห์จากรัฐนั้น ถือว่าเป็นการเยียวยาในเชิงสัญลักษณ์ โดยใน การเยียวยาผู้เสียหายนั้น รัฐมีหน้าที่ปกป้องคุ้มครองดูแลชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ดังนั้น เมื่อเกิดอาชญากรรมขึ้น ถือว่ารัฐประสบความล้มเหลวที่จะปกป้องดูแลประชาชนให้ปลอดภัยจาก อาชญากรรม รัฐจึงต้องเข้ามาช่วยเหลือเยียวยาความเสียหายในเบื้องต้นแก่ผู้ตกเป็นเหยื่อ อาชญากรรม และถือว่าการเยียวยาเป็นการเข้าถึงความยุติธรรมโดยมีการชดใช้ความเสียหายที่เป็น ธรรม สำหรับในส่วนของจำเลย การเยียวยาโดยการได้รับการสงเคราะห์จากรัฐ เป็นเพียงการชดใช้ เชิงสัญลักษณ์ว่าเป็นความผิดพลาดของรัฐและรัฐต้องช่วยเหลือทางมนุษยธรรม ซึ่งรูปแบบของการ เยียวยาไม่ได้มุ่งเน้นในเรื่องการเยียวยาด้วยจำนวนเงินเพียงอย่างเดียว นอกจากนั้น จะเห็นได้ว่า การ ชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในประเทศต่าง ๆ จะมีความแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับระบบกฎหมายเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของแต่ละประเทศ แต่จะมีลักษณะที่คล้ายกัน 3 ประการ คือ

1. มีการเยียวยาความเสียหายแก่ความผิดเกี่ยวกับเพศ ชีวิต และร่างกาย
2. ในการจ่ายค่าชดเชยความเสียหาย จะพิจารณาเรื่องการมีส่วนร่วมในการกระทำ ผิดของผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม บุคคลในครอบครัวเดียวกัน ทั้งของผู้กระทำผิดกับเหยื่อ อาชญากรรมมาเป็นองค์ประกอบในการ พิจารณาจ่ายค่าชดเชยความเสียหาย และ

3. ใช้ระบบคณะกรรมการในการ พิจารณาจ่ายค่าชดเชยความเสียหาย

สืบเนื่องมาจากปัญหาคดีอาชญากรรมที่มีความสลับซับซ้อน และมีปริมาณเพิ่ม สูงขึ้นในปัจจุบัน ทำให้มีปริมาณของเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายในคดีอาญาที่เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐในการเข้ามาเยียวยาความเสียหายตามหลักสิทธิมนุษยชนซึ่งถือปฏิบัติในนานา อารยประเทศ แม้ว่าประเทศไทยจะได้มีตราพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติค่าตอบแทน ผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ซึ่งมีผลใช้บังคับ

มาเป็นเวลานานแล้ว แต่เนื่องจากสภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมืองในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลง รวมทั้งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้และการตีความทางกฎหมาย ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่ายังมีบางประเด็นที่ไม่ครอบคลุมและไม่ชัดเจน อาทิ เช่น คำว่าผู้เสียหาย และจำเลย ในคดีอาญา ซึ่งได้วิเคราะห์ไว้ข้างต้น รวมทั้งอัตราค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายในคดีอาญาซึ่งยังไม่มี ความชัดเจนในหลักเกณฑ์การพิจารณาให้เกิดความเป็นธรรมและเหมาะสม ซึ่งยังคงเป็นปัญหาในทางปฏิบัติรวมทั้งระยะเวลาในการยื่นคำร้องซึ่งต้องพิจารณาว่าเหมาะสมหรือไม่ เพราะยังคงมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ แม้ว่าในปัจจุบัน สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรมได้ ดำเนินการจ่ายเงินเยียวยาแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาไปเป็นเวลาเกือบสี่สิบปีแล้ว โดยออก กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาและมีการแก้ไขจนถึงปัจจุบัน ยังคงเป็นปัญหาในทางปฏิบัติ รวมทั้งระยะเวลาในการยื่นคำร้องซึ่งต้องพิจารณาว่าเหมาะสมหรือไม่ เพราะยังคงมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ

ในปัจจุบัน ปัญหาคดีอาชญากรรมมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ลักษณะคดีมีความ สลับซับซ้อน รวมทั้งปรากฏว่ามีบุคคลจำนวนมากต้องตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายใน คดีอาญา หลายคนต้องตกเป็นจำเลยในคดีอาญา ถูกจับกุม คุมขัง ทำให้สูญเสียเสรีภาพ ขาดโอกาส ทางสังคม ได้รับความเดือดร้อนในชีวิต ร่างกายและเกิดผลกระทบต่อครอบครัวและสังคมโดยรวม ทำให้รัฐต้องเข้ามามีบทบาทในการเยียวยาความเสียหายเหล่านี้ตามหลักสิทธิมนุษยชนซึ่งถือปฏิบัติ ในนานาอารยประเทศ ถึงแม้ว่าจะได้มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่า ทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติ ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ซึ่ง ถือปฏิบัติมาเป็นเวลานานแล้ว แต่ยังคงพบปัญหาทั้งในการตีความทางกฎหมายในคำนิยามต่าง ๆ ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่ายังไม่ครอบคลุมในส่วนของผู้เสียหาย และจำเลยในคดีอาญา ซึ่งเป็นบุคคลที่มีสิทธิ เรียกร้องตามกฎหมายซึ่งผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ไว้ข้างต้น ปัญหาในเรื่องกำหนดระยะเวลายื่นคำขอใช้ สิทธิ อัตราค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายในคดีอาญาซึ่งยังไม่มี ความชัดเจนว่า คณะกรรมการฯ ใช้หลักเกณฑ์อย่างไรในการพิจารณาให้เกิดความเป็นธรรมและเหมาะสม รวมทั้ง ปัญหาในการเยียวยาทางจิตใจซึ่งยังไม่หลักกฎหมายบัญญัติอย่างชัดเจน ซึ่งต้องหาแนวทางแก้ไขให้ เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน

3. วิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการจ่ายค่าทดแทน ค่าใช้จ่ายแก่ผู้ต้องหา และจำเลย

จากการศึกษาหลักกฎหมายและแนวคำพิพากษาศาลฎีกาโดยพิจารณาถึงสิทธิตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เปรียบเทียบกับหลักกฎหมายของต่างประเทศ ผู้ศึกษาเห็นว่า ยังมีปัญหาในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย รวมทั้งค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พอสรุปได้ ดังนี้

3.1 ปัญหาในการกำหนดคำนิยามของคำว่า “ผู้เสียหาย” ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2559

ตามมาตรา 3 กำหนดคำนิยามของคำว่า “ผู้เสียหาย” หมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกายหรือจิตใจเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น เมื่อพิจารณาถึงคำว่า “ผู้เสียหาย”ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 บัญญัติไว้เพียงว่าต้องเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดี อันเป็นความหมายอย่างกว้าง ซึ่งตามมาตรา 2(4) แห่งประมวลกฎหมายอาญา หมายความว่า บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4, 5 และ 6 ซึ่งวินิจฉัยโดยยึดแนวทางว่าผู้เสียหายที่จะยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 จะต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยด้วย กล่าวคือ ต้องไม่เป็นผู้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด ซึ่งจะสอดคล้องกับนิยามความหมายคำว่า “ผู้เสียหาย” ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งต่อมามาตราศาลฎีกาได้มีการตีความคำว่า “ผู้เสียหาย”ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 โดยไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายซึ่งมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดในการยื่นคำร้องตามมาตรา 44/1 ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกา (ประชุมใหญ่)ที่ 5400/2560 วินิจฉัยว่า ผู้เสียหายที่มีส่วนในการกระทำความผิดด้วย แม้ไม่ใช่ผู้เสียหายในทางนิตินัยในคดีอาญาก็ตาม แต่ก็เป็นผู้เสียหายในทางแพ่ง จึงสามารถยื่นคำร้องเรียกค่าเสียหายทางแพ่งมาในคดีอาญาตาม ป.วิอาญา มาตรา 44/1 ได้ ส่วนการกำหนดค่าสินไหมทดแทน ให้พิจารณาว่าฝ่ายผู้เสียหายมีส่วนทำให้เกิดความเสียหายขึ้นมากน้อยเพียงใดตาม ป.แพ่ง มาตรา 223 ประกอบด้วย¹⁵⁷

¹⁵⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5400/2560 (ประชุมใหญ่).

ดังนั้นจึงมีปัญหาคำที่ควรพิจารณาต่อไปว่าหากยังไม่มีการแก้ไขเพิ่มเติมคำนิยามของ “ผู้เสียหาย” ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ให้ครอบคลุมถึงผู้เสียหายที่มีส่วนในการกระทำความผิดด้วย แม้ไม่ใช่ผู้เสียหายในทางนิตินัยในคดีอาญาก็ตาม แต่ถือเป็นผู้เสียหายในทางแพ่งแล้ว ย่อมทำให้บุคคลดังกล่าวไม่มีสิทธิยื่นคำร้องขอรับเงินทดแทนตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ส่งผลให้ให้จำนวนของการเป็นผู้เสียหายที่จะได้รับการเยียวยาจากรัฐแตกต่างจากจำนวนผู้เสียหายที่จะได้รับการเยียวยาโดยจำเลยในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ซึ่งไม่ครอบคลุมจำนวนผู้เสียหายที่แท้จริงนั่นเอง

3.2 ปัญหาในการกำหนดคำนิยามคำว่า “จำเลย” ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

ประการแรก ผู้ศึกษาเห็นว่า กำหนดนิยามของคำว่า “จำเลย” หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกฟ้องต่อศาลว่าได้กระทำความผิดอาญา ยังไม่มีความชัดเจนในการตีความ เนื่องจากหากพิจารณาตามคำนิยามในกฎหมายดังกล่าว จำเลยย่อมหมายถึงบุคคลทุกคนที่ถูกฟ้องต่อศาลว่าได้กระทำความผิดอาญา ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พนักงานอัยการและผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล¹⁵⁸ แต่จำเลยผู้มีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ต้อง (1) เป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ (2) ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดีและ (3) ปราบกฏหลักฐานชัดเจนว่า จำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดีหรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในการคดีนั้นว่า ข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่า จำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด¹⁵⁹ ซึ่งทำให้จำเลยในคดีอาญาซึ่งถูกฟ้องโดยผู้เสียหายซึ่งถูกคุมขังระหว่างพิจารณาและปรากฏในภายหลังตามคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดย่อมไม่มีสิทธิขอรับค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย และหากปรากฏว่าผู้เสียหายถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดีโดยจำเลยถูกคุมขังในระหว่างนั้นก็ย่อมไม่ได้รับสิทธิดังกล่าวเช่นกัน

¹⁵⁸ พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 125/ตอนที่ 30 ก/หน้า 16/ 7 กุมภาพันธ์ 2551. มาตรา 28.

¹⁵⁹ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 133/ตอนที่ 74 ก/หน้า 1/22 สิงหาคม 2559. มาตรา 20.

ประการที่สอง นิยามของคำว่า “จำเลย” ยังไม่ครอบคลุมถึง “ผู้ต้องหา” ซึ่งหมายถึง บุคคลผู้ถูกหาว่าได้กระทำความผิด แต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล¹⁶⁰ และต่อมาพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง เนื่องจากไม่ได้กระทำความผิด แต่เนื่องจากบุคคลดังกล่าวถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดทางอาญา หากเป็นบุคคลที่ถูกปรับหรือถูกจับกุม คุมขังโดยผลของกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาด แม้ต่อมาพนักงานอัยการจะมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้อง หรือมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าไม่ได้กระทำความผิดหรือไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกรกระทำความผิดดังกล่าวก็ตาม บุคคลดังกล่าวย่อมได้รับผลกระทบทางจิตใจ จากการสูญเสียชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน ของบุคคลอันเป็นที่รัก และได้รับความทุกข์ทรมานจิตใจที่อาจส่งผลกระทบต่อร่างกายของผู้เสียหายเป็นเวลานานต้องถูกจับกุมทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง หากไม่ได้รับการประกันตัวย่อมต้องถูกคุมขังตั้งแต่ชั้นจับกุม ชั้นสอบสวนจนถึงส่งสำนวนการสอบสวนและรอคำสั่งของพนักงานอัยการซึ่งหากพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง บุคคลดังกล่าวย่อมปราศจากเสรีภาพ เสียเวลา ขาดรายได้และได้รับความเสียหาย เช่นเดียวกับผู้เสียหายซึ่งได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดหรือจำเลยในคดีอาญาเช่นกัน จึงควรมีสิทธิยื่นคำร้องขอรับเงินค่าตอบแทน ค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่ายแล้วแต่กรณี ด้วยเหตุผลดังกล่าว

3.3 ปัญหาในการกำหนดประเภทความผิดที่สามารถใช้สิทธิขอรับค่าตอบแทน

ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 17 กำหนดให้เป็นไปตามรายการท้ายพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้แก่ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชน (มาตรา 224 และมาตรา 238) ความผิดเกี่ยวกับเพศ (มาตรา 276 ถึงมาตรา 287) ความผิดต่อชีวิต (มาตรา 288 ถึงมาตรา 294) ความผิดต่อร่างกาย (มาตรา 295 ถึงมาตรา 300) ความผิดฐานทำให้แท้งลูก (มาตรา 301 ถึงมาตรา 305) ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บ หรือคนชรา (มาตรา 306 ถึงมาตรา 308) ความผิดต่อเสรีภาพ (มาตรา 309, 310, 311, 312 ทวิ, 313) ความผิดฐานลักทรัพย์และวิ่งราวทรัพย์

¹⁶⁰ พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 125/ตอนที่ 30 ก/หน้า 16/ 7 กุมภาพันธ์ 2551. มาตรา 2.

(มาตรา 336) ความผิดฐานกรรโชก ริดเอาทรัพย์ ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์ (มาตรา 337, 339, 339 ทวิ, 340, 340 ทวิ) ความผิดฐานบุกรุก (มาตรา 365)¹⁶¹ แต่คำว่า “ผู้เสียหาย” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 นั้นจะมีความหมายกว้างขวางกว่าพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เนื่องจากอำนาจฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการมิได้จำกัดแต่เพียงความผิดที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญาเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงกฎหมายอื่นๆที่กำหนดโทษทางอาญาด้วย

ในประเด็นดังกล่าว ผู้ศึกษาเห็นว่า การเยียวยาความเสียหายโดยรัฐตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ควรมีการกำหนดความผิดที่ครอบคลุมกฎหมายอื่น ๆ ที่กำหนดโทษในทางอาญาเช่นกัน เพื่อเยียวยาชดใช้ตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงและเป็นการชดเชยวิถีชีวิตที่ต้องเสียไปในช่วงการดำเนินคดีรวมทั้งเป็นไปเพื่อเรียกความเชื่อมั่นของสังคมที่สูญเสียไปเนื่องจากกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาดให้กลับคืนมาเช่นเดิม และเพื่อบังคับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมให้เป็นไปด้วยความรอบคอบยิ่งขึ้น

¹⁶¹ รายการท้ายพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ความผิดที่กระทำต่อผู้เสียหายซึ่งทำให้ผู้เสียหายอาจขอรับค่าตอบแทนได้ตามมาตรา 17 ได้แก่ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ความผิด

ลักษณะ 9 ความผิดเกี่ยวกับเพศ มาตรา 276 ถึง มาตรา 287

ลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย

หมวด 1 ความผิดต่อชีวิต มาตรา 288 ถึง มาตรา 294

หมวด 2 ความผิดต่อร่างกาย มาตรา 295 ถึง มาตรา 300

หมวด 3 ความผิดฐานทำให้แท้งลูก มาตรา 301 ถึง มาตรา 305

หมวด 4 ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บ หรือคนชรา มาตรา 306 ถึง มาตรา 308.

3.4 ปัญหาในการคำนวณค่าเสียหายซึ่งผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญามีสิทธิเรียกร้อง

ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2559 เป็นไปตามที่ระบุในมาตรา 18¹⁶² ส่วนหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทน เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559¹⁶³ ซึ่งได้กำหนดบรรดาค่าตอบแทนอันได้แก่ค่าใช้จ่ายและค่าตอบแทนความเสียหายเท่าที่จ่ายจริง แต่ต้องไม่เกินจำนวนเงินที่ระบุไว้ในกฎกระทรวง โดยการเรียกร้องหรือการได้มาซึ่งสิทธิหรือประโยชน์ตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวไม่เป็นการตัดสิทธิหรือประโยชน์ที่ผู้เสียหายหรือจำเลยพึงได้ตามกฎหมายอื่น อย่างไรก็ตามมาตรานี้ก็ยังมีข้อจำกัดในการให้การเยียวยา โดยเฉพาะกรณีจำเลยในคดีอาญาซึ่งตามมาตรา 20(2)¹⁶⁴ กำหนดให้จำเลยมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายก็ต่อเมื่อจำเลยเป็นผู้ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณา ประกอบกับมาตรา 21(1)¹⁶⁵ มีการกำหนดวิธีการคำนวณค่าทดแทนจากการถูกคุมขัง จึงเป็นกรณีที่สิทธิของจำเลยที่จะเกิดมีขึ้นต่อเมื่อต้องถูกคุมขัง

¹⁶² มาตรา 18 ค่าตอบแทนตามมาตรา 17 ได้แก่

- (1) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ
  - (2) ค่าตอบแทนในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย จำนวนไม่เกินที่กำหนดในกฎกระทรวง
  - (3) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติ
  - (4) ค่าตอบแทนความเสียหายอื่นตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร
- ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง

คณะกรรมการจะกำหนดให้ผู้เสียหายได้รับค่าตอบแทนเพียงใดหรือไม่ก็ได้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำความผิด และสภาพความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ รวมทั้งโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่นด้วย

¹⁶³ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 133 ตอนที่ 83 ก 23 กันยายน 2559.

¹⁶⁴ มาตรา 20 จำเลยที่มีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ต้อง
....(2) ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี และ.....

¹⁶⁵ มาตรา 21 การกำหนดค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามมาตรา 20 ให้กำหนดตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

(1) ค่าทดแทนการถูกคุมขัง ให้คำนวณจากจำนวนวันที่ถูกคุมขังในอัตราที่กำหนดไว้สำหรับการกักขังแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา....

ในชั้นพิจารณาของศาลเท่านั้น โดยไม่คำนึงถึงระยะเวลาที่ถูกจับกุม สอบสวนและชั้นพิจารณาคดีของพนักงานอัยการก่อนส่งฟ้องต่อศาล ทำให้บุคคลดังกล่าวอาจต้องสูญเสียอิสรภาพ โดยถูกควบคุมตัวในฐานะผู้ต้องหาตั้งแต่ชั้นจับกุม ชั้นพนักงานสอบสวนจนถึงชั้นพิจารณาคดี โดยไม่รับการประกันตัวและถูกคุมขังมาตั้งแต่วันที่ถูกจับกุมจนถึงวันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด บุคคลดังกล่าวย่อมได้รับความเสียหาย ต้องเสียอิสรภาพ เสียเวลา โอกาสทางสังคมและได้รับความทุกข์ทรมานจากการที่ต้องถูกคุมขังเป็นเวลานาน ซึ่งยังไม่มีการบัญญัติหลักเกณฑ์ให้ครอบคลุมในปัญหาดังกล่าว

3.5 ปัญหาในการกำหนดระยะเวลาการใช้สิทธิเรียกร้อง

ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2559¹⁶⁶ กำหนดให้ผู้เสียหาย หรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายที่มีสิทธิยื่นคำขอรับค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัติดังกล่าวต่อคณะกรรมการพิจารณา

¹⁶⁶ มาตรา 22 ให้ผู้เสียหาย จำเลย หรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายที่มีสิทธิขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ยื่นคำขอต่อคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการตามมาตรา 14/1 ตามแบบที่สำนักงานกำหนดภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิดหรือวันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้อง เพราะปรากฏหลักฐานว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือวันที่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด แล้วแต่กรณี

การยื่นคำขอตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหาย จำเลย หรือทายาทดังกล่าวจะยื่นต่อหน่วยงานอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนดก็ได้ และให้ถือว่าเป็นการยื่นคำขอต่อคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการตามมาตรา 14/1 แล้วแต่กรณี.

ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา หรือคณะกรรมการตาม มาตรา 14/1¹⁶⁷ ตามแบบที่สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญากำหนด ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิด ทั้งนี้ในคดีที่มีการร้องทุกข์ต่อ พนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 6/1¹⁶⁸ ของพระราชบัญญัติ ดังกล่าว กำหนดให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้เสียหายหรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายที่มาร้องทุกข์ดังกล่าวทราบถึงสิทธิการได้รับค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวด้วย อย่างไรก็ตาม ปัญหาเกี่ยวกับระยะเวลาในการใช้สิทธิเรียกร้องดังกล่าว ผู้ศึกษาเห็นว่าระยะเวลา 1 ปีตามที่ กฎหมายกำหนดยังไม่เหมาะสมและไม่ยืดหยุ่น ซึ่งเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับประเทศญี่ปุ่น หลัก กฎหมายญี่ปุ่นกำหนดให้ผู้ร้องยื่นคำขอรับเงินช่วยเหลือพร้อมเอกสารภายในกำหนดเวลา 2 ปี นับ แต่รู้ถึงเหตุของการได้รับเงินช่วยเหลือหรือภายในเวลา 7 ปี นับแต่วันที่เกิดการกระทำความผิด ยกเว้นในกรณีที่ไม่สามารถยื่นคำร้องได้เมื่อหมดเหตุอันแล้ว ให้มีสิทธิยื่นคำร้องได้ภายในเวลา 6 เดือน ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า ยังไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการยื่นคำขอ รวมทั้งประเภทคดีให้ชัดเจน เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนและสามารถเข้าใจได้ง่าย

¹⁶⁷ มาตรา 14/1 คณะกรรมการอาจแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่า ทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา คณะหนึ่งหรือหลายคณะ ตามความเหมาะสม โดยในแต่ละคณะมี อนุกรรมการจำนวนไม่น้อยกว่าห้าคนแต่ไม่เกินเก้าคน ทั้งนี้ องค์ประกอบ คุณสมบัติ และวาระการดำรงตำแหน่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด และให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) พิจารณานุมัติค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการพิจารณาให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

(2) มีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใดมาให้อธิบายหรือให้ส่งเอกสาร หลักฐานที่เกี่ยวข้องหรือ ข้อมูลหรือสิ่งอื่นใดที่จำเป็นมาเพื่อประกอบการพิจารณา

(3) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

ให้นำมาตรา 17 มาตรา 18 มาตรา 19 มาตรา 20 และมาตรา 21 มาใช้บังคับกับการพิจารณาและ การดำเนินการของคณะกรรมการตามวรรคหนึ่งด้วย

ในการประชุมของคณะกรรมการตามวรรคหนึ่งให้นำมาตรา 13 มาใช้บังคับโดยอนุโลม.

¹⁶⁸ มาตรา 6/1 ในคดีที่มีการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้เสียหายหรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายที่มาร้องทุกข์ดังกล่าวทราบถึงสิทธิการ ได้รับค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัตินี้

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. สรุป

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 เป็นกฎหมายที่กำหนดสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาที่จะได้รับการการบรรเทาหรือเยียวยาความเสียหายที่ได้รับจากการถูกระทำความผิดทางอาญาจากผู้อื่น โดยมีแนวคิดในเรื่องสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ.1985 (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) เพื่อให้บุคคลสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Access to Justice and fair treatment) ได้รับการชดเชยความเสียหายจากผู้กระทำความผิด (Restitution) ได้รับการชดเชยความเสียหายจากรัฐ (Compensation) และการได้รับความช่วยเหลือแก่ผู้ได้รับความเสียหาย (Assistance) โดยมีการนำหลักการพื้นฐานจากกฎบัตรสหประชาชาติ ปฏิญญาสากล และสนธิสัญญาต่างๆ ที่เป็นสาระสำคัญเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญา ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

เมื่อพิจารณาตามหลักกฎหมายดังกล่าว มีการดำเนินการ โดยคณะกรรมการพิจารณา ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ซึ่งใช้หลักในการพิจารณา กำหนดค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย โดยคำนึงถึงพฤติการณ์และความร้ายแรงของการทำความผิด และสภาพความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ รวมทั้งโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า ยังไม่มีความชัดเจนในหลักเกณฑ์การพิจารณาค่าเสียหายรวมทั้งการเยียวยาทางจิตใจซึ่งผู้เสียหายได้รับ แม้ว่าหลักการส่วนใหญ่ในกฎหมายจะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดทางอาญา ทั้งนี้ ตามบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว ได้บัญญัติให้บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดมิสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ รวมทั้งจำเลยในคดีอาญาที่ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาและมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด อย่างไรก็ดี หลักการเยียวยาดังกล่าวตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้มี

การนำมาใช้เป็นเวลาเกือบยี่สิบปีแล้ว แม้จะได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติบางมาตรา แต่หากยังคงพบปัญหาการนำมาใช้และการเยียวยาในทางปฏิบัติซึ่งยังไม่ครอบคลุมต่อความเสียหายทั้งของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาซึ่งได้รับผลกระทบทั้งด้านชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินและจิตใจ และจากการศึกษาเปรียบเทียบหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ โดยศึกษาเปรียบเทียบจากพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 กับกฎหมายของประเทศไทยต่าง ๆ ได้แก่ประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ผู้ศึกษาพบว่า ยังคงมีหลักเกณฑ์บางประการที่แตกต่างกัน รวมทั้งปัญหาในทางปฏิบัติของแต่ละประเทศ ซึ่งเมื่อพิจารณาตามหลักกฎหมายของประเทศไทย การคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายโดยการเยียวยาเป็นการใช้จากงบประมาณของรัฐ ในการจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา และจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา โดยวางระเบียบปฏิบัติไว้ตามกฎหมาย โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้เสียหายที่มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนต้องเป็นบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิต ร่างกายหรือจิตใจ เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่นและเป็นการผิดตามที่กฎหมายกำหนดไว้ สำหรับจำเลยที่มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายต้องเป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ และถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี โดยศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยนั้นไม่เป็นความผิด หรือเป็นคดีที่พนักงานอัยการได้ถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดีเนื่องจากปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด ในประเด็นนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่ากฎหมายไม่ได้บัญญัติถึงผู้ต้องหาที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด และต้องขังในระหว่างสอบสวนหรือก่อนส่งฟ้องศาลซึ่งได้รับความเสียหายและควรได้รับการเยียวยาเช่นเดียวกับผู้เสียหายเช่นกัน ทั้งนี้ ตามหลักกฎหมายได้กำหนดเงื่อนไขในการยื่นคำขอรับการเยียวยาโดยกำหนดให้เฉพาะในกรณีที่เป็นผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่นโดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้นและไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น ภายระยะเวลาหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิด ซึ่งหากไม่มีการยื่นคำขอภายในระยะเวลาดังกล่าว ผู้เสียหายหรือจำเลยในคดีอาญาก็ไม่อาจได้รับการบรรเทาความเสียหายตามกฎหมายดังกล่าว ซึ่งยังคงเป็นปัญหาในทางปฏิบัติ เมื่อเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น ผู้มีสิทธิในการยื่นคำร้องขอให้รัฐจ่ายค่าตอบแทนคือ ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม หรือทายาทยังมีชีวิตอยู่ในกรณีที่เหยื่อได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยรุนแรง หรือตกเป็นผู้พิการตามระดับที่กฎหมายบัญญัติในลักษณะใดลักษณะหนึ่งภายในระยะเวลา 2 ปีนับแต่รู้ถึงเหตุของการรับเงินช่วยเหลือหรือภายใน 7 ปีนับแต่วันที่เกิดการกระทำความผิด (ยกเว้นในกรณีที่มิเหตุไม่สามารถยื่นคำร้องขอเงินช่วยเหลือได้ เมื่อหมดเหตุนั้น

แล้วให้ยื่นคำร้องขอภายใน 6 เดือน) โดยเป็นการเยียวยาทั้งตัวเงินและที่มีใช้ตัวเงินจากงบประมาณของรัฐ

สำหรับประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า ควรมีการกำหนดหลักกฎหมายให้ชัดเจนในส่วนของการเยียวยาทางจิตใจแก่ผู้เสียหายด้วย ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ตามหลักกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นและประเทศสหรัฐอเมริกา โดยรัฐจะใช้หลักการเยียวยาโดยการจ่ายชดเชยความเสียหายทั้งที่เป็นค่าใช้จ่ายเนื่องจากการกระทำ ความผิดทางอาญา รวมทั้งกำหนดหลักการเยียวยาเป็นค่าใช้จ่ายในการรักษาทางจิตใจ และตามหลักกฎหมายของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีการกำหนดหลักเกณฑ์การเยียวยาความเสียหายจากผู้กระทำผิดอาญาโดยมีการกำหนดค่ารักษาพยาบาลสภาพจิต รวมทั้งค่าตอบแทนเพื่อการฟื้นฟู และการบำบัดร่างกาย หรือทางอื่นใด ซึ่งเป็นการที่รัฐกำหนดรูปแบบการเยียวยาทางจิตใจแก่ผู้ได้รับความเสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยกำหนดไว้ในบทบัญญัติตามกฎหมาย ซึ่งในประเด็นนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่าประเทศไทยควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมในเรื่องดังกล่าวเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวเพิ่มเติมเช่นเดียวกัน เนื่องจากตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ยังไม่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในเรื่องการได้รับค่าทดแทนความเสียหายที่เกิดจากความเสียหายทางด้านจิตใจแต่อย่างใด อันเป็นการไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์และความมุ่งหมายของกฎหมายฉบับนี้ ในการที่จะเยียวยาความเสียหายให้ได้อย่างมากที่สุด ตามแนวคิดการเยียวยาจำเลยในคดีอาญาโดยรัฐ แนวคิดในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่จำเลยโดยรัฐ รวมถึงกระบวนการพิจารณาค่าทดแทน และผลกระทบที่เกิดกับผู้ถูกกระทำ และผลกระทบต่อเศรษฐกิจในภาพรวม

นอกจากนั้น จากการศึกษา ผู้ศึกษายังพบปัญหาในเรื่องข้อจำกัดทั้งในการตีความตามกฎหมายและในทางปฏิบัติ ทำให้ผู้เสียหายที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดทางอาญาบางรายไม่ได้รับการเยียวยาอย่างเต็มที่และทั่วถึงเท่าที่ควร เนื่องจากประชาชนผู้รับบริการที่เป็นผู้เสียหาย จำเลย ไม่ได้รับทราบและเข้าถึงสิทธิตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวอย่างทั่วถึง และเท่าเทียมกัน จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาถึงหลักเกณฑ์ตามกฎหมายดังกล่าวและการบังคับใช้รวมทั้งกฎหมาย กฎ ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้ครอบคลุมและเกิดผลในทางปฏิบัติต่อไป

2. ข้อเสนอแนะ

ตามบทบัญญัติและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้สิทธิเรียกร้องค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2559 ซึ่งผู้ศึกษาได้สรุปวิเคราะห์ข้อจำกัดและสภาพปัญหาทั้งในเรื่องการตีความ การบังคับใช้กฎหมายรวมทั้งปัญหาในทางปฏิบัติไว้ข้างต้น โดยมีข้อเสนอแนะพอสรุปได้ ดังนี้

1. ควรแก้ไขเพิ่มเติมคำนิยามในมาตรา 3 ในส่วนของคำว่า “ผู้เสียหาย” ซึ่งหมายความว่าบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกายหรือจิตใจเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น ให้ครอบคลุมถึงผู้เสียหายที่เป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาหรือเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการในการดำเนินคดีอาญา เพื่อให้ครอบคลุมถึงสิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนตามกฎหมาย

2. ควรแก้ไขเพิ่มเติมคำนิยามคำว่า “ผู้ต้องหา” ในมาตรา 3 หมายความว่าบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาหรือบุคคลที่เป็นผู้ถูกกล่าวหาและถูกจับกุมคุมขังซึ่งต่อมาพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องเนื่องจากไม่มีพยานหลักฐานว่ากระทำความผิดหรือการกระทำดังกล่าวไม่ผิดกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากต้องสูญเสียอิสรภาพ เสียเวลา ขาดรายได้ เสียชื่อเสียง และขาดโอกาสทางสังคม และควรได้รับการชดเชยจากรัฐเช่นกัน

3. ควรแก้ไขเพิ่มเติมหมวด 5 เป็นคำว่า “หมวด 5 การจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยและผู้ต้องหาในคดีอาญา” เพื่อให้ครอบคลุมสิทธิของผู้ต้องหาในคดีอาญา

4. ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 20 (1) โดยบัญญัติว่า “(1) เป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีอาญา...”

5. ควรเพิ่มมาตรา 20/1 โดยบัญญัติว่า “ผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ต้อง (1) ถูกคุมขังในชั้นจับกุมและระหว่างการสอบสวน และ (2) ปราบกฏหลักฐานชัดเจนว่าผู้ต้องหาได้เป็นผู้กระทำความผิดและพนักงานอัยการมีคำสั่งถึงที่สุดไม่ฟ้องคดีหรือข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าผู้ต้องหาได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของผู้ต้องหาไม่มีความผิด

ในคดีที่มีผู้ต้องหาหลายคน ผู้ต้องหาคนใดถึงแก่ความตายก่อนพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง และคณะกรรมการเห็นสมควรจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้ต้องหาอื่นที่ยังมีชีวิตอยู่ถ้าเป็นเหตุอยู่ในลักษณะคดี ผู้ต้องหาที่ถึงแก่ความตายนั้นมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ได้ด้วย

6. ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 21 การกำหนดค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามมาตรา 20 และ มาตรา 20/1 ให้กำหนดตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

(1) ค่าทดแทนการถูกคุมขัง ให้คำนวณจากจำนวนวันที่ถูกคุมขังในอัตราที่กำหนดไว้สำหรับการกักขังแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา

(2) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย และจิตใจ หากความเจ็บป่วยของจำเลยหรือผู้ต้องหาเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดีหรือถูกกล่าวหาจับกุม

(3) ค่าทดแทนในกรณีที่จำเลยหรือผู้ต้องหาถึงแก่ความตาย และความตายนั้นเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดีหรือถูกกล่าวหาจับกุม จำนวนไม่เกินที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

(4) ค่าขาดประโยชน์นำมาหาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดีตั้งแต่ชั้นจับกุม สอบสวน หรือชั้นศาล แล้วแต่กรณี

(5) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี

(6) ค่าเยียวยาความเสียหายทางจิตใจ เพื่อความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน อันเป็นผลเนื่องมาจากการที่ผู้เสียหายเข้ามาเกี่ยวข้องกับเหตุคดี ทำให้เกิดความเสียหายต่อร่างกาย สุขภาพหรืออนามัยของบุคคลดังกล่าว...

ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง เว้นแต่ที่มีกฎหมาย กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นแล้ว

ในกรณีที่มีคำขอให้ได้รับสิทธิที่เสียไปอันเป็นผลโดยตรงจากคำพิพากษานั้นคืน การสั่งให้ได้รับสิทธิคืนตามคำขอดังกล่าว ถ้าไม่สามารถคืนสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดเช่นนั้นได้ ให้คณะกรรมการกำหนดค่าทดแทนเพื่อสิทธินั้นให้ตามที่เห็นสมควร

คณะกรรมการอาจกำหนดให้จำเลยหรือผู้ต้องหาได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย เพียงใดหรือไม่ก็ได้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์แห่งคดี ความเดือดร้อนที่จำเลยหรือผู้ต้องหาได้รับและ โอกาสที่จำเลยหรือผู้ต้องหาจะได้รับการชดเชยความเสียหายจากทางอื่นด้วย

7. ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 22 โดยบัญญัติว่า “ให้ผู้เสียหาย จำเลย ผู้ต้องหาหรือ ทายาทซึ่งได้รับความเสียหายที่มีสิทธิขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายตาม พระราชบัญญัตินี้ ยื่นคำขอต่อคณะกรรมการ ณ สำนักงาน ตามแบบที่สำนักงานกำหนดภายในสอง ปีนับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิด หรือวันที่พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา หรือศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้องเพราะปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือวันที่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดในคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด แล้วแต่กรณี”

8. ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 23 โดยบัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้เสียหาย จำเลย ผู้ต้องหาหรือทนายซึ่งได้รับความเสียหายเป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือไม่สามารถยื่นคำขอด้วยตนเองได้ ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา หรือบุคคลหนึ่งบุคคลใดซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นหนังสือจากผู้เสียหาย จำเลย ผู้ต้องหาหรือทนายซึ่งได้รับความเสียหาย แล้วแต่กรณี อาจยื่นคำขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายแทนได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2552). “การคุ้มครอง “เหยื่อ” ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หนังสือชุดโครงการเวทีความคิดเพื่อการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมไทย. คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย พ.ศ. 2552.
- กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120/ตอนที่ 78 ก/หน้า 1/15 สิงหาคม 2546.. ปรับปรุง 16 มกราคม 2558.
- กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 133 ตอนที่ 83 ก 23 กันยายน 2559.
- กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม. (ม.ป.ป.). บทวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์ และเชื่อมโยงเพื่อวางทิศทางแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2557-2561). กระทรวงยุติธรรม.
- โกเมศ ขวัญเมือง, พระครูธรรมธรรฐาพร ปภสฺสโร, พระครูปลัดอดุล ปริบุญ โณ. “การแบ่งประเภทของความผิดอาญา: Criminal Classification”. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ Journal of MCU Social Science Review*. ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 เมษายน - มิถุนายน 2564 Vol. 10 No.2 April - June 2021.
- คณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะแห่งชาติ(ญี่ปุ่น): National Public Safety Commission. สิงหาคม 16, 2021. [เข้าถึงเมื่อ 9 มีนาคม 2565]. เข้าถึงได้จาก: <https://th.unionpedia.org/>.
- คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. (2557). เอกสารประกอบการสัมมนาโครงการพัฒนากลไกและข้อเสนอด้านการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมตามมาตรฐานสากลเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ: กระทรวงยุติธรรม.
- คำสั่งกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ที่ 175/2562. เรื่อง การปรับปรุงบทบาท ภารกิจ และอำนาจหน้าที่ โครงสร้างการแบ่งงานภายในของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ. สั่ง ณ วันที่ 1 สิงหาคม 2562.

- ชา. (ม.ป.ป.). “ระบบ ตำรวจแห่งชาติ ญี่ปุ่น-กระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น (ตอนจบ) (15)”. เรื่องเล่า ดร.ชา สนุก และสร้างสรรค์ 369 - WordPress Theme : By WP99 Themes. [เข้าถึงเมื่อ 15 มกราคม 2565]. เข้าถึงได้จาก: <https://tridirek.com/15-national-police-system-decentralization-Japan/>.
- ชนะรัตน์ ผกาพันธุ์. (2560). *มาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย*. (สารนิพนธ์ ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยศรีปทุม, กรุงเทพฯ.
- ชนัญญา กิจทวี. (2546). *การชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ*. (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต กรุงเทพฯ.
- ณรงค์ ใจหาญ และคณะ. (2561). รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการขับเคลื่อนแผนบูรณาการเพื่อช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมของประเทศไทยและประชาคมอาเซียน (ระยะที่ 1). สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2555). “โครงการศึกษาแนวทางการจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาโดยรัฐอันเกิดจากความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544: ศึกษาองค์กรศาลเป็นผู้พิจารณาสั่งจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา”. รายงานฉบับสมบูรณ์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฎีกาพิพากษากลับหม่อมตรังพันผิตคดีฆ่า ค.ญ.ยึดต่อระบายน้ำ. workpointTODAY | Writer 20 มี.ค. 2562. [เข้าถึงเมื่อ 18 มกราคม 2565]. เข้าถึงได้จาก: <https://workpointtoday.com>
- ณภัทร สร้อทนต์ และคณะ. (2558). โครงการศึกษาแนวทางการจ่ายเงินค่าตอบแทนการให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่อในคดีอาญา: กรณีการให้ความช่วยเหลือเหยื่อในคดีอาญาของญี่ปุ่น โครงการวิจัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทินกรณ์ ทองบุราณ กรันต์ ชนฐเทพ พิศิษฐ์ กัณธิพิย์ และมนไท ประมุขจกโก. (ม.ป.ป). “การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลยในคดีอาญา: กรณีการขอปล่อยตัวชั่วคราว”. *Journal of Ratchathani Innovative Social Sciences: Vol.1 No.2 July-September 2017*.
- ทีมข่าวอาชญากรรม ภูมิภาค MGR Online. คนร้ายขับรถแหกด่านทับสารวัตรสืบฯ สภ.คำชะอี เสียชีวิต. เผยแพร่: 13 พ.ค. 2557. [เข้าถึงเมื่อ 21 มีนาคม 2565]. เข้าถึงได้จาก: <https://mgronline.com/local/detail/9570000053016>.

- ธวัช. (ม.ป.ป.). สรุปลักษณะการระเบิดห้วงลึกการ์เด็นส์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา. ข่าวประจำวัน สมภาคม
หนังสือพิมพ์ภาคใต้แห่งประเทศไทย. [เข้าถึงเมื่อ 21 มีนาคม 2565]. เข้าถึงได้จาก:
<http://www.pastnews.org/?p=4689>.
- ชัยสุดา ไพบูรณ์. (2557). “กองทุนยุติธรรมเพื่อการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างเท่าเทียม”.
เอกสารวิชาการส่วนบุคคล โครงการพัฒนานักบริหารการเปลี่ยนแปลงรุ่นใหม่ รุ่นที่ 6
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.). กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริม
การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี.
- นิเมธ พรหมพยัค. (ม.ป.ป.). “มาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาผู้เสียหายซึ่งตกเป็นเหยื่อ
อาชญากรรม: LEGAL MEASURES TO REMEDY COMPENSATE FOR CRIME
VICTIMS”. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์: Journal of MCU Nakhondhat*. Vol. No.11
(November 2020) ปีที่ 7 ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน 2563.
- นิถุมน รัตนะรัต. (ม.ป.ป.). “แนวทางและหลักเกณฑ์การเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ได้รับผลกระทบ
จากกรณีความรุนแรงทางการเมือง: Guidelines and Principles on Remedy the Injured
by the Insurgency Crisis”. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย*
ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน พฤษภาคม-สิงหาคม 2558.
- นัฐการ์ ลำบัว และคณะ. (ม.ป.ป.). “กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายลักษณะบุคคล”.
[เข้าถึงเมื่อ 27 กรกฎาคม 2565]. เข้าถึงได้จาก:
<https://edu.kpru.ac.th/contents/edms/EDMS-General-201906041559621279.pdf>.
- ประกาศคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลย
ในคดีอาญา เรื่อง เพิ่มช่องทางการยื่นคำขอผ่านทางไปรษณีย์ โทรสาร หรือสื่อทาง
อิเล็กทรอนิกส์. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 138 ตอนพิเศษ 155 ง 12 กรกฎาคม 2564.
- ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2535. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 169/ตอนที่ 42/หน้า 1/8
เมษายน 2535.
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477. ภาค 4 อุทธรณ์ และฎีกา มาตรา 193-
225. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136/ตอนที่ 34 ก. 21 มีนาคม 2562.
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52/หน้า 598/10
มิถุนายน 2478.
- เปรมศักดิ์ เพียยุระ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคไทยรักไทย. กระตุ้ถามที่ 1281 ร.1. เรื่อง
มาตรการและนโยบายในการแก้ปัญหากระบวนการยุติธรรมและการสอบสวนคดี.
ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 121 ตอน 19/1 ก 9 มีนาคม 2547.

- ปัญญา จันสกุล. (ม.ป.ป.). “ข้อคิดบางประการเกี่ยวกับพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544: Some commentaries on Damages for the Injured Person and Compensations and Expenses for the Accused in the Criminal case Act, B.E. 2544”. *วารสารวิชาการนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยทักษิณ* ปีที่ 8 ฉบับที่ 10 กรกฎาคม 2562 - มิถุนายน 2563.
- ผู้คุม.(ม.ป.ป.) Daily News Thailand: 1 Jan 2013. เติลินิวส์: Home [เข้าถึงเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2565]. เข้าถึงได้จาก: <https://www.dailynews.co.th>
- พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ.2548. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 122 ตอนที่ 127 ก, 30 ธันวาคม 2548.
- พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 125 ตอนที่ 36 ก 20 กุมภาพันธ์ 2551.
- พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 118/ตอนที่ 104 ก/หน้า 23/12 พฤศจิกายน 2544.
- พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 133/ตอนที่ 74 ก/หน้า 1/22 สิงหาคม 2559.
- พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 125/ตอนที่ 30 ก/หน้า 16/ 7 กุมภาพันธ์ 2551./ปรับปรุง 25 มีนาคม 2557.
- พิศิษฐ์ ลีลาวัช โรภาส.(2559). “การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนภายใต้กระแสการปฏิรูปประเทศไทย” เอกสารวิชาการส่วนบุคคล. หลักสูตรหลักนิพนธ์เพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 4 วิทยาลัย รัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. [เข้าถึงเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2565]. เข้าถึงได้จาก: <https://dictionary.orst.go.th/>.
- มติชนออนไลน์. (ออนไลน์). เปิดคำพิพากษาศาลฎีกาส่วนแพ่ง ‘แพรวา’ชนรถตู้ดับ 9 ศพ ชาติใช้ 24.7 ล้าน. วันที่ 17 กรกฎาคม 2562. [เข้าถึงเมื่อ 25 กุมภาพันธ์ 2565]. เข้าถึงได้จาก: https://www.mtichon.co.th/local/crime/news_1584747.
- มติที่ประชุมคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลย ในคดีอาญา ครั้งที่ 4/2555 เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2555.
- มติคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาครั้งที่ 5/2557 ลงวันที่ 28 พฤษภาคม 2557.

- ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2559. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 133 ตอนพิเศษ 286 ง 9 ธันวาคม 2559.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 114 ตอน 55 ก, 11 ตุลาคม 2540.
- รายการท้ายพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559.
- เริงชัย ลีหมักคี. (2556). “สิทธิของผู้เสียหายเกี่ยวกับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนและค่าตอบแทน ในคดีอาญา”. เอกสารวิชาการส่วนบุคคลหลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 11 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.
- วุฒิพงษ์ วิบูลย์วงศ์. (2556). “หลักนิติธรรมกับการเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญา(The Rule of Law and Injuries Compensation toward Criminal Victims)”. เอกสารวิชาการส่วนบุคคล วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- วีระยุทธ บุญบุตร. (ม.ป.ป.). “พัฒนาการทางกฎหมายในการกำหนดค่าเสียหายทางจิตใจ: การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกฎหมายต่างประเทศที่น่าสนใจและกฎหมายไทย”. ดุลพาห. กันยายน-ธันวาคม 2563.
- วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์. (2556). *สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา: การศึกษาวิจัยระบบการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย*. (คุณฉวีนิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- _____. (2543). *ผู้เสียหายในคดีอาญา: การศึกษาสิทธิและการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาในกระบวนการยุติธรรมไทย*. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- วรรณนิสา สุขสวัสดิ์. (2562). *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 (แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559)*. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยศรีปทุม, กรุงเทพฯ.

- สตูปีออนไลน์. ข้อคิดเชอร์รี่แอน “พะเนในตำนาน” คดีประวัติศาสตร์ยืดเยื้อ จ่าย26ล้านไถ่บาป “ตำรวจ” ยื้อจนสุดทาง. มติชน สุดสัปดาห์. วันอาทิตย์ที่ 3 ตุลาคม 2564. [เข้าถึงเมื่อ 21 มกราคม 2565]. เข้าถึงได้จาก: https://www.matichonweekly.com/scoop/article_20990.
- สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม. คำนี้ในกฎหมาย : ค่าปลงศพ – สำนักงานกิจการยุติธรรม (justicechannel.org). [เข้าถึงเมื่อ 18 มีนาคม 2565]. เข้าถึงได้จาก: <https://justicechannel.org/>.
- สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. พันธกรณีระหว่างประเทศ: พันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนคืออะไร. [เข้าถึงเมื่อ 4 กรกฎาคม 2565]. เข้าถึงได้จาก: www.nhrc.or.th/Human-Rights-Knowledge/International-Human-Rights-Affairs/International-Law-of-human-rights.aspx.
- สถาบันวิจัยและพัฒนาสคดี สำนักงานศาลยุติธรรม. (2559). รายงานการวิจัย เรื่อง การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. กรุงเทพฯ. ชวนพิมพ์ 50.
- _____. (2559). รายงานการวิจัย เรื่อง การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. [เข้าถึงเมื่อ 20 เมษายน 2565]. เข้าถึงได้จาก: <https://rabi.coj.go.th/th/file/get/file/201903287b8874b7bd4e53a52f2cde9ea75b01c3133545.pdf>.
- สมคิด สายเจริญ. (ม.ป.ป.). “แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1”. เอกสารวิชาการส่วนบุคคล หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 60 ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2560 – 2561.
- สุทธิมา พิพัฒน์พิบูลย์. (2549). การคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญา: ศึกษากระบวนการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 มาตรา 245. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สุนันทา จันทร์แก้ว. (ม.ป.ป.). “ค่าสินไหมทดแทนกรณีละเมิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายทางจิตใจ”. ฝ่ายกฎหมายกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. [เข้าถึงเมื่อ 18 เมษายน 2565]. เข้าถึงได้จาก: <https://www.krisdika.go.th/data/activity/act225.pdf>.
- หนังสือเวียนสำนักงานอัยการสูงสุดที่ อส 0027(ปผ)/ว 54 ลงวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2554. เรื่อง แนวทางปฏิบัติในการดำเนินการเพื่อขอให้จำเลยใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และมาตรา 44/2.
- Count Center. คนร้าย คดีเชอร์รี่แอน แพ้รับบาปในคดี. ?. [เข้าถึงเมื่อ 21 มีนาคม 2565]. เข้าถึงได้จาก: <https://www.count.center/%.html>.

- Rabbit Care. เปิดค่าใช้จ่าย! ค่าจัดงานศพยุคโควิด-19 ต้องใช้เงินเท่าไร?. [เข้าถึงเมื่อ 18 เมษายน 2565]. เข้าถึงได้จาก: <https://rabbitcare.com/blog/life-insurance-category/funeral-ceremony-cost>.
- Thaireform. ถอดบทเรียนกฎหมาย คดี ‘แพรวา 9 ศพ’ อุบัติเหตุบนทางด่วนโทลล์เวย์: วันเสาร์ที่ 24 สิงหาคม 2562 เวลา 09:00 น. [เข้าถึงเมื่อ 25 กุมภาพันธ์ 2565]. เข้าถึงได้จาก: <https://www.isranews.org/content-page/item/79715-news-79715.html>.
- ThaiPublica> เกาะกระแส. เปิดรายงาน ศูนย์นิติศาสตร์ มธ. “คดีแพรวา” พร้อมคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับเต็ม. 17 กรกฎาคม 2019. [เข้าถึงเมื่อ 25 กุมภาพันธ์ 2565]. เข้าถึงได้จาก: <https://thaipublica.org/2019/07/praewa-crash-victims-17-7-2562/>.
- Universal Declaration of Human Rights Adopted and proclaimed by General Assembly Resolution 217 A (III) of 10 December 1948. [cited 2022 February 25]. Available from: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights#VictimizationCriminalJustice>. [cited 2022 February 22]. Available from: <https://criminal-justice.iresearchnet.com/crime/victimization/4/>.
- VOCA Statute: VICTIMS COMPENSATION AND ASSISTANCE ACT OF 1984 Pub. L. 98-473, Title II, Chapter XIV, as amended (as re-codified). [cited 2022 May 19]. Available from: <https://dss.mo.gov/dfas/victims-of-crime-act/files/34-USC-Chapter-201.pdf>.
- Wreathtoday. ค่าใช้จ่ายในการจัดงานศพ. [เข้าถึงเมื่อ 18 เมษายน 2565]. เข้าถึงได้จาก: <https://www.wreathtoday.com>.

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นางสาวรัชชณาดี มีจันทร์
วัน เดือน ปีเกิด	1 มกราคม 2512
สถานที่เกิด	จังหวัดปราจีนบุรี
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรี สาขาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2543 ปริญญาตรี สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2547 เนติบัณฑิตไทย สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา พ.ศ. 2549
สถานที่ทำงาน	สำนักงานอัยการสูงสุด
ตำแหน่ง	เจ้าพนักงานคดีชำนาญการพิเศษ

